

**NODOKĻU ATVIEGLOJUMU ZIŅOJUMS PAR
2020.GADU**

**Finanšu ministrija
2021.gada decembris**

Saturs

Saīsinājumu saraksts	4
Ievads.....	5
1. Nodokļu atvieglojumu definīcija un būtība.....	6
2. Nodokļu atvieglojumu vērtēšanas metodes.....	7
3. Latvijas nodokļu sistēmas īss raksturojums	8
4. Nodokļu atvieglojumu izvērtējums	12
4.1. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi	15
4.1.1. Aktuālie iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi un atbrīvojumi	15
4.1.2. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu apmērs	17
4.1.3. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu apmēru prognozes	21
4.1.4. Kopsavilkums.....	25
4.2. Uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumi	28
4.2.1. Aktuālie uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumi	28
4.2.2. Uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumu apmērs	30
4.2.3. Kopsavilkums.....	34
4.3. Mikrouzņēmumu nodoklis	35
4.3.1. Mikrouzņēmumu nodoklis un tā aktuālākās izmaiņas	35
4.3.2. Mikrouzņēmumu nodokļa atvieglotā režīma apmērs.....	37
4.3.3. Kopsavilkums.....	38
4.4. Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumi	40
4.4.1. Aktuālie nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumi un atbrīvojumi	40
4.4.2. Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu apmērs	41
4.4.3. Kopsavilkums.....	45
4.5. Pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumi.....	46
4.5.1. Aktuālie pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumi un samazinātās likmes.....	46
4.5.2. Pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumu apmērs	47
4.5.3. Pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumu apmēru prognozes	49
4.5.4. Kopsavilkums.....	51
4.6. Akcīzes nodokļa atvieglojumi.....	52
4.6.1. Aktuālie akcīzes nodokļa atvieglojumi un samazinātās likmes	52
4.6.2. Akcīzes nodokļa atvieglojumu apmērs.....	53
4.6.3. Kopsavilkums.....	58
4.7. Dabas resursu nodokļa atvieglojumi	59
4.7.1. Aktuālie dabas resursu nodokļa atvieglojumi un atbrīvojumi.....	59
4.7.2. Dabas resursu nodokļa atvieglojumu apmērs	62
4.7.3. Dabas resursu nodokļa atvieglojumu apmēru prognozes	65

4.7.4. Kopsavilkums.....	66
4.8. Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa atvieglojumi.....	67
4.8.1. Aktuālie transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa atvieglojumi un atbrīvojumi	67
4.8.2. Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa atvieglojumu apmērs	69
4.8.3. Kopsavilkums.....	70
4.9. Elektroenerģijas nodokļa atvieglojumi	71
4.9.1. Aktuālie elektroenerģijas nodokļa atvieglojumi	71
4.9.2. Elektroenerģijas nodokļa atvieglojumu apmērs	71
4.9.3. Kopsavilkums.....	73
4.10. Izložu un azartspēļu nodokļa atvieglojumi	74
4.10.1. Aktuālie izložu un azartspēļu nodokļa atvieglojumi	74
Nobeiguma secinājumi	75

Saīsinājumu saraksts

AI – apliekamais ienākums
AM – Aizsardzības ministrija
AN – akcīzes nodoklis
BO – brīvosta
CSDD – Ceļu satiksmes drošības direkcija
CSP – Centrālā statistikas pārvalde
DNM – diferencētais neapliekamais minimums
DRN – dabas resursu nodoklis
EEZ – Eiropas ekonomiskā zona
EK – Eiropas komisija
EN – elektroenerģijas nodoklis
ES – Eiropas Savienība
ESAO – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
FM – Finanšu ministrija
GID – gada ienākuma deklarācija
IAN – izložu un azartspēļu nodoklis
IeM – Iekšlietu ministrija
IKP – iekšzemes kopprodukts
IIN – iedzīvotāju ienākuma nodoklis
MK – Ministru kabinets
MU - mikrouzņēmums
MUN – mikrouzņēmumu nodoklis
NĪN – nekustamā īpašuma nodoklis
PVN – pievienotās vērtības nodoklis
SEZ – speciālā ekonomiskā zona
SIA – sabiedrība ar ierobežotu atbildību
TEN – transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis
UIN – uzņēmumu ienākuma nodoklis
UVTN – uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis
VID – Valsts ieņēmumu dienests
VSAOI – valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas
VARAM – Vides un reģionālās attīstības ministrija

Ievads

Nodokļu atvieglojumu ziņojums izstrādāts, lai veidotu sabiedrības labāku izpratni par nodokļu atvieglojumiem, to apmēru, mērķi un ietekmi uz budžeta ieņēmumiem.

Eiropas Savienības (*turpmāk – ES*) Padomes direktīvas 2011/85/ES (2011.gada 8.novembris) par prasībām dalībvalstu budžeta struktūrām 14.panta otrā daļa nosaka – dalībvalstis dara zināmu atklātībai detalizētu informāciju par nodokļu izdevumu (atvieglojumu) ietekmi uz budžeta ieņēmumiem.¹

Eiropas Komisijas (*turpmāk – EK*) ģenerāldirektorāts Ekonomikas un finanšu lietās ir secinājis, ka bieži vien ES dalībvalstu informācija par nodokļu izdevumiem jeb atvieglojumiem netiek atspoguļota kā vienots veselums un tai trūkst caurskatāmības, kas ir par iemeslu neidentificētiem nodokļu ieņēmumu zaudējumiem, kā arī budžeta ietvaros pilnībā netiek atspoguļota nodokļu izdevumu jeb atvieglojumu daļa. Tiek uzsvērts, ka trūkst nodokļu izdevumu salīdzināšanas iespējas starp dalībvalstīm. Pie tam bieži vien pastāv būtiskas atšķirības starp dalībvalstu sniegtās informācijas formu un to, kāda veida informācija būtu nepieciešama EK.

Regulāra nodokļu atvieglojumu efektivitātes izvērtēšana ir nepieciešama, jo jāpārlicinās, vai tie sasniedz izvirzīto mērķi, nerada konkurences kropļojumus, būtiskas papildizmaksas un administratīvo slogu. Kā vienu no aspektiem jāmin budžeta ieņēmumu samazinājumu. Savukārt, lai iegūtu plānoto nodokļu ieņēmumu apjomu, ir jāpalielina nodokļu slogs pārējiem nodokļu maksātājiem.

Tāpēc valdībai ir regulāri jāizvērtē esošo nodokļu atvieglojumu efektivitāte, atceļot tos nepietiekamas efektivitātes gadījumā, vienlaikus neapdraudot ilgtermiņa plānošanu, jo nodokļu atvieglojumu biežas izmaiņas, pat gadījumā, ja tās ir izrādījušās kļūdainas, apdraud valdības politikas uzticamību.

Ziņojums sastāv no ievada, četrām nodaļām, secinājumiem un pielikuma. Pirmajā nodaļā sniegta nodokļu atvieglojumu definīcija un to būtības skaidrojums. Otrajā nodaļā aprakstītas nodokļu atvieglojumu vērtēšanas metodes. Trešajā nodaļā sniegts Latvijas nodokļu sistēmas īss raksturojums. Ceturtajā nodaļā sniegts būtiskāko nodokļu atvieglojumu novērtējums pēc to apmēra, kā arī to aktuālākās izmaiņas. Galvenie secinājumi ir apkopoti ziņojuma beigās. Savukārt pielikumā Nr.1 uzskaitīti visi spēkā esošie nodokļu atvieglojumi.

Lai sabiedrība iegūtu pilnīgāku un caurskatāmāku priekšstatu par valsts budžeta izstrādes procesu, ziņojumā ir sniegta arī informācija par būtiskāko nodokļu atvieglojumu ietekmi uz nākamo gadu valsts budžetiem. Šī informācija sniegta atbilstoši 2017.gada beigās publicētajam Valsts kontroles ziņojumam “*Budžeta plānošana Latvijā – vai esošā pieeja ir efektīva?*”, kas apstiprināts ar Valsts kontroles Revīzijas un metodoloģijas departamenta 22.12.2017. lēmumu Nr.2.4.1-7/2016, un tam pievienotajam “*Finanšu ministrijas ziņošanas par ieteikumu ieviešanu laika grafiks*”. Tā 4.1.3.apakšnodaļā sniegta informācija par iedzīvotāju ienākuma nodokļa diferencētā neapliekamā minimuma, pensionāra neapliekamā minimuma un atvieglojuma par apgādībā esošām personām apmēru prognozēm. 4.5.3.apakšnodaļā par pievienotās vērtības nodokļa samazināto likmju un atbrīvojumu apmēru prognozēm, bet 4.7.3.apakšnodaļā par dabas resursu nodokļa atvieglojumu un atbrīvojumu apmēru prognozēm.

Jāatzīmē, ka ziņojumā iekļautas likumdošanas izmaiņas, kas ir spēkā 2020.gadā.

¹ *Saite: Padomes Direktīva 2011/85/ES - EUR-Lex*

1. Nodokļu atvieglojumu definīcija un būtība

Starptautiskajā praksē izmanto plašāku nodokļu atvieglojumu apzīmējumu „nodokļu izdevumi” (*tax expenditures*). Lai gan nav vispārpieņemtas definīcijas, kas ir nodokļu izdevumi, tos var definēt kā tiesību normas, regulējumus vai praksi, kas samazina vai atliek nodokļu nomaksu salīdzinoši šauram nodokļu maksātāju skaitam². Vēl var teikt, ka nodokļu izdevumi ir valsts nesaņemtie ienākumi nodokļa atvieglojumu pastāvēšanas dēļ. Tā kā nodokļu izdevumi nav faktiski budžeta izdevumi, tad izdevumu apmērs ir nosacīts, pieņemot novērtējumu par maksājumiem vispārīgā gadījumā.³

Par nodokļu atvieglojumu var uzskatīt jebkuras novirzes no attiecīgās valsts likumos noteiktā vispārējā nodokļu režīma, kas kādam nodokļu maksātājam vai maksātāju grupai paredz nodokļa sloga samazinājumu vai izdevīgāku nodokļa nomaksas kārtību, vadoties pēc kritērija, ka nodokļu maksātājs vai to grupa atbilst nodokļu likumā noteiktai pazīmei (ienākumu apmērs, ģimenes stāvoklis, saimnieciskās darbības veids, reģions u.tml.).⁴

Nodokļu izdevumiem var būt dažādas formas:

- 1) izņēmumi ar nodokli apliekamajā bāzē;
- 2) ar nodokli neapliekamā bāzes daļa (piemēram, neapliekamais minimums);
- 3) samazinātās likmes;
- 4) nodokļu “brīvdienas”;
- 5) speciālās ekonomiskās zonas;
- 6) nodokļu kredīti;
- 7) atlikts nodokļa maksājums;
- 8) samazinājums nodokļu saistībās.

Nodokļu atvieglojumi bieži vien ir radīti, lai zināmā mērā kompensētu augstās likmes dažādu nodokļu kategorijās, bet pastāv arī citi būtiski faktori – tirgus nepilnību labošana, ienākumu pārdales veicināšana, atsevišķu nozaru un reģionu ekonomiskā stimulēšana, kā arī administratīvā sloga samazināšana.

Nodokļu atvieglojumi tiek uzskatīti arī par vienkāršu risinājumu nodokļu politikas problēmām, jo tos ir samērā viegli iekļaut budžeta projektā, kas šķietami nerada papildus izmaksas atšķirībā no infrastruktūras attīstības, cilvēkresursu apmācības vai citām programmām, kas veicina investīcijas.

Bieži vien nodokļu atvieglojumi tiek ieviesti ar mērķi veicināt investīciju pieplūdi, taču jāņem vērā fakts, ka daudz svarīgāki faktori par nodokļu atvieglojumiem, pieņemot lēmumu par kapitāla investēšanu, ir ekonomiskā stabilitāte, piemērota infrastruktūra, dabas resursi, darba spēka kvalifikācija, tiesu varas reputācija u.tml.

2021.gada 8.aprīlī, lai nodrošinātu, ka nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā iedzīvotāju un komersantu rīcībā palikušie līdzekļi palīdz sasniegt valsts mērķus un prioritātes, Ministru kabinetā tika izskatīts un atbalstīts Finanšu ministrijas (*turpmāk – FM*) izstrādātais informatīvais ziņojums “*Par spēkā esošo nodokļu atvieglojumu izvērtēšanu*” (VSS-440, TA-1359) un tam pievienotais plāns “*Plāns spēkā esošo nodokļu atvieglojumu mērķu un sasnieguma rādītāju definēšanai*”. Šis informatīvais ziņojums tika izstrādāts atbilstoši 2018.gada 31.maijā publicētajam Valsts kontroles ziņojumam “*Nodokļu atlaides – neredzami budžeta izdevumi*” (kas veikta pamatojoties uz Valsts kontroles Revīzijas un metodoloģijas departamenta 2017.gada 19.oktobra revīzijas uzdevumu Nr.2.4.1-41/2017) un tam pievienotajam “*Finanšu ministrijas ziņošanas par ieteikumu ieviešanu laika grafiks*”.

² OECD (2010). *Tax expenditures in OECD countries*, OECD publishing with reference to Anderson, B. (2008)

³ Schick A., *Performance Budgeting and Accrual Budgeting: Decision Rules or Analytic Tools*, 2007

⁴ OECD, Seminar “*Tax Incentives – Promises and Pitfalls*”

2. Nodokļu atvieglojumu vērtēšanas metodes

Pamatā nodokļu atvieglojumi tiek vērtēti pēc zaudēto ieņēmumu metodes (*revenues forgone method*), kas ir līdzekļi, kuri nenonāk budžetā. Taču iespēju robežās ir jāvērtē to ietekme uz visu ekonomiku kopumā, kas ne vienmēr ir pilnībā identificējams rādītājs.⁵

Praksē tiek pielietotas arī ieņēmumu pieauguma (*revenue gain method*) un līdzvērtīgo izdevumu (*outlay equivalence method*) metodes. Ieņēmumu pieauguma metode balstās uz novērtējumu par iespējamo budžeta ieņēmumu palielinājumu, ja konkrētais nodokļu atvieglojums tiktu atcelts, ņemot vērā nodokļu maksātāja uzvedību, kas mainītos minētā nodokļa atvieglojuma atcelšanas rezultātā (piemēram, atceļot vai samazinot atlaidi darbaspēka nodokļiem, pastāv risks, ka pieaugtu nelegālā nodarbinātība un “aplakšņu” algas). Līdzvērtīgo izdevumu metode novērtē izdevumus naudas izteiksmē, kas būtu nepieciešami, lai sasniegtu tādu pašu mērķi, kas tiek panākts ar nodokļu atvieglojumiem, bet ne ar nodokļu politikas palīdzību.

Tāpat daudzas valstis nosaka atvieglojumu ierobežojumu attiecībā pret iekšzemes kopproduktu (*turpmāk – IKP*) vai attiecīgā nodokļa ieņēmumiem budžetā.

Latvijā nodokļu atvieglojumu ietekme tiek vērtēta pēc zaudēto ieņēmumu metodes, kuri nenonāk budžetā šo nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā. Šajā gadījumā netiek ņemti vērā citi faktori, piemēram, iespēja izvēlēties citu nodokļu atvieglojumu piemērošanu.

Ziņojumā detalizētāk tiek aplūkoti būtiskākie nodokļu atvieglojumi, kuru īpatsvars no IKP ir vismaz 0,05 procenti, kā arī tie, kuru apmēri ir nosakāmi. Pārējo nodokļu atvieglojumu saraksts ir apkopots pielikumā Nr.1.

Bāzes dati uzņēmumu ienākuma nodokļa, pievienotās vērtības nodokļa, akcīzes nodokļa un elektroenerģijas nodokļa atvieglojumu ietekmes aprēķiniem iegūti no attiecīgo nodokļu deklarācijām, kā arī Zāļu valsts aģentūras. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi tiek vērtēti, izmantojot iedzīvotāju ienākuma nodokļa deklarācijas un paziņojumus par fiziskām personām izmaksātajām summām. Par dabas resursu nodokļa atvieglojumiem informācija iegūta no Vides un reģionālās attīstības ministrijas (*turpmāk – VARAM*), par transportlīdzekļu nodokļu atvieglojumiem – no Ceļu satiksmes drošības direkcijas (*turpmāk – CSDD*), par nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumiem – no Valsts kases pašvaldību pārskatiem, bet par izložu un azartspēļu nodokļa atbrīvojumiem – no Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijas. Vērtējot atsevišķas pozīcijas dažu nodokļu atvieglojumu noteikšanā, tiek izmantoti arī FM aprēķini.

Atvieglojumu ietekme tiek aplūkota vairāku gadu griezumā (no 2018. līdz 2020.gadam), lai būtu uzskatāmāk redzamas izmaiņu tendences to apmērā (nesaņemto ienākumu vērtība naudas izteiksmē, kas samazina budžeta ieņēmumus tekošajā periodā).

⁵ OECD, „Policy Framework for Investment”, 2006

A.Klemm, „Causes, Benefits, and Risks of Business Tax Incentives”, 2009

3. Latvijas nodokļu sistēmas īss raksturojums

Nodokļu sistēmu Latvijā veido nodokļi, kuru ieņēmumi ir paredzēti attiecīgi valsts vai pašvaldību funkciju finansēšanai, lai nodrošinātu finansējumu tādiem valsts sniegtajiem pakalpojumiem kā, piemēram, ceļu uzturēšana, sociālie pakalpojumi, izglītība un veselības aprūpe.

Daļa valsts iekasēto nodokļu ir personalizēti un saistīti ar saņemamā pakalpojuma apjomu, piemēram, slimības pabalsti, bērnu kopšanas pabalsti, pensijas, bezdarbnieku pabalsti.

Savukārt, tādi publiskie pakalpojumi, no kuriem iegūst visi valsts iedzīvotāji, piemēram, neatliekamā medicīniskā palīdzība, valsts ārējā drošība (armija) un iekšējā drošība (valsts un pašvaldību policija), valsts ugunsdzēsšanas un glābšanas dienests, tiek finansēti no kopējiem valsts budžeta ieņēmumiem.

Laika gaitā atbilstoši ekonomiskajai situācijai mainījušies nodokļu veidi, likmes, kā arī ar nodokļiem apliekamie objekti. Tomēr joprojām viens no būtiskiem valsts finanšu kvalitātes aspektiem ir stabils un prognozējams nodokļu ieņēmumu nodrošināšana budžeta valdības prioritāro sociālo un ekonomisko pasākumu finansēšanai. Pie tam ir būtiski nodrošināt Latvijas nodokļu sistēmas konkurētspēju ar kaimiņvalstīm.

Kā neatņemama sastāvdaļa nodokļu sistēmas pilnveides procesā jāmin arī nodokļu likumu saskaņošana ar ES prasībām.

Latvijas 2020.gadā nodokļu sistēmu veido 15 nodokļi:

- 1) valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas;
- 2) pievienotās vērtības nodoklis;
- 3) iedzīvotāju ienākuma nodoklis;
- 4) uzņēmumu ienākuma nodoklis;
- 5) akcīzes nodoklis;
- 6) dabas resursu nodoklis;
- 7) nekustamā īpašuma nodoklis;
- 8) izložu un azartspēļu nodoklis;
- 9) muitas nodoklis;
- 10) transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis;
- 11) uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis;
- 12) elektroenerģijas nodoklis;
- 13) mikrouzņēmumu nodoklis;
- 14) solidaritātes nodoklis;
- 15) subsidētās elektroenerģijas nodoklis (*praktiski no 2018.gada netiek piemērots*).

Nodokļu ieņēmumi tiek ieskaitīti un sadalīti pa sekojošiem budžetiem:

- ✓ valsts pamatbudžets;
- ✓ valsts speciālais budžets;
- ✓ pašvaldību pamatbudžets;
- ✓ pašvaldību speciālais budžets.

Latvijā spēkā esošo nodokļu veidi un to ieņēmumu procentuālais sadalījums starp budžetiem atspoguļots 1.tabulā.

Nodokļu veidi un to ieņēmumu sadalījums pa budžetiem 2020.gadā

Nodokļa veids		Valsts pamatbudžets	Pašvaldību budžeti	Valsts speciālais budžets
1. Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas ¹		2,78%		97,22%
2. Pievienotās vērtības nodoklis		100%		
3. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis ²		20%	80%	
4. Uzņēmumu ienākuma nodoklis		100%		
5. Akcīzes nodoklis		100%		
6. Dabas resursu nodoklis	<i>par dabas resursu ieguvu vai vides piesārņošanu</i>	60%	40%	
	<i>par atkritumu apglabāšanu vai sadedzināšanu</i>	100%		
	<i>par oglekļa dioksīda (CO₂) emisijām gaisā</i>	100%		
	<i>par videi kaitīgām precēm, iepakojumu, vienreiz lietojamiem galda traukiem, piederumiem un transportlīdzekļiem</i>	100%		
	<i>par akmeņoglēm, koksu, lignītu (brūnoglēm) un uguņošanas ierīcēm</i>	100%		
	<i>par ūdens resursu lietošanu elektroenerģijas ražošanai hidroelektrostacijā</i>	100%		
	<i>par prettiesisku dabas resursu ieguvu un lietošanu</i>	100%		
	<i>par radioaktīvo vielu izmantošanu</i>		100%	
	<i>par zemes dzīļu derīgo īpašību izmantošanu, iesūknējot ģeoloģiskajās struktūrās dabasgāzi</i>		100%	
7. Nekustamā īpašuma nodoklis			100%	
8. Izložu un azartspēļu nodoklis	<i>no azartspēlēm</i>	95%	5%	
	<i>no azartspēlēm, kuras organizē, izmantojot telekomunikācijas</i>	100%		
	<i>no vietējā mēroga izlozēm</i>		100%	
	<i>no valsts mēroga izlozēm</i>	100%		
9. Muitas nodoklis ³		100%		
10. Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis		100%		
11. Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis		100%		
12. Elektroenerģijas nodoklis		100%		
13. Mikrouzņēmumu nodoklis ⁴		100%		
14. Solidaritātes nodoklis ⁵ , tā sadalījums:	1%	<i>veselības aprūpei</i>	100%	
	10,5%	<i>iedzīvotāju ienākuma nodoklim</i>	20%	80%
	14%	<i>valsts pensijām</i>		100% ⁶

¹ Daļa ieņēmumu tiek ieskaitīta valsts fondēto pensiju shēmā. No 2018.gada valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas daļa 1% apmērā ir maksājums veselības aprūpes finansēšanai, kas tiek ieskaitīta valsts pamatbudžetā, bet 34,09% - maksājums sociālajai apdrošināšanai valsts speciālajā budžetā.

² No 2021.gada 1.janvāra iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu sadalījums ir 25% valsts pamatbudžetā un 75% pašvaldību budžetos.

³ No muitas nodokļa kopējiem ieņēmumiem 80% tiek ieskaitīti Eiropas Savienības budžetā

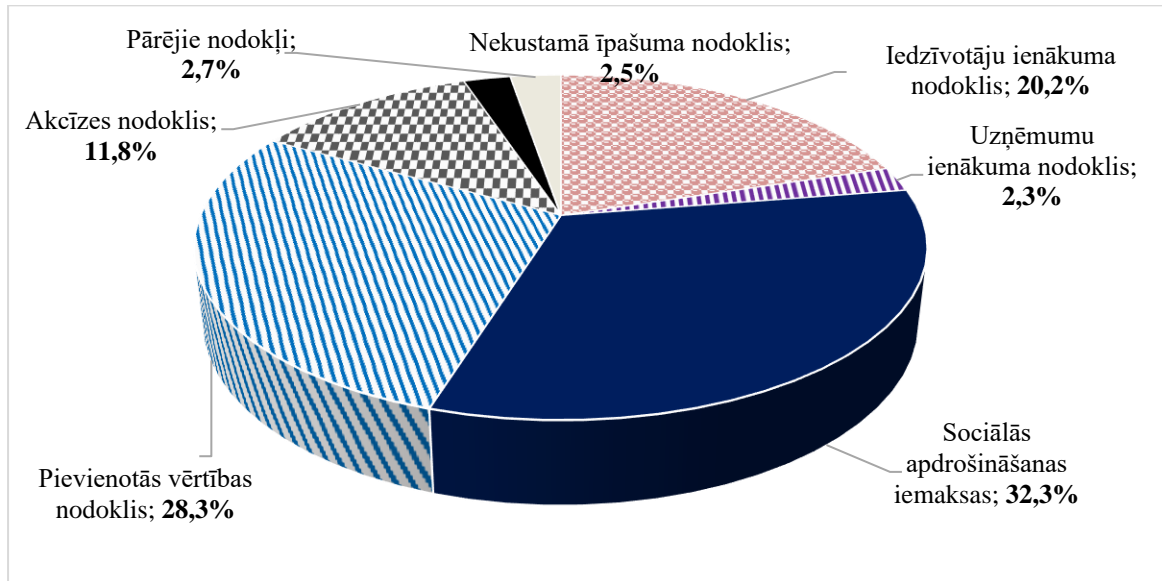
⁴ Reizi ceturksnī MUN tiek sadalīts IIN, VSAOI, UIN un uzņēmējdarbības riska valsts nodevas kontos, atbilstoši nodokļa maksātāja uzņēmējdarbības formai

⁵ No 2019.gada solidaritātes nodoklis tiek piemērots gada ienākumiem, kas pārsniedz 62 800 euro gadā.

⁶ 2020.gadā 14% no samaksātā solidaritātes nodokļa tiek ieskaitīti valsts pensiju speciālajā budžetā, kas tiek reģistrēti nodokļa maksātāja personīgajā kontā saskaņā ar likumu «Par valsts pensijām»..

Avots: FM dati

Būtiskākie ieņēmumi valsts budžetā veidojas no valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu, pievienotās vērtības nodokļa un iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumiem, kas kopā 2020.gadā veidoja 80,8% no visiem nodokļu ieņēmumiem (*skat. 1.att.*).

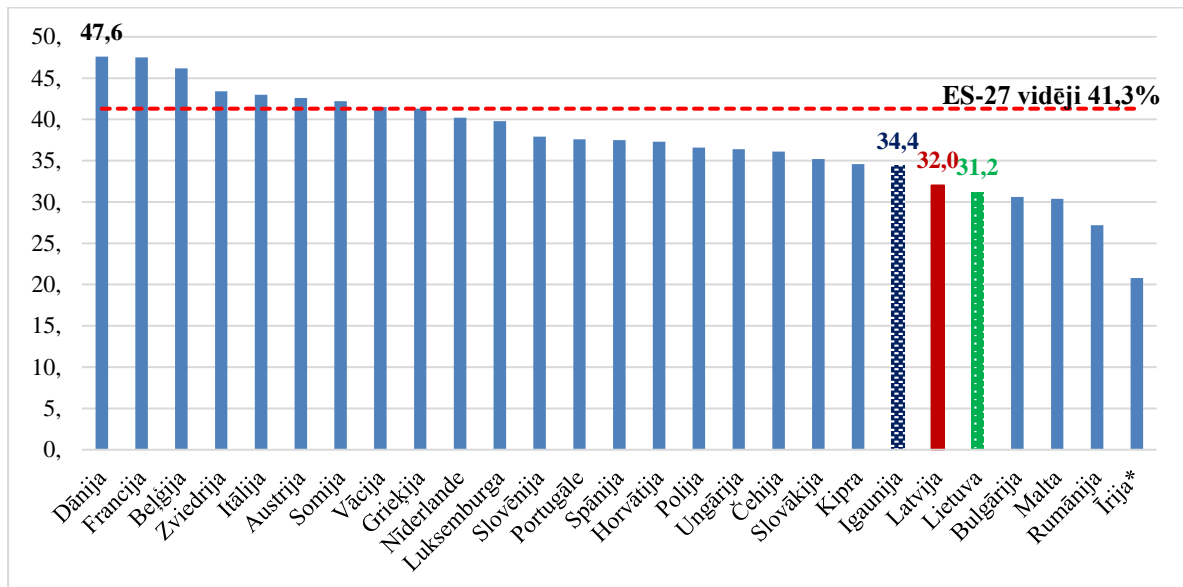

* neskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā

1.att. Nodokļu ieņēmumi proporcionālā sadalījumā pa to veidiem 2020.gadā

Avots: FM dati

Nodokļu ieņēmumu īpatsvars IKP 2020.gadā Latvijā, salīdzinot ar pārējām ES dalībvalstīm, bija diezgan zems - 32,0% (skat. 2.att.). Zemāks rādītājs bija tikai Lietuvā – 31,2%, Bulgārijā – 30,6%, Maltā – 30,4%, Rumānijā – 27,2% un Īrijā – 20,8% no IKP. Vidējie nodokļu ieņēmumi no IKP 2020.gadā ES dalībvalstīs bija 41,3% no IKP (2019.gadā – 40,2%).

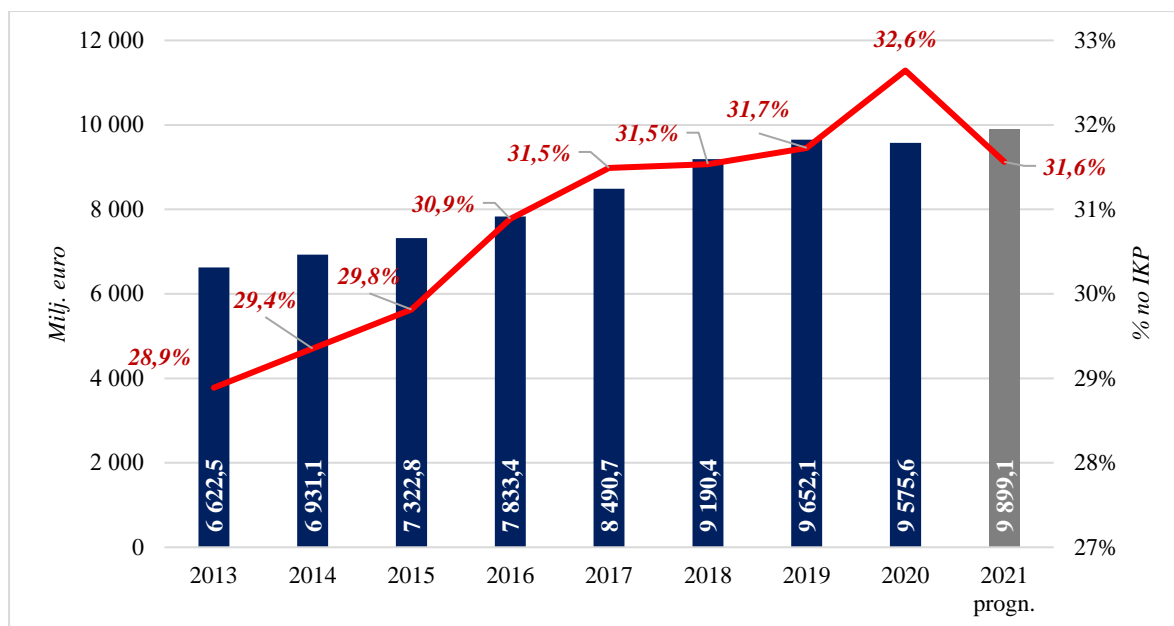

*Īrijai no 2015.gada mainījies IKP aprēķināšanas metodoloģija, kā rezultātā būtiski samazinājies nodokļu īpatsvars IKP.

2.att. Nodokļu ieņēmumu īpatsvars IKP ES dalībvalstīs 2020.gadā, % no IKP

Avots: Eurostat (nodokļa slogs % no IKP var atšķirties no FM aprēķinātā, pastāvot atšķirībām aprēķināšanas metodoloģijā)

3.attēlā redzami kopbudžeta nodokļu ieņēmumi no 2013. līdz 2021.gadam absolūtā izteiksmē un to īpatsvars pret IKP (skat. 3.att.).

* Ieskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā

3.att. Nodokļu ieņēmumi Latvijā 2013. – 2021.gadā, milj. euro un % no IKP

Avots: FM dati (2021.gada nodokļu ieņēmumu prognoze uz 20.09.2021.)

Nodokļa slogs % no IKP var atšķirties no Eurostat aprēķinātā, pastāvot atšķirībām aprēķināšanas metodoloģijā.

4. Nodokļu atvieglojumu izvērtējums

2020.gadā kopējais būtiskāko nodokļu atvieglojumu apmērs bija **2 478,2** milj. *euro*, kas ir **8,45%** no IKP un **25,9%** no analizēto nodokļu kopējiem ieņēmumiem (*skat. 2.tab.*).

2.tabula

Būtiskākie nodokļu atvieglojumi pēc to apmēra 2018. – 2020.gadā

Nodoklis	2020			2019			2018		
	Milj. <i>euro</i>	% no NI ¹	% no IKP	Milj. <i>euro</i>	% no NI ¹	% no IKP	Milj. <i>euro</i>	% no NI ¹	% no IKP
KOPĀ, no tā:	2 478,2	25,9	8,45	2 383,2	24,7	7,83	2 296,1	25,0	7,88
1. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	968,2	53,2	3,30	890,4	46,1	2,93	839,4	48,6	2,88
2. Uzņēmumu ienākuma nodoklis	20,7	10,0	0,07	20,8	46,4	0,07	6,9	2,3	0,02
3. Mikrouzņēmumu nodoklis	66,1	99,6	0,23	84,7	104,1	0,28	112,4	124,9	0,39
4. Nekustamā īpašuma nodoklis	18,8	8,5	0,06	19,2	8,5	0,06	18,2	8,2	0,06
5. Pievienotās vērtības nodoklis	895,6	35,2	3,05	928,0	35,0	3,05	901,3	36,7	3,09
6. Akcīzes nodoklis	239,1	22,6	0,81	176,4	16,6	0,58	186,3	18,1	0,64
7. Dabas resursu nodoklis	246,8	721,3	0,84	241,5	793,2	0,79	211,2	700,8	0,72
8. Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis	15,6	16,0	0,05	14,8	15,5	0,05	13,3	14,1	0,05
9. Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis	5,0	23,1	0,02	5,2	24,5	0,02	4,8	22,4	0,02
10. Elektroenerģijas nodoklis	2,2	46,8	0,01	2,3	45,0	0,01	2,3	45,4	0,01

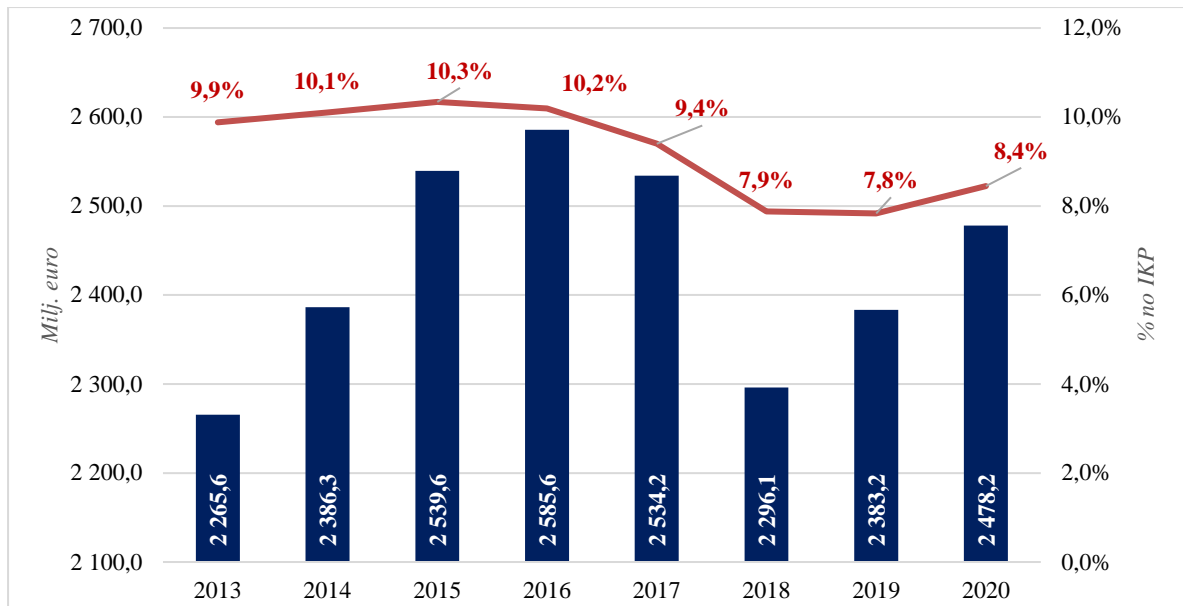
¹ % no analizētā nodokļa ieņēmumiem, ailē KOPĀ – % no analizēto nodokļu kopējo ieņēmumiem

Avots: FM aprēķini

2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, kopējais nodokļu atvieglojumu apmērs ir palielinājies par 95,0 milj. *euro* jeb par 4,0%.

2020.gadā visvairāk pieaudzis ir akcīzes nodokļa atvieglojumu apmērs (par 62,7 milj. *euro* jeb 35,5%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu) un iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu apmērs (par 77,8 milj. *euro* jeb 8,7%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu). Savukārt mikrouzņēmumu nodokļa atvieglojumu apmērs samazinājies par 18,6 milj. *euro* jeb 21,9%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu.

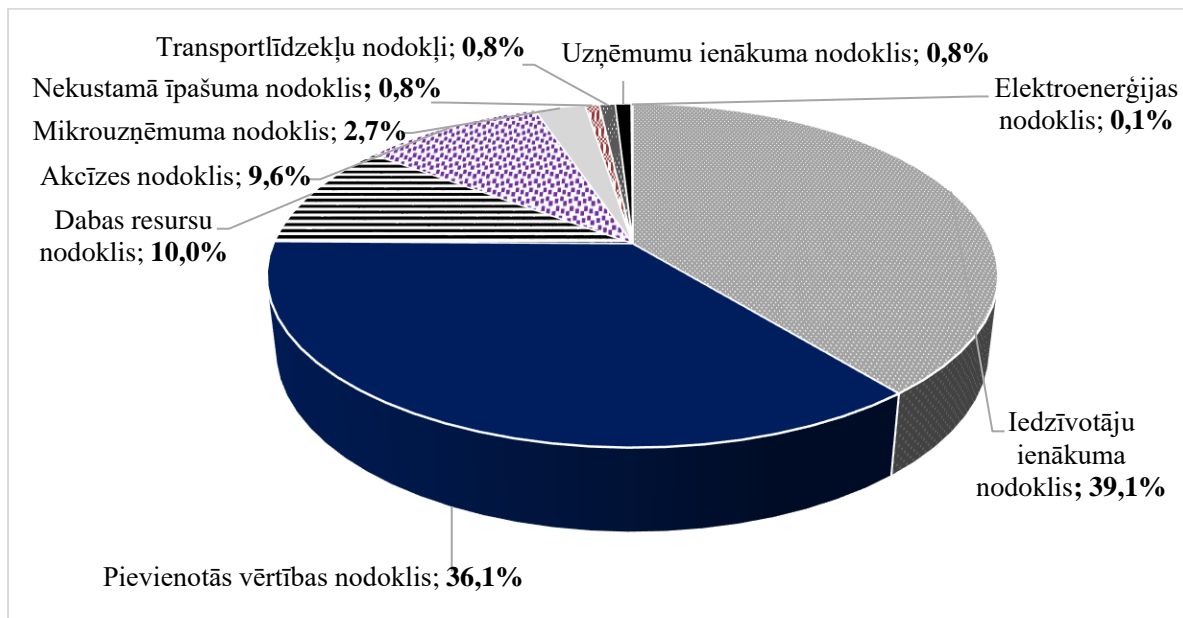
Arī attiecībā pret IKP kopējais nodokļu atvieglojumu apmērs 2020.gadā salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem ir palielinājies (*skat. 4.att.*).

4.att. **Nodokļu atvieglojumu apmērs 2013. – 2020.gadā, milj. EUR un % no IKP**

Avots: FM aprēķini

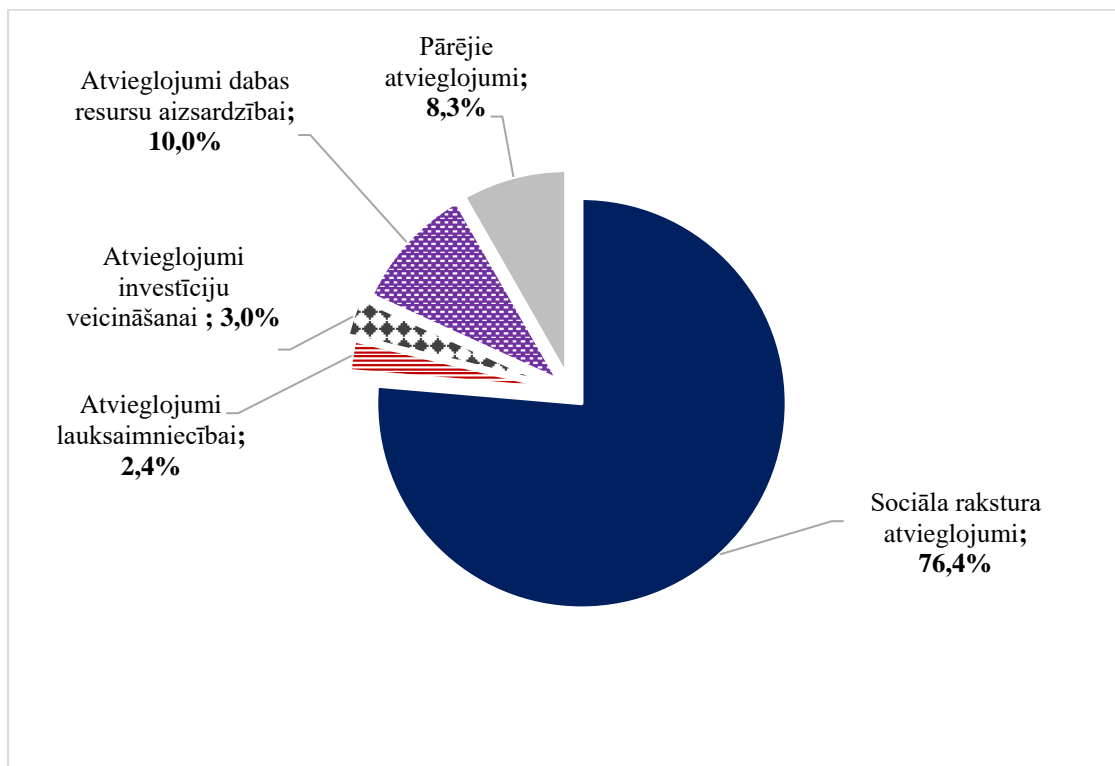
Lielākie nodokļu atvieglojumi pēc to apmēra 2020.gadā ir bijuši iedzīvotāju ienākuma nodokļa un pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumi – attiecīgi **39,1%** un **36,1%** no visiem identificējamiem nodokļu atvieglojumiem pēc to apmēra. Tiem seko dabas resursu nodokļa, akcīzes nodokļa un mikrouzņēmumu nodokļa režīma atvieglojumi – attiecīgi 10,0%, 9,7% un 2,7%. Vismazākie apmēri bija nekustamā īpašuma nodokļa, uzņēmumu ienākuma nodokļa, transportlīdzekļu nodokļu un elektroenerģijas nodokļa atvieglojumiem – attiecīgi 0,8%, 0,8%, 0,8% un 0,1% no kopējiem identificējamiem nodokļu atvieglojumiem (skat. 5.att.).

5.att. **Nodokļu atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2020.gadā**

Avots: FM dati

Nodokļu atvieglojumus nosacīti var iedalīt pēc to mērķa. Kā var redzēt 6.attēlā, 2020.gadā lielākie nodokļu atvieglojumi pēc to apmēra un mērķa tika piešķirti *sociālā rakstura atvieglojumiem* – **76,4%** no visiem nodokļu atvieglojumiem. *Investīciju veicināšanai* tika piešķirti **3,0%** no visiem nodokļu atvieglojumiem. *Dabas resursu aizsardzībai* un *lauksaimniecībai* tika piešķirti attiecīgi – **10,0%** un **2,4%** no visiem nodokļu atvieglojumiem.

6.att. Nodokļu atvieglojumu nosacīts sadalījums pēc to apmēra un mērķa 2020.gadā

Avots: FM dati

4.1. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi

4.1.1. Aktuālie iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi un atbrīvojumi

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa (*turpmāk – IIN*) atvieglojumi ir svarīgs instruments nodokļu politikas sociālo, attīstības u.c. mērķu īstenošanai, sniedzot vērā ņemamu atbalstu sociāli mazāk aizsargātiem iedzīvotājiem (piemēram, zemu ienākumu saņēmējiem, pensionāriem un personām, kurām apgādībā ir bērni).

IIN atvieglojumus var iedalīt piecās grupās (*detalizētāk skatīt pielikumu Nr.1*):

- 1) *neapliekamie minimumi*:
  - ✓ diferencētais neapliekamais minimums;
  - ✓ pensionāra neapliekamais minimums;
- 2) *nodokļa atvieglojumi*:
  - ✓ atvieglojums par apgādībā esošu personu;
  - ✓ papildus atvieglojums personām ar invaliditāti vai politiski represētām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem;
- 3) *attaisnotie izdevumi*, kas pirms ienākuma aplikšanas ar nodokli tiek atskaitīti no gada apliekamo ienākumu apjoma, no tiem:
  - ✓ nomaksātā sociālā nodokļa summa un valsts sociālās apdrošināšanas maksājumi vai pēc būtības līdzīgi citu ES dalībvalstu vai EEZ valstu noteiktie maksājumi;
  - ✓ solidaritātes nodoklis;
  - ✓ izdevumi par maksātāja un viņa ģimenes locekļu kvalifikācijas paaugstināšanu, specialitātes iegūšanu, izglītības iegūšanu, tai skaitā interešu izglītības programmu apgūšanu bērniem, par medicīnas un ārstniecisko pakalpojumu izmantošanu un veselības apdrošināšanas prēmiju maksājumiem apdrošināšanas sabiedrībām;
  - ✓ summa, kas ziedojuma vai dāvinājuma veidā nodota budžeta iestādei vai Latvijas Republikā reģistrētai biedrībai, nodibinājumam, reliģiskai organizācijai vai to iestādei, kurai piešķirts sabiedriskā labuma organizācijas statuss;
  - ✓ zinātnes, literatūras un mākslas darbu, atklājumu, izgudrojumu un rūpniecisko paraugu autoru un izpildītāju izdevumi, kuri saistīti ar šo darbu radīšanu, izdošanu, izpildīšanu vai citādu izmantošanu un par kuriem autori un izpildītāji saņem autoratlīdzību (honorāru);
  - ✓ privātajos pensiju fondos izdarītās iemaksas;
  - ✓ apdrošināšanas prēmiju maksājumi, kas atbilstoši dzīvības apdrošināšanas līgumam (ar līdzekļu uzkrāšanu) izdarīti apdrošināšanas sabiedrībai;
  - ✓ summas, kas ziedojuma vai dāvinājuma veidā nodotas LR reģistrētai politiskajai partijai vai politisko partiju apvienībai un kas kopā taksācijas gada laikā nepārsniedz to attaisnotajos izdevumos ietveramo izdevumu summu;
- 4) *neapliekamie ienākumi (IIN likuma 9.pantā norādītie)*, kas netiek ietverti gada apliekamajā ienākumā un netiek aplikti ar nodokli (*detalizētāk skat. Pielikumā Nr.1*);

- 5) *ienākumi un atviegloti nodokļu režīmi*, kuru piemērošanai ir noteikti īpaši nosacījumi (*detalizētāk skat. Pielikumā Nr.1*):
- ✓ ienākums no tāda nekustamā īpašuma atsavināšanas, kurš pēc lietošanas mērķa ir lauksaimniecības zeme, ja ir izpildīti atbilstoši nosacījumi;
  - ✓ summas, kas izmaksātas kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai (*spēkā no 2013.gada līdz 2023.gadam*);
  - ✓ ES Nodarbinātības un sociālās inovācijas programmas (EaSI) līdzfinansētā projekta Nr.VS/2015/0206 “Elastīga bērnu uzraudzības pakalpojuma nodrošināšana darbiniekiem, kas strādā nestandarta darba laiku” ietvaros elastīgā bērnu uzraudzības pakalpojuma līdzfinansējuma veidā darbinieka gūtie ienākumi, ja darbinieks strādā nestandarta darba laiku un piedalās minētajā projektā;
  - ✓ ienākums no augoša meža un kokmateriālu pārdošanas;
  - ✓ ienākumi, ko fiziskā persona gūst uz tādu darba attiecību pamata, kas paredz šo personu nodarbināt uz starptautiskos pārvadājumos izmantojama kuģa;
  - ✓ darba devēja apmaksāti, koplīgumā noteiktie darbinieka ēdināšanas izdevumi, ja tie nepārsniedz 480 *euro* gadā (vidēji 40 *euro* mēnesī) un, ja darba devējs ir izpildījis likumā noteiktos nosacījumus;
  - ✓ sezonas laukstrādnieku ienākums;
  - ✓ fiziskas personas saimnieciskās darbības ienākumi, par kuriem maksājama samazinātā patentmaksā.

Atkarībā no IIN atvieglojumu mērķa tos nosacīti var iedalīt vairākās grupās. Pirmkārt, jāmin *sociālā rakstura atvieglojumi*, kas paredzēti, lai samazinātu nodokļu slogu iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem un sociāli mazāk aizsargātiem iedzīvotājiem (pensionāriem un personām, kurām apgādībā ir bērni). Pie sociāla rakstura atvieglojumiem var attiecināt: neapliekamo minimumu, pensionāra neapliekamo minimumu, atvieglojumu par apgādībā esošu personu, atvieglojumus personām ar invaliditāti un politiski represētām personām, attaisnotos izdevumus par izglītību un ārstniecību, kā arī attaisnotos izdevumus par ziedojumiem vai dāvinājumiem.

Vēl pastāv *atvieglojumi uzkrājumu veicināšanai* privātajos pensiju fondos un apdrošināšanas sabiedrībās, *normas izdevumu uzskaites vienkāršošanai* fiziskām personām – autoriem un meža īpašniekiem, kā arī atbalsts *lauksaimniecībai* un lauku tūrismam.

3.tabulā redzami IIN galvenie atvieglojumi 2020.gadā un atvieglojumu apmēri, kas bija spēkā 2018. un 2019.gadā.

IIN atvieglojumi 2018. – 2020.gadā

Nodokļa atvieglojums	2020	2019	2018
1. Neapliekamie minimumi, euro mēnesī			
1.1. Neapliekamais minimums (maksimālais – DNM_{max})	300²	230	200¹
Apliekamā ienākuma sliekšnis, līdz kuram tiek piemērots maksimālais neapliekamais minimums (AI_{min})	500	440	440
Apliekamā ienākuma sliekšnis, virs kura netiek piemērots neapliekamais minimums (AI_{max})	1 200	1 100	1 000
Koeficients	0,42857	0,34848	0,35714
Formula	$DNM = DNM_{max} - Koef. \cdot x (AI^3 - AI_{min})$		
1.2. Pensionāra neapliekamais minimums	300	270	250
2. Nodokļu atvieglojumi, euro mēnesī			
2.1. Atvieglojums par apgādībā esošu personu	250	230	200
2.2. Nodokļu atvieglojums personām ar invaliditāti:			
- personām ar I un II grupas invaliditāti	154	154	154
- personām ar III grupas invaliditāti	120	120	120
2.3. Atvieglojumi politiski represētām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem	154	154	154
3. Attaisnotie izdevumi			
3.1. Par izglītību, ārstnieciskajiem pakalpojumiem, ziedojumiem un dāvinājumiem ⁴	Nepārsniedz 50% no personas gada apliekamā ienākuma, bet ne vairāk kā 600 euro gadā		
3.2. Privātos pensiju fondos veiktās iemaksas	Nepārsniedz 10% no personas gada apliekamā ienākuma, bet ne vairāk kā 4 000 euro gadā		
3.3. Apdrošināšanas prēmiju maksājumi, kas izdarīti atbilstoši dzīvības apdrošināšanas līgumam (ar līdzekļu uzkrāšanu)			

¹ No 2018.gada diferencēto neapliekamo minimumu piemēro pilnā apmērā jau taksācijas gada laikā (pirms tam mazo ienākumu saņēmēji ieguvumus no diferencētā neapliekamā minimuma varēja iegūt tikai nākamajā taksācijas gadā, iesniedzot gada ienākumu deklarāciju (turpmāk – GID)). Proti, VID aprēķina VID prognozēto mēneša neapliekamo minimumu, balstoties uz VID rīcībā esošo informāciju par nodokļa maksātāja iepriekšējā gada ienākumiem, un nosūta to darba devējam.

² 2020.gada budžeta izstrādes gaitā valdība atbalstīja lēmumu diferencēto neapliekamo minimumu paaugstināt straujāk kā nodokļu reformā paredzēts, līdz ar to no 01.01.2020. maksimālais diferencētais neapliekamais minimums ir **300 euro** mēnesī ienākumiem līdz 500 euro mēnesī, ienākumiem robežā no 500 līdz 1 200 euro mēnesī neapliekamais minimums atbilstoši formulai pakāpeniski samazinās un ienākumiem, kas pārsniedz 1 200 euro mēnesī tas vairāk netiek piemērots⁶(pirms tam reformas ietvaros bija paredzēts 2020.gadā maksimālo diferencēto neapliekamo minimumu palielināt līdz 250 euro mēnesī, ienākumiem līdz 440 euro mēnesī)

³ Apliekamais ienākums (AI) tiek aprēķināts ņemot vērā ne tikai ienākumus no algota darba, bet arī citus ienākuma veidus (tādus kā dividendes, ienākumu no nekustamā īpašuma u.c.). Arī, ja persona ir nodarbināta vairākās darba vietās, ienākums no algota darba tiks saskaitīts kopā un neapliekamais minimums tiks piemērots kopējam ienākumam.

⁴ Ziedojumiem vai dāvinājumiem budžeta iestādēm, LR reģistrētām biedrībām, nodibinājumiem, reliģiskām organizācijām vai to iestādēm, kurām piešķirts sabiedriskā labuma organizācijas statuss, vai citā ES dalībvalstī vai EEZ valstī, ar kuru Latvija ir noslēgusi konvenciju par nodokļu dubultās uzlikšanas un nodokļu nemaksāšanas novēršanu, ja šī konvencija ir stājusies spēkā, reģistrētām nevalstiskām organizācijām. No 2016.gada 1.janvāra arī ziedojumiem un dāvinājumiem politiskajām partijām vai to apvienībām.

Avots: Likums “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”; 2017.gada 14.novembra MK noteikumi Nr.676 “Noteikumi par neapliekamā minimuma un nodokļa atvieglojuma apmēru iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanai”, 1997.gada 8.aprīļa MK noteikumi Nr.138 “Noteikumi par iedzīvotāju ienākuma nodokļa papildu atvieglojumiem personām ar invaliditāti, politiski represētajām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem”.

4.1.2. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu apmērs

Kopējais IIN atvieglojumu apmērs **2020.gadā** bija **968,2** milj. euro, kas veido **3,3%** no IKP un **53,2%** no kopējiem IIN ieņēmumiem (skat. 4.tab.).

⁶ Ministru kabineta 2019.gada 13.septembra sēdes protokols Nr.41 1.§ “Informatīvais ziņojums “Par fiskālās telpas pasākumiem un izdevumiem prioritārajiem pasākumiem valsts budžetam 2020.gadam un ietvaram 2020.–2022.gadam”” 18.punkts. **Saite:** <http://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2019-09-13>

IIN atvieglojumu¹ apmērs 2018. – 2020.gadā

Nodokļa atvieglojums	2020				2019	2018
	Milj. euro	% pret IKP	% pret IIN ieņēm.	% pret iepr. Gadu	Milj. euro	
KOPĀ	968,2	3,3%	53,2%	8,7%	890,4	839,4
KOPĀ ATVIEGLOJUMI (bez neapliekamajiem ienākumiem)	734,0	2,5%	40,3%	6,3%	690,8	647,5
1. Neapliekamie minimumi, tai skaitā:	504,1	1,7%	27,7%	8,6%	464,0	443,7
1.1. Neapliekamais minimums	154,4	0,5%	8,5%	9,7%	140,7	140,0
1.2. Pensionāra neapliekamais minimums	349,7	1,2%	19,2%	8,2%	323,3	303,7
2. Nodokļa atvieglojumi, tai skaitā:	186,7	0,6%	10,3%	5,8%	176,5	153,5
2.1. Atvieglojums par apgādībā esošu personu	161,7	0,6%	8,9%	6,5%	151,8	130,3
2.2. Atvieglojumi personām ar invaliditāti	22,7	0,1%	1,2%	1,9%	22,2	20,7
2.3. Atvieglojumi politiski represētām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem	2,4	0,01%	0,1%	-4,3%	2,5	2,5
3. Attaisnotie izdevumi, tai skaitā:	43,1	0,1%	2,4%	-14,2%	50,3	50,3
3.1. Par izglītību, ārstnieciskajiem pakalpojumiem, ziedojumiem un dāvinājumiem	24,3	0,1%	1,3%	-16,5%	29,1	29,1
3.4. Iemaksas privātajos pensiju fondos un apdrošināšanas prēmiju maksājumi	18,8	0,1%	1,0%	-11,0%	21,1	21,1
4. Neapliekamie ienākumi, tai skaitā:	234,2	0,8%	12,9%	17,3%	199,6	191,9
4.1. Neapliekamie ienākumi no lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas	3,4	0,01%	0,2%	-9,2%	3,7	3,5
4.2. Ienākums no sava īpašuma atsavināšanas (izņemot nekustamo īpašumu)	16,1	0,1%	0,9%	-20,8%	20,3	19,5
4.3. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras izmaksātie pabalsti un atlīdzības	143,4	0,5%	7,9%	11,9%	128,2	120,9
4.4. Visa veida stipendijas	3,5	0,01%	0,2%	29,7%	2,7	1,7
4.5. Apdrošināšanas atlīdzības, kuras izmaksājušas apdrošināšanas sabiedrības, atbilstoši apdrošināšanas līgumam ²	5,1	0,02%	0,3%	-11,9%	5,8	4,7
4.6. Izložu vai azartspēļu laimesti, kas pārsniedz 3 000 euro ³	0,9	0,003%	0,05%	-36,5%	1,3	1,1
4.7. Papildpensijas kapitāls no privātajos pensiju fondos veikto iemaksu ieguldīšanas ⁴	7,4	0,03%	0,4%	36,1%	5,4	3,3
4.8. Ienākums, kas gūts aizdevuma (kredīta) saistību samazināšanas vai dzēšanas rezultātā	20,1	0,1%	1,1%	1258,4%	1,5	2,3
4.9. Pensija, kura izmaksāta saskaņā ar Eiropas Savienības regulām un starpvalstu līgumiem	3,2	0,01%	0,2%	-5,2%	3,3	3,0
4.10. Pārējie neapliekamie ienākumi ⁵	31,3	0,1%	1,7%	14,6%	27,3	31,7

¹ Kas klasificējami kā nodokļu atvieglojumi.

² Apdrošināšanas atlīdzības, kuras izmaksājušas LR reģistrētas apdrošināšanas sabiedrības, kā arī citā ES dalībvalstī vai EEZ valstī, vai ESAO dalībvalstī reģistrētas apdrošināšanas sabiedrības, un kas izmaksātas, iestājoties apdrošināšanas gadījumam

³ No 2018.gada izložu un azartspēļu laimestus, ja to apmērs (kopsumma) taksācijas gada laikā pārsniedz 3 000 euro, aplik ar IIN. Ja laimests (to kopsumma) taksācijas gadā nepārsniedz 3 000 euro, to neapliet ar IIN (līdz tam izložu un azartspēļu laimesti netika aplikti ar IIN). Azartspēļu organizētājs izmaksas brīdī piemēro IIN likmes: 23% - laimesta daļai, kas pārsniedz 3 000 euro, bet nepārsniedz likumā "Par valsts sociālo apdrošināšanu" noteikto obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru (2020.gadā 62 800 euro), 31,4% - laimesta daļai, kas pārsniedz obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru. Iesniedzot GID, fiziskas personas ar IIN apliekamajai bāzei, kas nepārsniedz 20 004 euro gadā, piemēro 20% nodokli. Ar nodokli neapliet ienākumu no momentloterijas "Simtgades loterija".

⁴ Papildpensijas kapitāls, kas veidojies no pašas fiziskās personas vai tās laulātā, vai radnieka veiktajam iemaksām privātajos pensiju fondos atbilstoši licencētiem pensiju plāniem un izmaksāts pensiju plānu dalībniekiem.

⁵ Pārējie ar IIN neapliekamo ienākumu veidi, kas noteikti likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.pantā.

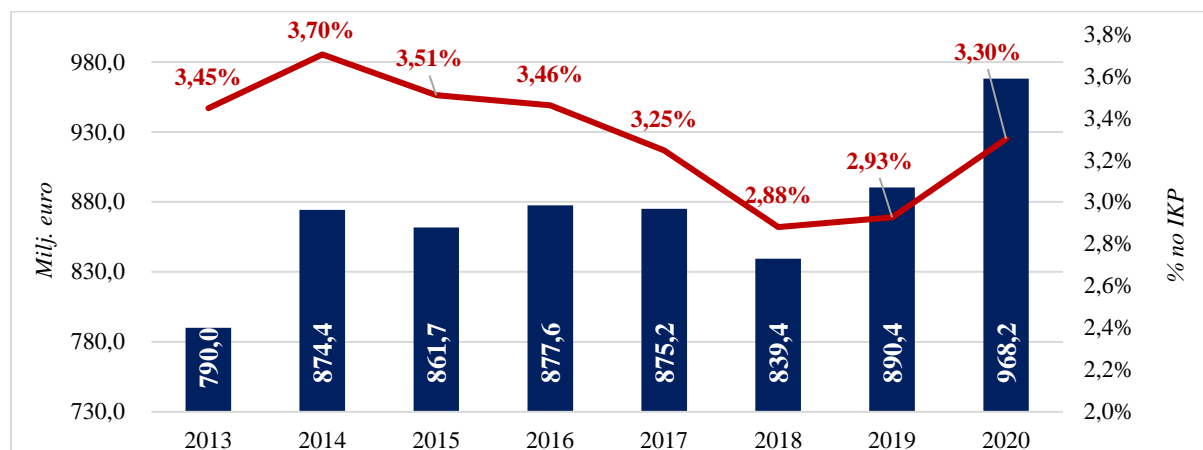
Avots: FM aprēķini pamatojoties uz 2021.gada septembrī VID rīcībā esošajiem datiem

Kā var redzēt 4.tabulā, 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, kopējais IIN atvieglojumu (ar neapliekamajiem ienākumiem) apmērs ir būtiski palielinājies par 8,7% jeb par 77,8 milj. euro.

Visbūtiskāk palielinājušies neapliekamie ienākumi, kas noteikti likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9.pantā (2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, par 17,3% jeb 34,6 milj. *euro*). Palielinājies ir arī piemēroto nodokļu atvieglojumu apmērs, sevišķi neapliekamā minimuma (par 9,7% jeb 13,7 milj. *euro*), pensionāra neapliekamais minimuma (par 8,2% jeb 26,4 milj. *euro*) un atvieglojuma par apgādībā esošām personu (par 6,5% jeb 9,9 milj. *euro*) apmērs. Savukārt attaisnoto izdevumu apmērs 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, ir samazinājies par 14,2% jeb 7,1 milj. *euro*.

No neapliekamajiem ienākumiem visbūtiskāk pieaudzis ienākuma, kas gūts aizdevuma (kredīta) saistību samazināšanas vai dzēšanas rezultātā. Šī atvieglojuma apmērs pieaudzis no 1,5 milj. *euro* 2019.gadā uz 20,1 milj. *euro* 2020.gadā jeb par 1258,4%. Tas saistīts ar valdības 2020.gada vasarā atbalstītajām izmaiņām likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”, kas ļauj bankām vienpusēji dzēst privātpersonu hipotekāro kredītu parādus, kas uzskatāmi par neatgūstamiem⁷. Tas attiecas uz aizdevumiem, kas tika ņemti līdz 2008.gada beigām nekustamā īpašuma iegādei un kurus iedzīvotāji nevar izpildīt 2008.gada ekonomiskās lejupslīdes dēļ. Līdz ar to bankas ir dzēsušas parādsaistības saviem klientiem. 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, banku dzēsto parādsaistību apjoms pieaudzis par 93 milj. *euro*.

Aplūkojot nodokļu atvieglojumu apmēra attiecību pret IKP, tad IIN atvieglojumu apmērs 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, arī ir būtiski pieaudzis – par 0,37 procentpunktiem (*skat. 7.att.*).

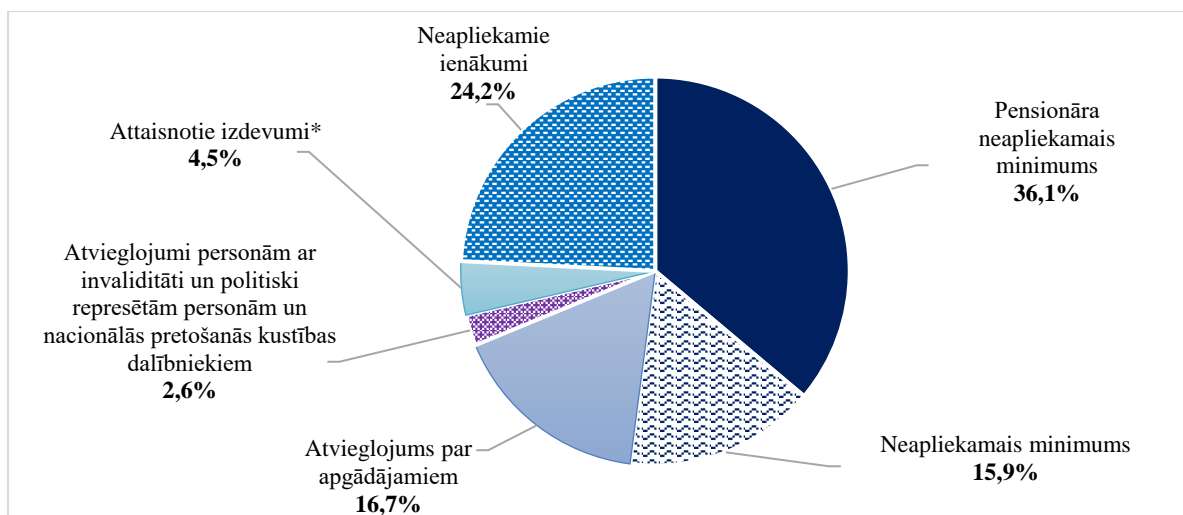

7.att. IIN atvieglojumu apmērs 2013. – 2020.gadā, milj. EUR un % no IKP

Avots: FM aprēķini

Visbūtiskākie IIN atvieglojumi gan pēc apmēra, gan pēc būtības ir pensionāra neapliekamais minimums, neapliekamais minimums un atvieglojums par apgādībā esošām personām. Kā var redzēt 8.attēlā, 2020.gadā pensionāra neapliekama minimuma apmērs veido 36,1% no kopējā IIN atvieglojumu apmēra, atvieglojuma par apgādībā esošām personām apmērs – 16,7%, bet neapliekamais minimums – 15,9%. Neapliekamo ienākumu apmērs veido 24,2% no kopējā IIN atvieglojumu apmēra. Te gan jāmin, ka vienai fiziskai personai var tikt piemēroti vairāki atvieglojumu vai neapliekamo ienākumu veidi.

⁷ Likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9.panta pirmās daļas 35.⁵punkts. 09.04.2020. grozījumi, *saite*: <https://likumi.lv/ta/id/316206-grozijumi-likuma-par-iedzivotaju-ienakuma-nodokli>

* par izglītību un ārstniecību, ziedojumiem un dāvinājumiem, iemaksām privātajos pensiju fondos un apdrošināšanas prēmiju maksājumiem

8.att. IIN atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2020.gadā

Avots: FM aprēķini pamatojoties uz 2021.gada septembrī VID rīcībā esošajiem datiem

Pēdējo trīs gadu laikā (no 2018. līdz 2020.gadam) atvieglojumu apmērs ir ticis palielināts katru gadu: ar nodokli neapliekamais minimums, pensionāra neapliekamais minimums un atvieglojums par apgādībā esošām personām (skat. 3.tab.). Arī 2021.gadā tika palielināts pensionāra neapliekamais minimums un ienākumu sliekšnis līdz kuram piemēro diferencēto neapliekamo minimumu.

5.tabulā redzams fizisko personu skaits, kas izmantojuši būtiskākos IIN atvieglojumus. Jāatzīmē, ka atvieglojumu izmantojušo personu skaits var mainīties, jo nodokļa maksātājam ir tiesības iesniegt GID arī par trim iepriekšējiem taksācijas gadiem, kā arī iespējams iesniegt labojumus.

5.tabula

Fizisko personu skaits*, kuras izmantojušas IIN atvieglojumus par 2018. – 2020.gadu, tūkst.

Atvieglojuma veids	2020	2019	2018
Neapliekamais minimums	378,6	480,0	490,9
Pensionāra neapliekamais minimums	550,1	554,2	558,1
Atvieglojums par apgādībā esošām personām	214,8	217,0	215,9
Atvieglojumi personām ar invaliditāti	96,8	96,6	92,2
Atvieglojumi politiski represētām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem	7,0	7,4	8,0
Attaisnotie izdevumi par izglītību, ārstnieciskajiem pakalpojumiem, ziedojumiem un dāvinājumiem	371,2	421,4	398,2
Attaisnotie izdevumi – iemaksas privātajos pensiju fondos un apdrošināšanas prēmiju maksājumi	170,7	186,8	184,9
Neapliekamie ienākumi no lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas	10,3	11,7	11,6

* Informācija no paziņojumiem par fiziskai personai izmaksātajām summām un no GID D pielikumiem

Avots: VID dati uz 2021.gada septembri

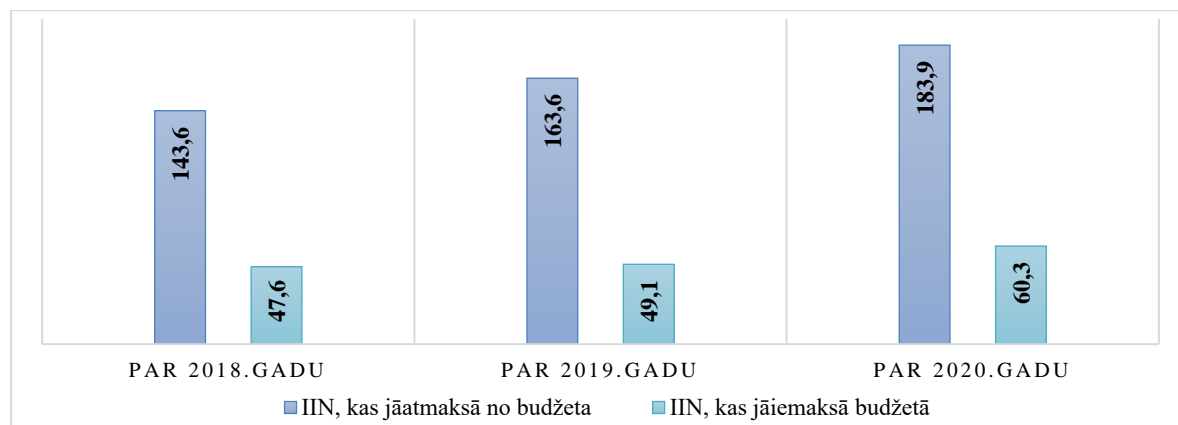
No 2018.gada vērojams IIN atmaksu pieaugums – vienam nodokļu maksātājam IIN atmaksājāmās nodokļa summas apmēra pieaugums. Pamatojoties uz iedzīvotāju iesniegtajām GID⁸, par 2020.gadu nodoklis 183,9 milj. euro apmērā bija atmaksājams 643 tūkstošiem

⁸ Valsts ieņēmumu dienesta dati no GID norādītājām piemaksām un atmaksām uz 23.09.2021.

nodokļu maksātāju jeb vienam nodokļu maksātājam vidēji atmaksājami **286,03 euro**, kas ir par 21,7% vairāk nekā par 2019.gadu (par 2019.gadu vidēji – 235,1 euro). No iesniegtajām GID par 2020.gadu 79,8% veidoja GID ar deklarētu IIN atmaksu. Savukārt aptuveni trešdaļu no atmaksām pēc to lieluma veido atmaksas līdz 100 euro.

IIN atmaksu pieaugums skaidrojams ar diferencētā neapliekamā minimuma un piemērošanas sliekšņu būtisko paaugstināšanu katru gadu no 2018.gada (*skat. 3.tab.*). Proti, IIN tiek atmaksāts, ja taksācijas gada laikā diferencētais neapliekamais minimums tika piemērots mazākā apmērā, nekā iesniedzot GID rezumējošā kārtībā un saskaitot nodokļa maksātāja faktiskos taksācijas gada ienākumus, nodokļa maksātājam būtu bijis jāpiemēro. Tāpat IIN atmaksas veidojas, nodokļu maksātājam rezumējošā kārtībā iesniedzot attaisnotos dokumentus par izglītību, ārstniecības pakalpojumiem, ziedojumiem un dāvinājumiem, kā arī iemaksām privātajos pensiju fondos un apdrošināšanas prēmiju maksājumiem.

Savukārt iedzīvotāju skaits, kam iesniedzot GID veidojas IIN piemaksa par 2020.gadu, ir samazinājies par 30,8%, salīdzinot ar par 2019.gadu. No iesniegtajām GID par 2020.gadu 13,6% veidoja GID ar deklarētu IIN piemaksu. Vidēji vienam nodokļu maksātājam valsts budžetā par 2020.gadu jāiemaksā **551,04 euro**, kas ir par 77,6% vairāk kā par 2019.gadu (par 2019.gadu vidēji – 310,34 euro). Lai gan nodokļu maksātāju skaits, kam veidojusies IIN piemaksa ir samazinājies, kopējā summa – 60,3 milj. euro, kas jāiemaksā valsts budžetā par 2020.gadu ir palielinājusies par 22,9% jeb par 11,2 milj. euro. Nodokļu maksātājiem iesniedzot GID piemaksas veidojas dēļ diferencētā neapliekamā minimuma un IIN progresīvo likmju piemērošanas.

9.att. Gada ienākumu deklarācijās norādītās piemaksas un atmaksas par 2018. – 2020.gadu, milj. EUR

Avots: VID dati uz 2021.gada septembri

4.1.3. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu apmēru prognozes

Lai sniegtu pilnīgu un caurskatāmu valsts budžeta izstrādes informāciju, šajā apakšnodaļā atbilstoši 2017.gada beigās publicētajam Valsts kontroles ziņojumam “*Budžeta plānošana Latvijā – vai esošā pieeja ir efektīva?*” (kas apstiprināts ar Valsts kontroles Revīzijas un metodoloģijas departamenta 22.12.2017. lēmumu Nr.2.4.1-7/2016) un tam pievienotajam “*Finanšu ministrijas ziņošanas par ieteikumu ieviešanu laika grafiks*”), ir sniegta informācija par būtiskāko IIN atvieglojumu (konkrēti IIN atvieglojuma par apgādībā esošām personām, diferencētā neapliekamā minimuma un pensionāra neapliekamā minimuma) ietekmi uz nākamo gadu valsts budžetiem.

IIN atvieglojumi ir svarīgs instruments nodokļu politikas sociālo, attīstības u.c. mērķu īstenošanai, sniedzot vērā ņemamu atbalstu sociāli mazāk aizsargātiem iedzīvotājiem (piemēram, zemu ienākumu saņēmējiem, pensionāriem un personām, kurām apgādībā ir bērni). IIN atvieglojumi veido 53,2% no kopējiem 2020.gada atvieglojumiem (*skat. 2.tab.*), bet atvieglojums par apgādībā esošām personām, diferencētais neapliekamais minimums un pensionāra neapliekamais minimums kopā veido 68,8% no izmantotajiem IIN atvieglojumiem 2020.gadā, kas minēti 4.tabulā. Tādēļ šie atvieglojumi uzskatāmi par būtiskiem sabiedrībai un nepieciešams izvērtēt to ietekmi uz nākamo gadu valsts budžetiem.

Prognozes nākamajiem gadiem tiek aprēķinātas ņemot vērā iepriekšējo gadu tendences atvieglojumu izmantošanā, kopējie apmēri un īpatsvars no IKP. Kā arī svarīgi atzīmēt, ka valdības pieņemtie lēmumi par atvieglojumu apmēru vai piemērošanas sliekšņu izmaiņām nākamajiem gadiem būtiski ietekmē atvieglojumu prognožu apmērus.

6.tabula

Diferencētā neapliekamā minimuma, pensionāra neapliekamā minimuma un atvieglojuma par apgādībā esošām personām prognozētais apmērs 2021. – 2023.gadā

Nodokļa atvieglojums	Nodokļa atvieglojuma izmaiņas, euro mēnesī				Atvieglojuma prognozētais apmērs, milj. euro ⁴		
	2020	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Maksimālais neapliekamais minimums	300	300	350/ 500³	500			
Apliekamā ienākuma sliekšnis, līdz kuram tiek piemērots maksimālais neapliekamais minimums	500	500	500	500	179,2	199,1	213,5
Apliekamā ienākuma sliekšnis, virs kura netiek piemērots neapliekamais minimums	1 200	1 800¹	1 800	1 800			
Pensionāra neapliekamais minimums	300	330²	350/ 500³	500	391,2	432,8	463,1
Atvieglojums par apgādībā esošu personu	250	250	250	250	185,4	204,6	220,8

¹ 2021.gada budžeta izstrādes gaitā valdība atbalstīja lēmumu, ka no 2021.gada 1.janvāra ienākumu sliekšnis, līdz kuram piemēro diferencēto neapliekamo minimumu, tiek paaugstināt līdz **1 800 euro** mēnesī⁹

² 2018.gada 27.septembrī valdība atbalstīja steidzamības kārtībā virzītos likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" grozījumus, kas paredzēja pensionāra neapliekamo minimumu no 2021.gada palielināt līdz **330 euro** mēnesī¹⁰

³ 2022.gada budžeta izstrādes gaitā valdība atbalstīja lēmumu diferencēto neapliekamo minimumu paaugstināt pakāpeniski – no 2022.gada 1.janvāra līdz 1.jūlijam maksimālais diferencētais neapliekamais minimums būs **350 euro** mēnesī, bet no 1.jūlija – **500 euro** mēnesī. Kā arī tādā pašā apmērā paaugstināt pensionāra neapliekamo minimumu¹¹

⁴ Jāatzīmē, ka atvieglojuma ietekmes apmērs var mainīties, jo nodokļa maksātājam, iesniedzot GID, rezumējošā kārtībā tiks aprēķināts gada DNM atbilstoši nodokļa maksātāja faktiskajiem gada ienākumiem.

Avots: FM prognožu aprēķini uz 2021.gada oktobri

Diferencētais neapliekamais minimums

Viens no svarīgākajiem sociālā rakstura atvieglojumiem ir ar nodokli neapliekamais minimums. Neapliekamā minimuma izmaiņām ir relatīvi lielāka ietekme uz zemāk atalgotajiem darba ņēmējiem (ar algu zem vidējās). Tādējādi tas mērķtiecīgāk var ietekmēt

⁹ Ministru kabineta 2020.gada 22.septembra sēdes protokols Nr.55 38.§ "Informatīvais ziņojums "Par priekšlikumiem valsts budžeta ieņēmumiem un izdevumiem 2021.gadam un ietvaram 2021.-2023.gadam"" 4.2.punkts. **Saite:** <http://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2020-09-22>

¹⁰ 2018.gada 27.septembra grozījumi likumā "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli". **Saite:** <https://likumi.lv/ta/id/301952-grozijumi-likuma-par-iedzivotaju-ienakuma-nodokli->

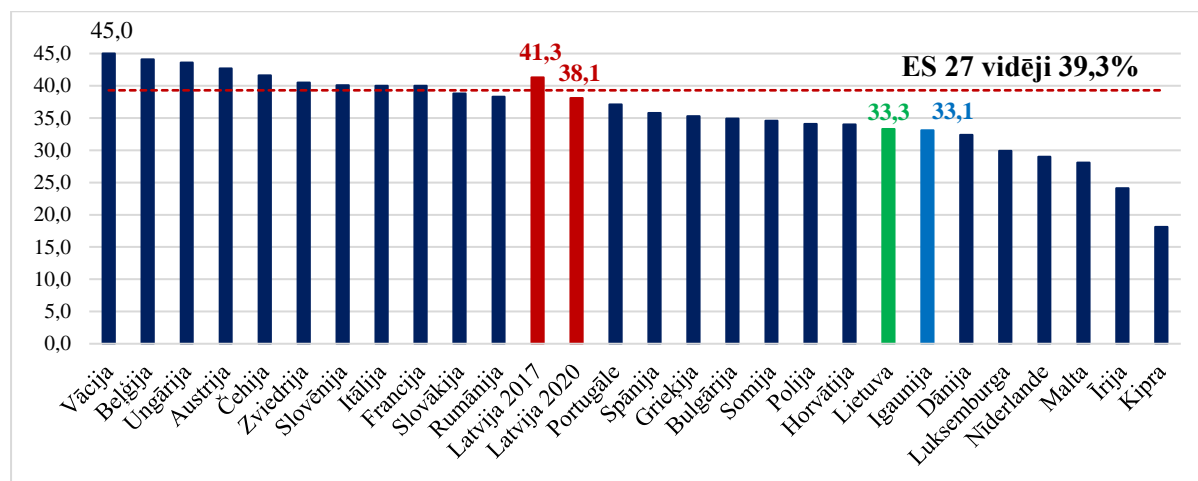
¹¹ Ministru kabineta 2021.gada 24.septembra ārkārtas sēdes protokols Nr.63 1.§ "Informatīvais ziņojums "Par priekšlikumiem valsts budžeta ieņēmumiem un izdevumiem 2022.gadam un ietvaram 2022.-2024.gadam"" 5. un 6.punkts. **Saite:** <https://likumi.lv/ta/id/326389-ministru-kabineta-arkartas-sedes-protokols>

tādus ar darba tirgu saistītos jautājumus kā bezdarbs, ekonomiskā aktivitāte, nabadzība un atkarība no pabalstiem.

Kā jau minēts iepriekš, neapliekamais minimums pēdējos gadu laikā ticis palielināts katru gadu: 2017.gadā no 100 uz 115 *euro* mēnesī, 2018.gadā uz 200 *euro* mēnesī, 2019.gadā uz 230 *euro* mēnesī un 2020.gadā uz 300 *euro* mēnesī.

Neapliekamā minimuma paaugstināšanas **mērķis** ir samazināt darbaspēka nodokļa slogu, īpaši strādājošajiem ar zemiem ienākumiem, palielināt strādājošo iedzīvotāju ienākumus un mazināt ienākumu nevienlīdzību.

Darbaspēka nodokļu slogu raksturo tāds rādītājs kā nodokļu ķīlis jeb plaša (*tax wedge*)¹². Pēc Eurostat datiem, neapliekamā minimuma paaugstināšanas rezultātā darbaspēka nodokļa slogs strādājošajam bez apgādībā esošām personām, kas saņem 67% no vidējās darba algas Latvijā, samazinājies no 41,3% 2017.gadā uz 38,1% 2020.gadā. 2020.gadā Latvijas rādītājs pirmo reizi ir zemāks kā ES vidējais rādītājs (2020.gadā ES 27 – 39,3%), bet joprojām saglabājas augstāks kā pārējās Baltijas valstīs: 33,3% Lietuvā un 33,1% Igaunijā.

10.att. Nodokļu ķīlis zemo algu grupās strādājošam (67% no vidējās darba algas, bez apgādībā esošām personām) ES 2020.gadā un Latvijā 2017.gadā, %

Avots: Eurostat dati¹³

Lai turpinātu mazināt darbaspēka nodokļu slogu, no 2021.gada par vienu procentpunktu tika samazināta VSAOI likme, no tās par 0,5% darba devēja likme un par 0,5% darba ņēmēja likme. Tāpat no 2021.gada no 1 200 uz 1 800 *euro* mēnesī tika paaugstināts ienākumu sliekšnis, līdz kuram piemēro ar IIN neapliekamo minimumu. Līdz ar to saskaņā ar Latvijas Bankas un FM aprēķiniem, izmaiņu rezultātā jau 2021.gadā darbaspēka nodokļu slogs ir kļuvis konkurētspējīgāks ar pārējām Baltijas valstīm. Arī 2022.gadā plānots turpināt mazināt darbaspēka nodokļu slogu, lai tuvinātos pārējām Baltijas valstīm. Lai sniegtu lielāku atbalstu mazo un vidējo algu saņēmējiem no 2022.gada 1.janvāra līdz 1.jūlijam maksimālais diferencētais neapliekamais minimums būs 350 *euro* mēnesī, bet no 1.jūlija – 500 *euro* mēnesī.

¹² **Nodokļa ķīlis jeb plaša** (*tax wedge*) – raksturo starpību starp darba ņēmēja neto ienākumiem un to, cik šis darbaspēks izmaksā darba devējam. To aprēķina kā darba nodokļu (IIN un darba ņēmēja un darba devēja VSAOI) procentuālo attiecību pret darba algu pirms visu nodokļu nomaksas un darba devēja VSAOI summu

¹³ Eurostat dati par nodokļu plašu rādītājiem Eiropas Savienības dalībvalstīs, zemo algu saņēmējiem. Saite: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=earn_nt_taxwedge&lang=en

Pensionāra neapliekamais minimums

Pensionāra neapliekamais minimums (personām, kurām piešķirta vecuma pensija, izdienas pensija, speciālā valsts pensija, apgādnieka zaudējuma pensija vai pensija atbilstoši ārvalsts normatīvajiem aktiem) nodrošina to, ka pensionāru saņemtie ienākumi, kas nepārsniedz noteikto limitu, netiek aplikti ar nodokli. Minētais ierobežojums neattiecas uz pensionāriem, kuriem pensija piešķirta līdz 1996.gada 1.janvārim.

Arī pensionāra neapliekamais minimums pēdējos gados ir ticis palielināts katru gadu: 2017.gadā tas bija 235 *euro* mēnesī, 2018.gadā tas tika palielināts uz 250 *euro* mēnesī, 2019.gadā uz 270 *euro* mēnesī, 2020.gadā uz 300 *euro* mēnesī un 2021.gadā uz 330 *euro* mēnesī. Lai sniegtu lielāku atbalstu pensijas saņēmējiem, nodrošinot viņu ienākumu pieaugumu, valdība atbalstīja lēmumu palielināt pensionāra neapliekamo minimumu arī no 2022.gada – no 1.janvāra līdz 1.jūlijam līdz 350 *euro* mēnesī, bet no 1.jūlija – 500 *euro* mēnesī.

Atvieglojums par apgādībā esošu personu

Atvieglojuma par apgādībā esošu personu paaugstināšanas **mērķis** ir samazināt darbaspēka nodokļa slogu strādājošajiem ar apgādībā esošām personām.

Atvieglojums par apgādībā esošu personu, kas lielākoties tiek piemērots par bērniem, ir valsts atbalsts mājsaimniecībām ar bērniem, kur vismaz viens no vecākiem strādā. Tādējādi tas ir viens no instrumentiem, kas veicina vecāku nodarbinātību.

Arī atvieglojums par apgādībā esošām personām, tāpat kā iepriekšējie divi atvieglojumi, pēdējos četrus gadus ticis palielināts katru gadu: 2017.gadā tas bija 175 *euro* mēnesī, 2018.gadā – 200 *euro* mēnesī, 2019.gadā – 230 *euro* mēnesī un 2020.gadā – 250 *euro* mēnesī.

Jāatzīmē, ka šis nodokļa atvieglojums jāvērtē vienlaikus ar citiem no valsts budžeta izmaksājamiem pabalstiem par bērniem. Pie tam, ja nodokļa atvieglojumu par apgādībā esošām personām var piemērot tikai strādājošie vecāki, tad ģimenes valsts pabalstu var saņemt visi vecāki, neatkarīgi no tā, vai vecāks strādā vai nē.

No 2018.gada 1.marta ir ieviestas piemaksas pie ģimenes valsts pabalsta par divu un vairāk bērnu no viena līdz 20 gadu vecumam audzināšanu, kas būtiski paaugstina personu ar vairākiem apgādībā esošiem bērniem ienākumus. Proti, piemaksu pie ģimenes valsts pabalsta par divu un vairāk bērnu no viena līdz 20 gadu vecumam audzināšanu piešķir:

- par diviem bērniem – 10 *euro* mēnesī;
- par trim bērniem – 66 *euro* mēnesī;
- par katru nākamo bērnu – par 50 *euro* lielāks nekā par iepriekšējo.

Pēc Finanšu ministrijas aprēķiniem 2020.gadā par **38,7%** (2019.gadā 34,9%) apgādībā esošām nepilngadīgām personām nodokļu maksātāji jeb apgādnieki nevarēja pilnā apmērā izmantot atvieglojumu par apgādībā esošu personu, jo viņu darba alga bija mazāka par kopējo IIN atvieglojumu summu (*skat. 7.tab.*).

Apgādībā esošo nepilngadīgo personu skaits 2021.gada 1.janvārī sadalījumā pēc nodokļu maksātāja (apgādnieka), izņemot jebkāda veida pensiju saņēmējus, bruto darba ienākumiem 2020.gadā

Apgādnieka darba alga, euro mēnesī	Apgādībā esošas personas ¹					KOPĀ	Apgādājamo skaits, par kuriem nevar izmantot IIN atvieglojumus ²
	1	2	3	4	5 un vairāk		
0,00	2 675	2 272	987	252	105	6 291	6 291
0,01-380	20 951	16 990	6 462	1 424	683	46 510	46 510
380,01-430	3 879	3 018	969	144	88	8 098	8 098
430,01-500	6 449	4 866	1 437	312	101	13 165	13 165
500,01-600	8 078	6 334	1 800	384	141	16 737	16 737
600,01-700	7 170	5 980	1 611	384	126	15 271	8 101
700,01-800	7 105	6 018	1 866	284	105	15 378	8 273
800,01-900	6 646	5 878	1 557	272	101	14 454	1 930
900,01-1 000	6 153	5 654	1 527	276	103	13 713	1 906
1000,01-1100	5 954	5 606	1 596	288	90	13 534	378
1100,01-1200	5 597	5 266	1 521	212	98	12 694	98
1200,01-1300	5 258	4 876	1 566	316	61	12 077	61
1300,01-1400	4 903	4 862	1 320	232	57	11 374	57
1400,01-1500	4 256	4 278	1 248	228	96	10 106	31
Virš 1 500,01	28 606	36 362	12 009	1 788	443	79 208	30
KOPĀ	123 680	118 260	37 476	6 796	2 398	288 610	111 666
% no kopējā skaita	42,9%	41,0%	13,0%	2,4%	0,8%	100,0%	38,7%

¹ Personas, kuras uz 2021.gada 1.janvārī nebija sasniegušas 18 gadu vecumu

² FM aprēķini, cik ir apgādībā esošas nepilngadīgas personas, par kurām nodokļa maksātājs (apgādnieks) pilnā apmērā nevar izmantot IIN atvieglojumus par apgādībā esošām personām, jo viņa darba alga ir mazāka par IIN atvieglojumu kopsummu

Avots: VID informācija uz 2021.gada novembri un FM aprēķini

No visiem nodokļu maksātājiem, kuriem ir apgādībā esošas personas un kuri nevar pilnā apmērā izmantot atvieglojumu par apgādībā esošu personu, 2020.gadā 21,2% nevarēja izmantot līdz 40% no piešķirtā atvieglojuma apmēra, 21,6%, nevarēja izmantot no 40% līdz 80% no piešķirtā atvieglojuma apmēra. **57,2%** apgādnieku nevarēja izmantot no 80% līdz 100% no piešķirtā atvieglojuma apmēra un tajā skaitā 6% to nevarēja izmantot pilnā apmērā. Salīdzinot ar 2019.gadu, to personu īpatsvars, kas gandrīz (80% - 100%) pilnā apmērā nevar izmantot atvieglojumu par apgādībā esošu personu, ir būtiski palielinājies (2019.gadā tikai 11,3% apgādnieku nevarēja izmantot atvieglojumu gandrīz pilnā apmērā). Šo personu īpatsvara pieaugumu ietekmēja atvieglojuma par apgādībā esošām personām palielināšana, kā arī diferencētā neapliekamā minimuma paaugstināšana.

4.1.4. Kopsavilkums

- IIN atvieglojumi ir svarīgs instruments nodokļu politikas sociālo, attīstības u.c. mērķu īstenošanai, sniedzot vērā ņemamu atbalstu sociāli mazāk aizsargātiem iedzīvotājiem (piemēram, zemu ienākumu saņēmējiem, pensionāriem un personām, kurām apgādībā ir bērni). Uz *sociāla rakstura atvieglojumiem* var attiecināt: neapliekamo minimumu, pensionāra neapliekamo minimumu, atvieglojumu par apgādībā esošu personu, atvieglojumus personām ar invaliditāti un politiski represētām personām, attaisnotos izdevumus par izglītību un ārstniecību, kā arī attaisnotos izdevumus par ziedojumiem vai dāvinājumiem. Vēl pastāv *atvieglojumi uzkrājumu veicināšanai* privātajos pensiju fondos un *apdrošināšanas sabiedrībās, normas izdevumu uzskaites vienkāršošanai*

fiziskām personām – autoriem un meža īpašniekiem, kā arī atbalsts *lauksamniecībai* un lauku tūrismam.

2. IIN atvieglojumu apmērs sastāda vairāk kā 1/3 daļu no kopējā nodokļu atvieglojumu apmēra (2020.gadā – **39,1%** no visiem identificējamiem nodokļu atvieglojumiem pēc to apmēra). **2020.gadā** aprēķinātais IIN atvieglojumu apmērs bija **968,2** milj. *euro*, kas veido **3,3%** no IKP un vairāk kā **pusi no kopējiem IIN ieņēmumiem**. 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, kopējais aprēķinātais IIN atvieglojumu apmērs pieaudzis par 77,8 milj. *euro* jeb 8,7%. Aprēķinātā apmēra pieaugums saistāms gan ar dažādu atvieglojumu palielināšanu, gan arī ar likumdošanas izmaiņām.
3. Visbūtiskāk palielinājušies neapliekamie ienākumi, kas noteikti likuma “*Par iedzīvotāju ienākuma nodokli*” 9.pantā (2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, par 17,3% jeb 34,6 milj. *euro*). Palielinājies ir arī piemēroto nodokļu atvieglojumu apmērs, sevišķi neapliekamā minimuma (par 9,7% jeb 13,7 milj. *euro*), pensionāra neapliekamā minimuma (par 8,2% jeb 26,4 milj. *euro*) un atvieglojuma par apgādībā esošām personu (par 6,5% jeb 9,9 milj. *euro*) apmērs. Savukārt attaisnoto izdevumu apmērs 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, ir samazinājies par 14,2% jeb 7,1 milj. *euro*.
4. Neapliekamo ienākumu apmēra pieaugumu 2020.gadā galvenokārt ietekmēja valdības 2020.gada vasarā atbalstītās izmaiņas likumā “*Par iedzīvotāju ienākuma nodokli*”, kas ļauj bankām vienpusēji dzēst privātpersonu hipotekāro kredītu parādus, kas uzskatāmi par neatgūstamiem (2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, banku dzēsto parādsaistību apjoms pieaudzis par 93 milj. *euro*).
5. Savukārt būtiskāko atvieglojumu (ar nodokli neapliekamā minimuma, pensionāra neapliekamā minimuma un atvieglojuma par apgādībā esošu personu) apmēra pieaugumu galvenokārt ietekmēja pēdējo gadu laikā veiktā šo atvieglojumu summas paaugstināšana.
6. 2020.gadā vislielāko daļu pēc to apmēra no kopējiem nodokļa atvieglojumiem procentuāli veidoja pensionāra neapliekamais minimums – 36,1%, neapliekamie ienākumi – 24,2%, neapliekamais minimums – 15,9% un atvieglojumi par apgādībā esošām personām – 16,7%.
7. Ar nodokli neapliekamais minimums ir viens no svarīgākajiem IIN atvieglojumiem, jo tam ir relatīvi lielāka ietekme uz zemāk atalgotajiem darba ņēmējiem. Tādējādi tas var mērķtiecīgāk ietekmēt tādus ar darba tirgu saistītos jautājumus kā bezdarbs, ekonomiskā aktivitāte, nabadzība un atkarība no pabalstiem.
8. Pensionāra neapliekamais minimums nodrošina to, ka pensionāru saņemtie ienākumi, kas nepārsniedz noteikto limitu, netiek aplikti ar nodokli. Pensionāra neapliekamā minimuma paaugstināšana mazina pensionāru maksājamo IIN, tādējādi palielinot pensionāru rīcībā esošos ienākumus.
9. Atvieglojums par apgādībā esošu personu, kas lielākoties tiek piemērots par nepilngadīgiem bērniem, ir valsts atbalsts mājsaimniecībām ar bērniem, kur vismaz viens no vecākiem strādā. Tādējādi tas ir viens no instrumentiem, kas veicina vecāku nodarbinātību. Tomēr, kā liecina FM aprēķini, 2020.gadā aptuveni par **38,7%** apgādībā esošām nepilngadīgām personām, apgādnieki (vecāki) nevarēja pilnā apmērā izmantot atvieglojumu par apgādībā esošu personu, jo viņu darba alga bija mazāka par kopējo IIN atvieglojumu summu. Tajā skaitā 57,2% apgādnieku gandrīz (80% - 100%) pilnā apmērā nevarēja izmantot atvieglojumu par apgādībā esošu personu.
10. Darbaspēka nodokļu izmaiņu rezultātā darbaspēka nodokļa slogs zemu ienākumu saņēmējiem ir samazinājies. Pēc *Eurostat* datiem, darbaspēka nodokļa slogs strādājošajam bez apgādībā esošām personām, kas saņem 67% no vidējās darba algas

Latvijā 2020.gadā ir 38,1% un Latvijas rādītājs pirmo reizi ir zemāks kā ES vidējais rādītājs (2020.gadā ES 27 – 39,3%). Pēc Latvijas Bankas un FM aprēķiniem 2021.gadā darbaspēka nodokļu izmaiņu rezultātā (no 2021.gada VSAOI likme tika samazināta par vienu procentpunktu un tika paaugstināts ienākumu sliekšnis, līdz kuram piemēro ar IIN neapliekamo minimumu) darbaspēka nodokļu slogs kļuvis konkurētspējīgāks ar pārējām Baltijas valstīm.

11. No 2018.gada vērojams IIN atmaksu pieaugums. Pamatojoties uz iedzīvotāju iesniegtajām GID, par 2020.gadu nodoklis tika atmaksāts **183,9** milj. *euro* apmērā. Vidēji vienam nodokļu maksātājam tika atmaksāti **286,03** *euro* (par 2019.gadu vidēji – 235,1 *euro*). IIN atmaksu pieaugums skaidrojams ar diferencētā neapliekamā minimuma un tā piemērošanas sliekšņu paaugstināšanu. Savukārt IIN piemaksas 2020.gadā veidoja **60,3** milj. *euro*. Vidēji vienam nodokļu maksātājam valsts budžetā par 2020.gadu bija jāiemaksā **551,04** *euro*, kas ir par 77,6% vairāk kā par 2019.gadu (par 2019.gadu vidēji – 310,34 *euro*). Nodokļu piemaksas galvenokārt veidojas diferencētā neapliekamā minimuma un IIN progresīvo likmju piemērošanas rezultātā.

4.2. Uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumi

4.2.1. Aktuālie uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumi

No 2018.gada stājās spēkā nodokļu reforma, kas paredzēja veikt ne tikai vērienīgas darbaspēka nodokļu izmaiņas, bet arī reformēt uzņēmumu ienākuma nodokļa (*turpmāk – UIN*) sistēmu, nosakot konceptuāli jaunu UIN maksāšanas režīmu. Tādējādi **no 2018.gada 1.janvāra** stājās spēkā jauns *Uzņēmumu ienākuma nodokļa likums*, kas paredz, ka nodoklis **20%**¹⁴ apmērā tiek maksāts peļņas sadales brīdī¹⁵ nevis piemērots apliekamajam ienākumam.

Tā kā jaunā UIN sistēma pēc būtības paredz jau atvieglotu UIN maksāšanas režīmu, tad iepriekš spēkā esošo atvieglojumu saraksts ir samazināts saglabājot šādus nodokļu atvieglojumus (*detalizētāk skatīt pielikumu Nr.1*):

1) *atvieglojumu ziedotājiem,*

Nodokļu maksātājs, kas ziedojis sabiedriskā labuma organizācijai, budžeta iestādei vai valsts kapitālsabiedrībai, kura veic Kultūras ministrijas deleģētās valsts kultūras funkcijas, ir tiesīgs pārskata gadā izvēlēties vienu no šādiem atvieglojumiem:

- a) neiekļaut taksācijas perioda ar UIN apliekamajā bāzē ziedoto summu, bet ne vairāk kā **5%** apmērā no iepriekšējā pārskata gada peļņas pēc aprēķinātajiem nodokļiem;
- b) neiekļaut taksācijas perioda ar UIN apliekamajā bāzē ziedoto summu, bet ne vairāk kā **2%** apmērā no iepriekšējā pārskata gadā kopējās darba ņēmējiem aprēķinātās bruto darba samaksas, no kuras samaksāti valsts sociālās apdrošināšanas maksājumi;
- c) samazināt taksācijas periodā par pārskata gadā aprēķinātajām dividendēm aprēķināto UIN par **75%**, bet nepārsniedzot **20%** no aprēķinātās UIN summas par aprēķinātajām dividendēm (lai palielinātu ziedojumu veikšanas intensitāti¹⁶, **no 2020.gada līdz 2022.gadam** uzņēmumi, kas ziedo sabiedriskā labuma organizācijām, varēs samazināt taksācijas periodā par pārskata gadā aprēķinātajām dividendēm maksājamo UIN par **85%** no ziedotās summas, vienlaicīgi nepārsniedzot **30%** no aprēķinātās UIN summas par aprēķinātajām dividendēm).

2) *atvieglojumu akciju atsavināšanai,*

Ar nodokli apliekamajā bāzē iekļauto dividenžu apmēru var samazināt tādā apjomā kādā nodokļu maksātājs taksācijas periodā ir guvis ienākumu no tādu tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas, kuru turēšanas periods atsavināšanas brīdī ir vismaz 36 mēneši.

3) *atvieglojumu lauksaimniecībai par summām, kas izmaksātas subsīdiju veidā attīstībai,*

Ar nodokli apliekamo ienākumu bāzi var samazināt apjomā, kas atbilst 50% no summas, kas saņemta kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai, bet ne vairāk kā par taksācijas periodā ar nodokli apliekamajā bāzē iekļauto ar nodokli apliekamo objektu kopsummu.

¹⁴ UIN likme 20% apmērā tiek piemērota bāzei, kura pirms likmes piemērošanas ir koriģēta ar koeficientu 0,8.

¹⁵ Izmaksas, kas netiek investētas uzņēmumu attīstībā, t.sk., dividendes, ar saimniecisko darbību nesaistītie izdevumi, reprezentācijas izmaksas, kas pārsniedz noteikto apmēru, u.c.

¹⁶ Saskaņā ar uzņēmumu ienākuma nodokļa likuma pārejas noteikumu 38.punktu, kas nosaka, ka Ministru kabinetam līdz 2021. gada 30. novembrim jāizvērtē šīs likuma normas ietekme uz sabiedriskā labuma organizāciju saņemtajiem ziedojumiem.

- 4) *atvieglotu nodokļu režīmu kuģošanas nozarei par kuģu pārvadājumiem iekšzemes uzņēmumiem.*

Tāpat pārejas noteikumos iekļauti sekojoši atvieglojumi, kas uz noteiktu laika periodu pārņemti no likuma “*Par uzņēmumu ienākuma nodokli*” (spēkā līdz 2017.gada 31.decembrim):

- 1) *iespējai segt taksācijas un iepriekšējo periodu zaudējumus,*

Iepriekšējo gadu zaudējumu segšanai noteikts **piecu gadu pārejas periods**, kas paredz iespēju samazināt maksājamo UIN par dividendēm, bet ne vairāk kā 50% no maksājamā UIN un ne vairāk kā 15% apmērā no kopējās nesegto zaudējumu summas.

- 2) *atlaidei par zaudējumiem, kas radušies valsts kapitālsabiedrībai, kuras daļas vai akcijas nedrīkst atsavināt, kura pilda ar saimniecisko darbību nesaistītas valsts deleģētas funkcijas,*

Valsts kapitālsabiedrība, kuras daļas vai akcijas nedrīkst atsavināt, kura pilda ar saimniecisko darbību nesaistītas valsts deleģētas funkcijas un kuras UIN deklarācijā 2017.gada 31.decembrī ir uzrādīti zaudējumi, kas radušies, piemērojot likuma “*Par uzņēmumu ienākuma nodokli*” 9.panta otrās daļas 1.punktu, un kas nav dzēsti, atgūstot līdzekļus no kreditora, ir tiesīga samazināt uzņēmumu ienākuma nodokli par 15% no kopējās nesegto zaudējumu summas, kas radusies, piemērojot minēto likuma “*Par uzņēmumu ienākuma nodokli*” normu.

- 3) *atlaidei, realizējot atbalstāmo investīciju projektus,*

Uzņēmums ir tiesīgs turpināt piemērot neizmantoto UIN atlaidi, par atbalstāmo investīciju projektiem, kurus **līdz 2017.gada 31. decembrim** ir apstiprinājis MK, taksācijas periodā samazinot UIN par šajā periodā aprēķinātajām dividendēm.

- 4) *atlaidei investīciju veikšanai brīvostās (turpmāk – BO) un speciālajās ekonomiskajās zonās (turpmāk – SEZ),*

Ja ieguldījumi BO un SEZ veikti **līdz 2035.gada 31.decembrim** vai paredzamās algu izmaksas veiktas līdz **2024.gada 31.decembrim**¹⁷, kapitālsabiedrības pārskata gadā aprēķināto UIN par pārskata gadā aprēķinātajām dividendēm ir tiesīgas samazināt par UIN atlaides summu, kas aprēķināta saskaņā ar likumu “*Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās*”. UIN atlaidi ir tiesības piemērot tikai tai UIN daļai, kas pārskata gadā aprēķināta par peļņas daļu, kura gūta no saimnieciskās darbības, attiecībā uz kuru BO vai SEZ pārvalde izsniegusi atļauju piemērot tiešo nodokļu atvieglojumus. Minētā atlaide nedrīkst pārsniegt 80% no pārskata gadā aprēķinātā UIN apmēra par aprēķinātajām dividendēm un likumā “*Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās*” un līgumā par ieguldījumu vai paredzamo algu izmaksu veikšanu noteikto pieļaujamo valsts atbalsta intensitāti uzkrāto tiešo nodokļu atlaižu attiecībai pret uzkrāto attiecināmo izmaksu summu.

Pārsvārā visus UIN atvieglojumus nosacīti pēc mērķa varētu iedalīt kā *atvieglojumus investīciju veicināšanai* (jau pati UIN sistēma veidota ar mērķi veicināt investīcijas). Tomēr UIN atvieglojumu ziedojumiem var uzskatīt par *sociālā rakstura atvieglojumiem*. Ir arī *atvieglojums lauksaimniecībai* par summām, kas izmaksātas subsīdiju veidā attīstībai.

¹⁷ Saskaņā ar 2020.gada 11.jūnija grozījumiem likumā “*Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās*” kapitālsabiedrības, kas noslēgušas līgumu par paredzamo algu izmaksu veikšanu, var piemērot tiešo nodokļu atvieglojumus.

4.2.2. Uzņēmumu ienākumu nodokļa atvieglojumu apmērs

2020.gadā kopējais UIN atvieglojumu apmērs bija **20,7 milj. euro**, kas ir **0,07%** no IKP un **10,0%** no UIN ieņēmumiem (skat. 8.tab.).

8.tabula

UIN atvieglojumu apmērs 2018. – 2020.gadā

Nodokļa atvieglojums	2020				2019	2018
	Milj. euro	% pret IKP	% pret UIN ieņēm.	% pret iepriek. Gadu	Milj. euro	
KOPĀ, no tā:	20,7	0,07	10,0	-0,3	20,8	6,9
1. Likumā noteiktie nodokļa atvieglojumi, tai skaitā:	14,0	0,05	6,7	-0,6	14,1	5,8
1.1. Nodokļa atvieglojumi ziedojumiem, tai skaitā:	9,4	0,03	4,5	14,4	8,2	0,2
1.1.1. par ziedojumiem, bet ne vairāk kā 5% no iepriekšējā pārskata gada peļņas ¹	1,4	0,005	0,7	-39,1	2,4	-
1.1.2. par ziedojumiem, bet ne vairāk kā 2% no iepriekšējā pārskata gadā kopējās bruto darba samaksas ¹	0,7	0,002	0,3	-3,1	0,7	-
1.1.3. 85% no ziedotās summas ²	7,3	0,02	3,5	41,1	5,2	0,2
1.2. Nodokļa atvieglojums ienākumam no tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas, ja akciju turēšanas periods atsavināšanas brīdī pārsniedz 36 mēnešus	1,5	0,01	0,7	-51,8	3,1	3,3
1.3. Nodokļa atlaide 50% apmērā no summas, kas saņemta subsīdiju veidā kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai	2,7	0,01	1,3	31,6	2,0	1,4
1.4. Citas nodokli samazinošas summas	0,4	0,001	0,2	-46,0	0,7	0,9
2. Nodokļa atvieglojumi ar pārejas periodu, tai skaitā:	6,7	0,02	3,2	0,3	6,7	1,1
2.1. Nodokļa atlaide iespējai segt taksācijas un iepriekšējo periodu zaudējumus (ar piecu gadu pārejas periodu)	3,9	0,01	1,9	-22,0	4,9	0,4
2.2. Nodokļa atlaide zaudējumiem, kas radušies valsts kapitālsabiedrībai, kuras daļas vai akcijas nedrīkst atsavināt, kura pilda ar saimniecisko darbību nesaistītas valsts deleģētas funkcijas	0,01	0,00	0,0	70,8	0,01	0,02
2.3. Nodokļa atlaide, realizējot atbalstāmo investīciju projektus, kas apstiprināti MK līdz 2017.gada 31.decembrim	0,8	0,003	0,4	-2,1	0,8	0,7
2.4. Nodokļa atlaide investīciju veikšanai brīvostās vai speciālajās ekonomiskajās zonās (ieguldījumiem, kas veikti līdz 2035.gada 31.decembrim vai paredzamajām algu izmaksām, kas veiktas līdz 2024.gada 31.decembrim) ³	2,0	0,01	1,0	125,5	0,9	0,0

¹ Dati par veiktajiem ziedojumiem, komersantam izvēloties atvieglojumus 5% no iepriekšējā gada peļņas vai 2% no bruto darba samaksas, pieejami sākot ar 2019.gadu.

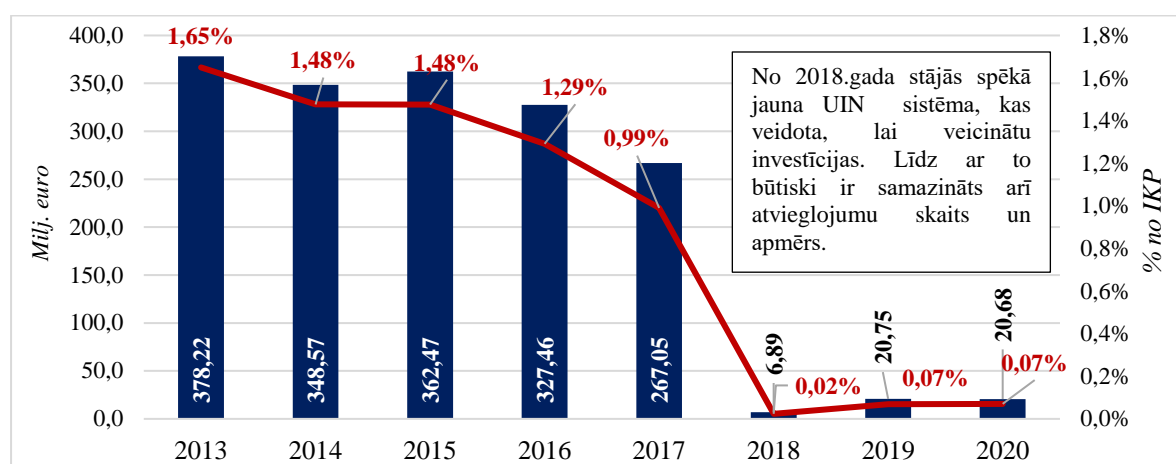
² Iespēja samazināt UIN 2020.gadā par 85% no ziedotās summas, bet nepārsniedzot 30% no aprēķinātās UIN summas par aprēķinātajām dividendēm (2018.-2019.gadā par 75% no ziedotās summas, bet nepārsniedzot 20% no aprēķinātās UIN summas par aprēķinātajām dividendēm).

³ No 2020.gada 11.jūnija BO un SEZ kapitālsabiedrībām, kas noslēgušas līgumu par paredzamo algu izmaksu veikšanu, var piemērot tiešo nodokļu atvieglojumus, ja izmaksas veiktas līdz 2024.gada 31.decembrim.

Avots: FM aprēķini un dati no UIN deklarācijām uz 2021.gada septembri un dati par ziedojumiem uz 2021.gada novembri

Kā redzams 11.attēlā, jaunās UIN sistēmas ieviešanas rezultātā, 2018.gadā UIN atvieglojuma apmērs, salīdzinot ar 2017.gadu, būtiski samazinājās (par 97,4%). Atvieglojumu apmēra samazinājums 2018.gadā galvenokārt skaidrojams ar to, ka gandrīz visi atvieglojumi jaunajā UIN sistēmā tiek piemēroti attiecībā uz izmaksāto peļņu, kas gūta sākot ar 2018.gadu. Tā kā 2018.gads bija pārejas periods, kad uzņēmumi varēja sadalīt peļņu, kas gūta līdz 2017.gadam 31.decembrim un to neiekļaut UIN apliekamajā ienākumā (par šīs peļņas sadali tiek maksāts IIN 10% apmērā pirmajos divos gados kopš reformas ieviešanas, turpmāk 20% apmērā), 2018.gadā nodokļa bāze bija zemāka kā līdz tam un arī atvieglojumu apmērs bija būtiski zemāks. Jāatzīmē, ka 2018.gadā samazinājās ne tikai piemērotie atvieglojumi, bet arī UIN ieņēmumi valsts budžetā (par 28,6%).

2019. un 2020.gadā, sadalot iepriekšējā pārskata gada peļņu, ar nodokli apliekamā bāze bija salīdzinoši lielāka par 2018.gada bāzi, un līdz ar to arī atvieglojumu izmantošanas iespējas komersantiem bija lielākas. Tādēļ arī UIN atvieglojumu apjoms palielinās: 2020.gadā UIN atvieglojumu apmērs, salīdzinot ar 2018.gadu, ir palielinājies 3 reizes.

11.att. UIN atvieglojumu apmērs 2013. – 2020.gadā, milj. EUR un % no IKP

Avots: FM aprēķini

Lai veicinātu komersantus ziedot un palielinātu ziedojumu veikšanas intensitāti, no 2020.gada līdz 2022.gadam palielināts nodokļa atlaides apmērs, kādu var piemērot ziedotajām summām – piemēroja nodokļa atlaidi 85% no ziedotās summas, bet ne vairāk kā 30% no aprēķinātā nodokļa no dividendēm. Līdz ar to 2020.gadā būtiski (par 45,5%) ir palielinājies *nodokļa atvieglojumi veiktajiem ziedojumiem*. Atvieglojuma apmērs, piemērojot 85% no ziedotās summas, pieaudzis no 5,2 milj. euro 2019.gadā līdz 7,3 milj. euro 2020.gadā. Arī 9.tabulā redzams, ka šī atvieglojuma izmantojušo komersantu skaits 2020.gadā ir pieaudzis par 41,3%.

Vairums komersantu – 1 062 jeb 0,6% no visiem UIN deklarācijas iesniegušajiem komersantiem 2020.gadā bija izmantojuši atvieglojumus par ziedojumiem (2019.gadā – 1 206 komersanti jeb 0,7%). Lai gan komersantu skaita ziņā vairāk izmanto atvieglojumus par ziedojumiem izvēloties 5% no iepriekšējā pārskata gada peļņas vai 2% no iepriekšējā pārskata gada kopējās darba ņēmējiem aprēķinātās bruto darba samaksas, piemēroto atvieglojumu ietekme uz aprēķināto UIN ir mazāka, kā piemērojot 85% no ziedotās summas.

Būtiski palielinājies ir arī atvieglojuma apmērs *nodokļa atlaidēm investīciju veikšanai BO un SEZ* – apmērs pieaudzis vairāk kā divas reizes jeb par 1,1 milj. euro. Arī komersantu skaits, kas šo atvieglojumu piemērojuši ir palielinājies par 50%.

Tāpat palielinājies arī atvieglojuma apmērs *nodokļa atlaidei, kas atļauj ar nodokli apliekamo bāzi samazināt par 50% no summas, kas saņemta kā valsts atbalsts*

lauksaimniecībai. 2020.gadā atvieglojuma apmērs, salīdzinot ar 2019.gadu, palielinājies par 31,6% (2020.gadā – 2,7 milj. euro, 2019.gadā – 2,0 milj. euro). Arī komersantu skaits, kas izmantojuši šo atlaidi, ir palielinājies par 10,1% no 984 komersantiem 2019.gadā uz 1 083 komersantiem 2020.gadā.

Jāatzīmē, ka būtiski samazinājušies ir divu atvieglojumu apmēri – *nodokļa atvieglojums ienākumam no tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas, ja akciju turēšanas periods pārsniedz 36 mēnešu un nodokļa atlaide iespējai segt pirmstaksācijas perioda zaudējumus, kuri radušies līdz 2017.gada 31.decembrim*. Attiecīgi atvieglojumu apmēri samazinājušies par 51,8% un 22,0%. Tomēr, neskatoties uz to, ka atvieglojuma apmērs no akciju atsavināšanas 2020.gadā ir samazinājies, komersantu skaits palielinājies par 27,3%. Komersantu skaits, kas izmantojuši iespēju segt pirmstaksācijas perioda zaudējumus, kuri radušies līdz 2017.gada 31.decembrim ir samazinājušies par 9,3%. Pārējo UIN atvieglojuma apmēri nav tik būtiski.

Sākot ar **2018.gada jūliju**, ir būtiski mainījusies UIN deklarācijas iesniegšana kārtība – deklarācija ir jāiesniedz par katru mēnesī, ja tajā ir izveidojušies ar nodokli apliekami ienākumi (piemēram, rodas ar saimniecisko darbību nesaistīti izdevumi vai tiek izmaksātas dividendes). Salīdzinot iesniegto deklarāciju skaitu par 2017.gadu, par 2018.gadu kopējais deklarāciju skaits bija palielinājies par 68,6%, bet par 2020.gadu iesniegto deklarāciju skaits samazinājies par 4,6%, salīdzinot ar deklarāciju skaitu par 2019.gadu.

9.tabula

Būtiskāko UIN atvieglojumu izmantojušo komersantu skaits 2018. – 2020.gadā

Nodokļu atvieglojums	2020		2019	2018
	Skaitis	Īpatsvars ¹	Skaitis	Skaitis
KOPĒJAIS IESNIEGTO DEKLARĀCIJU SKAITS²	164 734		172 619	163 003
Nodokļa atvieglojumi par ziedojumiem, <i>tai skaitā:</i>	1 062	0,6%	1 206	1 727
<i>Ziedojumi, par kuriem piemēro atvieglojumus, kas nepārsniedz 5% no iepriekšējā gada peļņas pēc nodokļiem</i>	413	0,2%	534	888
<i>Ziedojumi, par kuriem piemēro atvieglojumus, kas nepārsniedz 2% no iepriekšējā pārskata gada kopējās darba ņēmējiem aprēķinātās bruto darba samaksas, no kuras samaksāti valsts sociālās apdrošināšanas maksājumi</i>	430	0,2%	517	807
<i>Ziedojumi, par kuriem piemēro nodokļa atlaidi 85% no ziedotās summas, bet ne vairāk kā 30% no aprēķinātā nodokļa no dividendēm (līdz 01.01.2020. 75% un 20%)</i>	219	0,1%	155	32
Nodokļa atlaide 50% apmērā no summas, kas saņemta subsīdiju veidā kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai	1 083	0,6%	984	1 017
Nodokļa atlaide iespējai segt taksācijas un iepriekšējo periodu zaudējumus (ar piecu gadu pārejas periodu)	469	0,3%	517	97
Citas nodokli samazinošas summas	30	0,02%	60	76
Ienākums no tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas, ja akciju turēšanas periods atsavināšanas brīdī pārsniedz 36 mēnešus	14	0,01%	11	5
Nodokļa atlaide zaudējumiem, kas radušies valsts kapitālsabiedrībai, kuras daļas vai akcijas nedrīkst atsavināt, kura pilda ar saimniecisko darbību nesaistītas valsts deleģētas funkcijas	10	0,01%	9	34

¹ Īpatsvars no visām komersantu iesniegtajām deklarācijām

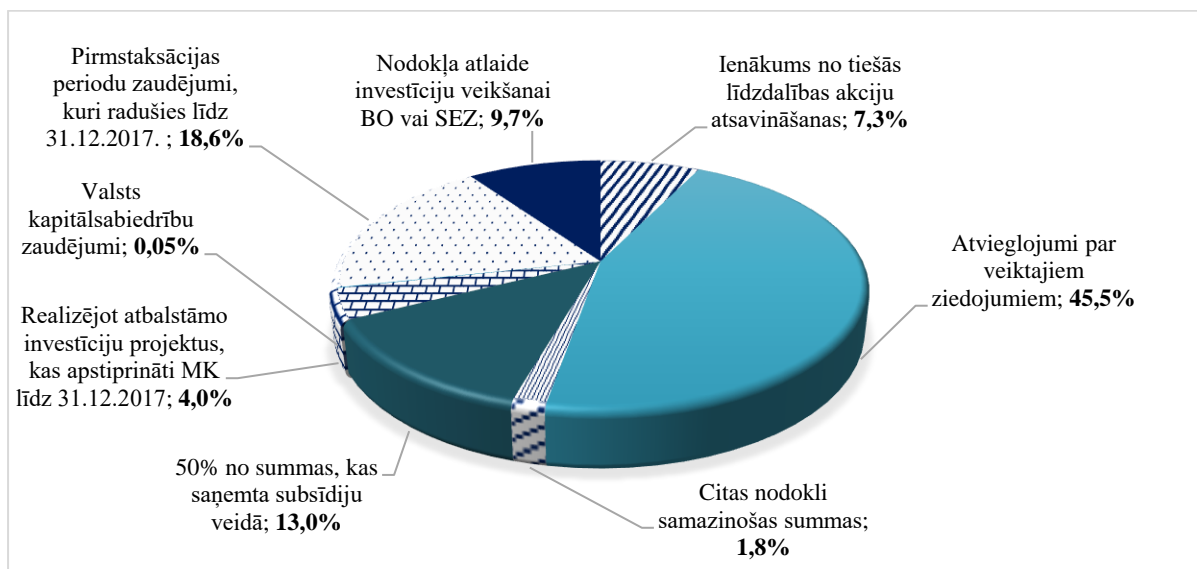
² Iesniegto deklarāciju skaits par konkrēto gadu uz 2021.gada septembri

Avots: FM aprēķini un dati no UIN deklarācijām uz 2021.gada septembri

Kā redzams 12.attēlā, 2020.gadā vislielāko daļu no kopējā UIN atvieglojumu apmēra veido atvieglojumi par veiktajiem ziedojumiem (**45,5%**). Otrs lielākais UIN atvieglojums pēc tā apmēra 2020.gadā bija iespēja segt pirmstaksācijas periodu zaudējumus, kuri radušies līdz 2017.gada 31.decembrim (18,6%). Trešais lielākais atvieglojums pēc apmēra 2020.gadā

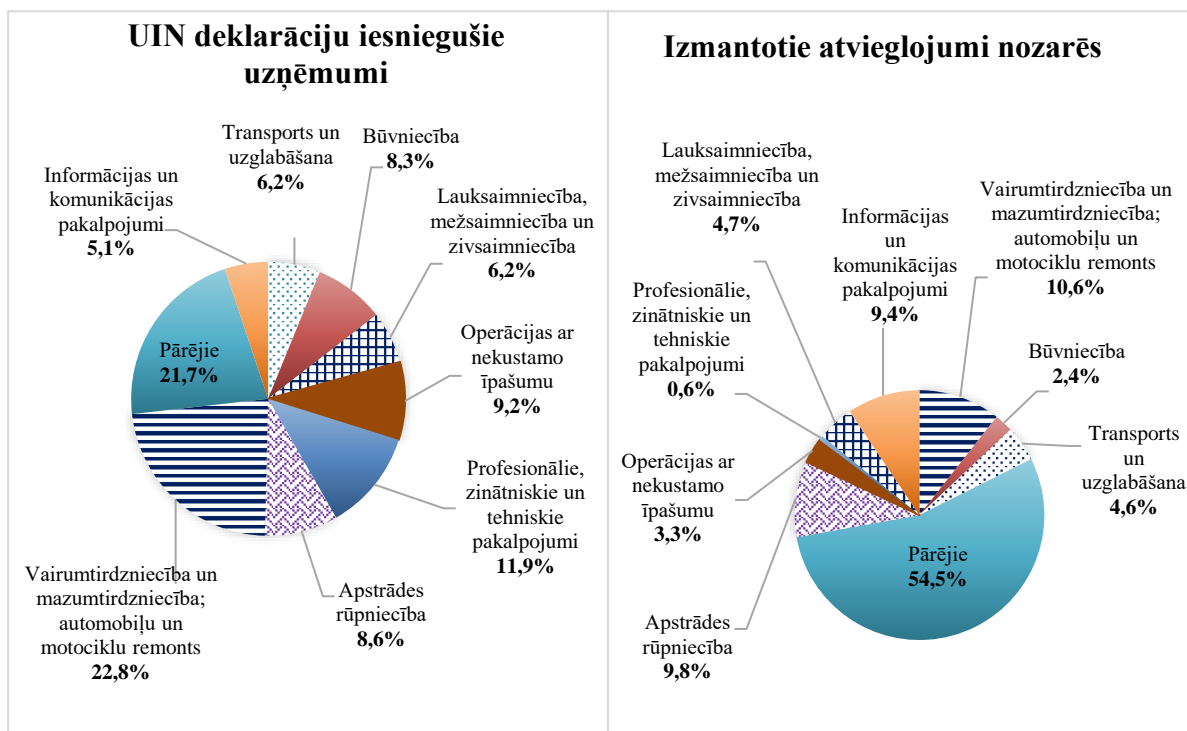
bija atvieglojums, kas atļauj ar nodokli apliekamo bāzi samazināt par 50% no summas, kas saņemta kā valsts atbalsts lauksaimniecībai (13,0%).

12.att. UIN atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2020.gadā

Avots: FM aprēķini un dati no UIN deklarācijām uz 2021.gada septembri un dati par ziedojumiem uz 2021.gada novembri

Kā var redzēt 13.attēlā, UIN atvieglojumu izmantošanā pa nozarēm 2020.gadā dominēja vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, automobiļu un motociklu remonts (10,6% no atvieglojumiem izmantojušajiem komersantiem), apstrādes rūpniecība (9,8%) un informācijas un komunikācijas pakalpojumi (9,4%). Ceturtā daļa no visiem uzņēmumiem, kuri izmanto UIN atvieglojumus, bija tieši šo nozaru uzņēmumi.

13.att. UIN atvieglojumu izmantošana nozaru griezumā pēc NACE kodiem 2020.gadā

Avots: FM aprēķini un dati no UIN deklarācijām uz 2021.gada oktobri

4.2.3. Kopsavilkums

1. Līdz ar jaunās UIN sistēmas stāšanos spēkā 2018.gadā, kas pats par sevi jau ir atvieglots nodokļu režīms, tika saglabāti vien atsevišķi no iepriekš spēkā esošajiem nodokļa atvieglojumiem, bet atsevišķiem nodokļa atvieglojumiem tika noteikts pārejas periods. Tādējādi UIN atvieglojumu apmērs pirmajā ieviešanas gadā jeb 2018.gadā, salīdzinot ar 2017.gadu, būtiski samazinājās, t.i. par 97,6%. Jāatzīmē arī, ka 2018.gadā bija noteikts pārejas periodā, kad uzņēmumi varēja sadalīt dividendēs peļņu, kas gūta līdz 2018.gadam, to neiekļaujot ar nodokli apliekamajā ienākumā. Līdz ar to 2018.gadā ar nodokli apliekamā bāze bija daudz zemāka kā līdz tam, tāpēc arī atvieglojumu apmērs bija būtiski zemāks.
2. Kopējais atvieglojumu apmērs **2020.gadā** bija **20,7** milj. *euro*, kas ir **0,07%** no IKP un **10,0%** no kopējiem UIN ieņēmumiem.
3. 2020.gadā, sadalot iepriekšējā pārskata gada peļņu, ar nodokli apliekamā bāze bija salīdzinoši lielāka par 2018.gada bāzi, un līdz ar to arī atvieglojumu izmantošanas iespējas komersantiem bija lielākas. Tādēļ arī UIN atvieglojumu apjoms 2020.gadā palielinājies 3 reizes, salīdzinot ar 2018.gadu.
4. 2020.gadā būtiski ir palielinājies *nodokļa atvieglojuma veiktajiem ziedojumiem, piemērojot 85% no ziedotās summas*, apmērs (no 5,2 milj. *euro* 2019.gadā uz 7,3 milj. *euro* 2020.gadā), kā arī *nodokļa atlaidēm investīciju veikšanai BO un SEZ* apmērs (no 0,9 milj. *euro* 2019.gadā uz 2,0 milj. *euro* 2020.gadā).
5. Būtiski samazinājies ir *nodokļa atvieglojums ienākumam no tiešās līdzdalības akciju atsavināšanas, ja akciju turēšanas periods pārsniedz 36 mēnešu* (no 3,1 milj. *euro* 2019.gadā uz 1,5 milj. *euro* 2020.gadā) un *nodokļa atlaide iespējai segt pirmstaksācijas perioda zaudējumus, kuri radušies līdz 2017.gada 31.decembrim* (no 4,9 milj. *euro* 2019.gadā uz 3,9 milj. *euro* 2020.gadā). Attiecīgi atvieglojumu apmēri samazinājušies par 51,8% un 22,0%.
6. Pēc komersantu skaita UIN atvieglojumu izmantošanā pa nozarēm 2020.gadā dominēja vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, automobiļu un motociklu remonts, apstrādes rūpniecība un informācijas un komunikācijas pakalpojumi. Ceturtā daļa no visiem uzņēmumiem, kuri izmanto UIN atvieglojumus, bija tieši šo nozaru uzņēmumi.

4.3. Mikrouzņēmumu nodoklis

4.3.1. Mikrouzņēmumu nodoklis un tā aktuālākās izmaiņas

Tā kā par nodokļu atvieglojumu var uzskatīt arī tādu nodokļa režīmu, kas kādam nodokļu maksātājam vai maksātāju grupai paredz nodokļa sloga samazinājumu vai izdevīgāku nodokļa nomaksas kārtību, salīdzinot ar vispārējo nodokļa režīmu, tad šajā ziņojumā tiek apskatīts arī mikrouzņēmumu nodokļa (*turpmāk – MUN*) režīms.

MUN režīms tika radīts krīzes periodā. Sākotnējais MUN mērķis bija radīt nepieciešamos priekšnoteikumus bez darba palikušajiem iedzīvotājiem uzsākt uzņēmējdarbību. Šobrīd MUN **mērķis** ir mazināt administratīvo un nodokļu slogu mikrouzņēmumiem (*turpmāk – MU*), it īpaši saimnieciskās darbības uzsākšanas periodā, kā arī nozarēs ar zemu ienākuma līmeņa potenciālu, vienlaikus ievērojot sabiedrības kopējās intereses godīgas konkurences un sociālās drošības jomā.

MUN režīms Latvijā stājās spēkā 2010.gada 1.septembrī. *Mikrouzņēmumu nodokļa likuma* redakcija, kas bija spēkā 2020.gadā, noteica, ka par MU var būt individuālais komersants, individuālais uzņēmums, zemnieka vai zvejnieka saimniecība, kā arī fiziskā persona, kas reģistrēta VID kā saimnieciskās darbības veicējs, vai SIA, ja tie atbilst noteiktiem kritērijiem:

- 1) dalībnieki (ja tādi ir) ir fiziskās personas;
- 2) apgrozījums kalendāra gadā nepārsniedz 40 000 *euro*;
- 3) darbinieku skaits nevienā brīdī nav lielāks par pieciem;
- 4) SIA valdes locekļi ir tikai MU darbinieki;
- 5) fiziskā vai juridiskā persona nav personālsabiedrības biedrs;
- 6) fiziskā persona vienlaicīgi var tikt nodarbināta kā MU darbinieks tikai vienā MU.

MUN tiek maksāts no MU apgrozījuma. 10.tabulā redzamas MUN likmes un to izmaiņas kopš 2016.gada. Ja sākotnēji (no 01.09.2010. līdz 31.12.2016.) MUN likme visiem MU bija vienāda – 9%, tad 2017.gadā MUN likme bija atkarīga no MU apgrozījuma, t.i., apgrozījumam līdz 7 000 *euro* likme bija 12% un apgrozījumam no 7 000,01 līdz 100 000 *euro* – 15%.

No 2018.gada līdz 2020.gadam MUN likme atkal tika noteikta vienāda – 15% visiem MU ar gada apgrozījumu līdz 40 000 *euro*.

10.tabula

MUN likmes no 2016. līdz 2020.gadam

	2016	2017	No 2018 līdz 2020
Agrozījums gadā, euro gadā			
Līdz 7 000		12%	15%
No 7 000 līdz 100 000 (no 01.01.2018. – līdz 40 000)	9%	15%	
Agrozījuma pārsniegumam ¹	+20%		
Ja darbinieku skaits pārsniedz 5 ²	2% par katru darbinieku virs 5		
Ja darbinieka ienākums pārsniedz 720 <i>euro</i> ²	20% no ienākuma pārsnieguma		

¹ Līdz 31.12.2020. apgrozījuma pārsnieguma daļai piemēroja **papildu 20%** likmi un uzņēmums ar nākamo gadu zaudēja MUN maksātāja statusu.

² Ja MU darbinieku skaits līdz 31.12.2020. pārsniedza 5 darbiniekus, MUN likmei pieskaitīja 2% par katru darbinieku virs pieciem darbiniekiem, bet, ja darbiniekam izmaksāja ienākumu, kas pārsniedz 720 *euro* mēnesī, ienākuma pārsnieguma daļai piemēroja 20% likmi.

Avots: Mikrouzņēmumu nodokļa likums

MUN maksājums ietver šādus nodokļus:

- 1) valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas;
- 2) IIN par mikrouzņēmuma īpašnieku un darbiniekiem;
- 3) UIN (ja mikrouzņēmums atbilst UIN maksātāja pazīmēm);
- 4) uzņēmējdarbības riska nodevu par MU darbiniekiem.

11.tabulā redzams MUN ieņēmumu sadalījums pa nodokļu veidiem.

11.tabula

MUN maksājumu sadalījums pa nodokļu veidiem no 01.01.2018. līdz 31.12.2020.

Nodokļa veids	Maksātāji, kas iepriekšējā taksācijas periodā bija:		
	UIN maksātāji (SIA, ZZvS, IU)	IIN maksātāji (saimnieciskās darbības veicēji)	IIN maksātāji (IK, ZS, ZvS, IU)
VSAOI	80%		
IIN	18,8%	20,0%	19,9%
UIN	1,1%	-	-
Uzņēmējdarbības riska nodeva¹	0,1%	-	0,1%

¹ Spēkā no 2010.gada 1.septembra, kad stājās spēkā Mikrouzņēmumu nodokļa likums

Avots: Mikrouzņēmumu nodokļa likums

No 2018.gada 1.janvāra fiziskā persona vienlaicīgi var tikt nodarbināta kā darbinieks tikai vienā MU. Tādējādi VID neregistrē darbinieku kā darba ņēmēju MU, ja tas tiek nodarbināts kādā citā MU. Savukārt attiecībā uz tiem darbiniekiem, kuri tika nodarbināti pie MUN maksātāja 2017.gada 31.decembrī, minētais ierobežojums ir piemērojams no 2019.gada 1.janvāra. Attiecīgi, ja MU tiek nodarbināts darbinieks, kurš no 2019.gada ir nodarbināts vēl kādā MU, aprēķinot MUN, nodokļa likmei 15% pieskaitīja vēl divus procentpunktus par katru minēto darbinieku. Savukārt MUN maksātājs, kurš no 2019.gada bija nodarbinājis personu, kas ir nodarbināta arī citā MU, ar 2020.gadu zaudēja MUN maksātāja statusu.

Jau vairāku gadu garumā MUN režīmā tika konstatētas vairākas nepilnības – MUN režīms tiek plaši izmantots nodokļu optimizācijas nolūkos, kā rezultātā tika kropļota konkurence. Lai arī MU veido būtisku īpatsvaru (aptuveni 12%) kopējā uzņēmumu skaitā un to darbinieku skaits ir aptuveni 7-8% no visiem tautsaimniecībā nodarbinātajiem, veiktās VSAOI iemaksas pret minētajiem rādītājiem ir neproporcionāli mazas, tikai 2,2% no kopējā veikto iemaksu apmēra, kas ietekmē ne tikai speciālā budžeta ieņēmumus un tā ilgtspējību, bet arī MU nodarbināto sociālās garantijas un pensiju uzkrājumus.

Kā liecina LM sniegtā informācija¹⁸, MU darbinieku iemaksu objekts faktiski ir **24-30%** no deklarētajiem ienākumiem. Saskaņā ar VID informāciju MUN maksātājiem VSAOI slogs ir gandrīz trīs reizes mazāks nekā vispārējā nodokļu maksāšanas režīma darba devējiem.¹⁹

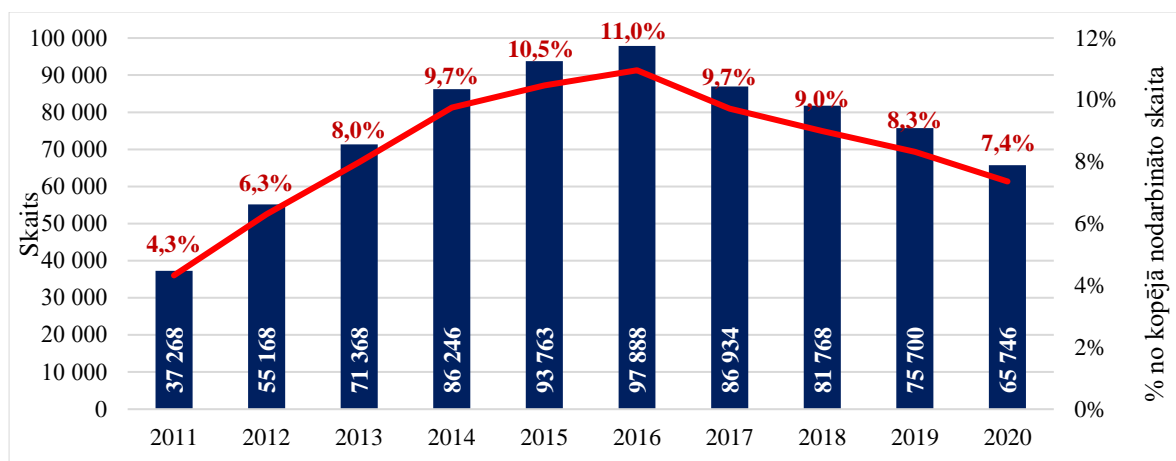
Vidējais VSAOI iemaksu objekts MU darbiniekam (211 euro mēnesī) ir nepilnas četras reizes mazāks kā vispārējā režīmā nodarbinātajam un gandrīz uz pusi mazāks kā pašnodarbinātajam, tādējādi tiek saņemti būtiski mazāki sociālās apdrošināšanas pakalpojumi. Tas nozīmē, ka sociālā riska iestāšanās gadījumā šīs personas būs mazāk sociāli aizsargātas, jo pakalpojumu apmēri tiks aprēķināti no daudz zemākiem iemaksu objektiem.

¹⁸ Labklājības ministrijas 2016.gada 30.augusta informatīvais ziņojums „Par Mikrouzņēmumu nodokļa likuma praktiskās īstenošanas gaitu un rezultātiem, kā arī mazās saimnieciskās darbības veicēju sociālo nodrošinājumu”

¹⁹ Pamatojoties uz MK 2020.gada 23.aprīļa sēdē izskatīto informatīvajā ziņojumā “Par dīkstāves pabalstiem COVID-19 krīzes skartajiem uzņēmumiem” (prot. Nr.27 1.§), sniegto informāciju VSAOI slogs: 2019.gadā – 12,0%, kamēr vispārējā nodokļu maksāšanas režīma darba devējiem – 34,6%. Savukārt vidējās VSAOI iemaksas uz vienu darba ņēmēju MUN maksātājiem 2019.gadā bija 98,86 euro mēnesī, kamēr vispārējā režīmā – 273,70 euro mēnesī.

MU īpatsvars dominē tieši pakalpojumu nozarēs (ēku tīrīšana, dizaina pakalpojumi, dažāda veida konsultācijas u.tml.). Piemēram, ēku uzkopšanā MU īpatsvars sasniedz gandrīz pusi no visiem minētās sfēras uzņēmumiem. Minētais tiešā veidā liecina par darbaspēka nodokļu optimizāciju, jo pakalpojumu sniegšanā ir daudz mazākas cita veida izmaksas (gan tiešās, gan netiešās) kā, piemēram, ražojošās nozarēs. Minēto apstiprina arī fakts, ka aptuveni 72% no MU apgrozījuma tiek novirzīti darbaspēka izmaksās.

Zemākas darbaspēka un nodokļu izmaksas bija un ir viens no iemesliem, kāpēc MUN režīms bija tik pievilcīgs un kāpēc līdz 2017.gadam tik strauji pieauga MU nodarbināto skaits (*skat. 14.att.*). Savu maksimumu MU nodarbināto skaits sasniedza 2016.gadā, kad MU bija nodarbināti jau 11,0% no visiem valstī reģistrētajiem nodarbinātajiem un kas bija par 2,6 reizēm vairāk kā MU nodarbināto skaits 2011.gadā.

14.att. Mikrouzņēmumos nodarbināto skaits 2011. – 2020.gadā

Avots: FM aprēķini un dati no MUN deklarācijām uz 2021.gada oktobri pēc 4.ceturkšņa datiem

Kopš 2017.gada MU nodarbināto skaits katru gadu samazinās (2020.gadā, salīdzinot ar 2016.gadu, nodarbināto skaits samazinājies par 32,8%), pateicoties *likumā "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli"* (17.².pants) iestrādātajām nodokļu pretizvairīšanās normām un *Mikrouzņēmumu nodokļa likumā* ieviestajiem ierobežojumiem attiecībā uz MU apgrozījumu un likmēm. Tomēr šie pasākumi nerisināja vienu no galvenajām MUN režīma problēmām, ko radīja pārāk zema MUN likme un attiecīgi – MUN maksātāju nepietiekama sociālā aizsardzība. Līdz ar to 2020.gada 26.novembrī Saeima pieņēma virkni grozījumus *Mikrouzņēmumu nodokļa likumā*, lai šīs problēmas risinātu²⁰.

4.3.2. Mikrouzņēmumu nodokļa atvieglotā režīma apmērs

Kā jau iepriekš minēts, MU strādājošie izmanto atvieglotā nodokļu maksāšanas režīma priekšrocības, kas paredz neieturēt darbaspēka nodokļus no atalgojuma, tādējādi MU darbiniekam aprēķinātais atalgojums (bruto alga) ir vienāds ar saņemto atalgojumu (neto

²⁰ Saskaņā ar MK 02.09.2020. sēdes protokola Nr.51 45§ 2.2.4.punktā noteikto, lai nekavējoties risinātu informatīvajā ziņojumā "Par nodokļu politikas attīstības virzieniem, valsts sociālās ilgtspējas un ekonomikas konkurētspējas veicināšanai" (TA-1643) identificētās problēmas, kas saistītas ar sociālo un veselības nodrošinājuma nepietiekamību nodarbinātām personām, tika izstrādāti grozījumi Mikrouzņēmumu nodokļa likumā, lai no 01.01.2021. pakāpeniski ierobežotu mikrouzņēmumu nodokļa režīmu, paredzot noteikt, ka no 01.01.2021. MUN varēs attiecināt tikai uz vienu personu – MU īpašnieku un MUN likme apgrozījumam līdz 20 000 euro gadā ir 25%, bet par apgrozījuma pārsniegumu virs 20 000 euro gadā – 40%.

algu). Savukārt darbiniekiem, kas maksā darbaspēka nodokļus vispārējā režīmā, atšķirība starp bruto algu un neto algu ir būtiska.

FM veikusi teorētisku novērtējumu, cik valsts budžets neiegūst ieņēmumus nodokļu veidā, ļaujot piemērot MUN režīmu. Kā var redzēt 12.tabulā, pieņemot, ja pastāvošie MUN maksātāji 2020.gadā būtu piemērojuši IIN un VSAOI nodarbināto atalgojumam kā vispārējā režīmā, neiegūto nodokļu ieņēmumu apmērs veidotu ap **66,1 milj. euro**, kas būtu **0,23%** no IKP un **99,6%** no kopējiem MUN ieņēmumiem.

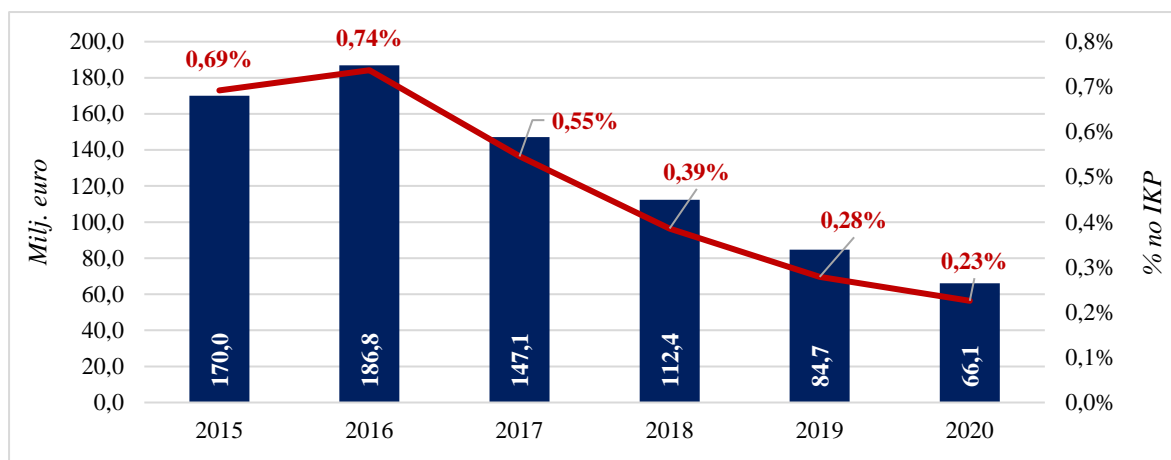
12.tabula

MUN režīms – teorētiski negūtie nodokļu ieņēmumi 2018. – 2020.gadā

MUN režīma piemērošana	2020				2019	2018
	Milj. euro	% pret IKP	% pret MUN ieņēm.	% pret iepr. gadu	Milj. euro	
MUN kopējā ietekme, t.sk:	66,1	0,23%	99,6%	-21,9%	84,7	112,4
MUN ietekme uz VSAOI	56,4	0,19%	84,9%	-13,9%	65,5	83,1
MUN ietekme uz IIN	9,7	0,03%	14,6%	-49,4%	19,2	29,4

Avots: FM aprēķini un dati no MUN deklarācijām uz 2021.gada 16.septembri

2020.gadā teorētiski neiegūtie ieņēmumi, salīdzinot ar 2019.gadu, ir samazinājušies par 18,6 milj. euro jeb par 21,9%, kas skaidrojams ar to, ka Latvijas valdība veica pasākumus, lai ierobežotu šo režīmu: samazinot apgrozījuma sliekšni, paaugstinot nodokļu likmi un citus pasākumus. Arī attiecībā pret IKP nodokļa atvieglojuma apmērs ir būtiski samazinājies (*skat. 15.att.*).

15.att. MUN atvieglojumu apmērs 2015. – 2020.gadā, milj. EUR un % no IKP

Avots: FM aprēķini

4.3.3. Kopsavilkums

1. MUN režīmu kā atviegloto nodokļu režīmu var uzskatīt par nodokļu atvieglojumu, jo tas paredz nodokļa sloga samazinājumu mikrouzņēmumos nodarbinātajiem, salīdzinot ar nodarbinātajiem, kas maksā darbaspēka nodokļus vispārējā režīmā.
2. Zemākas darbaspēka un nodokļu izmaksas bija viens no iemesliem, kāpēc MUN režīms bija tik pievilcīgs un kāpēc līdz 2017.gadam tik strauji pieauga mikrouzņēmumos nodarbināto skaits (2020.gadā mikrouzņēmumos bija nodarbināti 7,4% no visiem valstī reģistrētajiem nodarbinātajiem).

3. FM veikusi teorētisku novērtējumu, cik valsts zaudē nodokļu veidā, ļaujot piemērot MUN režīmu. Pieņemot, ja pastāvošie MUN maksātāji būtu maksājuši IIN un VSAOI kā vispārējā režīmā, 2020.gadā neiegūto nodokļu ieņēmumu apmērs veidotu ap **66,1** milj. *euro*, kas ir **0,23%** no IKP un **99,6%** no kopējiem MUN ieņēmumiem.
4. Kopš 2017.gada gan MU nodarbināto skaits, gan teorētiski neiegūtie ieņēmumi ir būtiski samazinājušies, kas skaidrojams ar to, ka Latvijas valdība veica pasākumus, lai ierobežotu šo režīmu: samazinot MU apgrozījuma sliekšni, paaugstinot nodokļu likmi, ieviešot nodokļu pretizvairšanās normas un citus pasākumus. Tomēr šie pasākumi nerisināja galveno MUN problēmu, ko radīja pārāk zema MUN likme un attiecīgi – MUN maksātāju nepietiekama sociālā aizsardzība. Līdz ar to 2020.gada 26.novembrī Saeima pieņēma virkni grozījumus *Mikrouzņēmumu nodokļa likumā*, lai šīs problēmas risinātu.

4.4. Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumi

4.4.1. Aktuālie nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumi un atbrīvojumi

Likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" ir noteikti šādi nekustamā īpašuma nodokļa (turpmāk – NĪN) atvieglojumi nodokļu maksātājiem:

- 1) **trūcīgām personām – 90%** apmērā no aprēķinātās nodokļa summas un **maznodrošinātām personām – līdz 90%** apmērā no aprēķinātās nodokļa summas par dzīvošanai paredzētu nekustamo īpašumu un tam piekritīgo zemi (piešķir pašvaldība);
- 2) personai (pašai vai kopā ar laulāto) vai tās laulātajam, kura apgādībā ir trīs vai vairāk bērni līdz 18 gadu vecumam (arī aizbildnībā esoši vai audžuģimenē ievietoti bērni) vai bērni līdz 24 gadu vecumam, kuri iegūst vispārējo, profesionālo vai augstāko izglītību (turpmāk – **atvieglojums daudz bērnu ģimenēm un aizbildņu ģimenēm**) – **50%** apmērā no aprēķinātās nodokļa summas par dzīvošanai paredzētu nekustamo īpašumu un tam piekritīgo zemi, **bet ne vairāk par 500 euro** par dzīvošanai paredzētām dzīvojamām mājām un tām piekritīgo zemi, ja personai vai tās laulātajam šajā objektā ir deklarētā dzīvesvieta kopā ar vismaz trim no minētajiem (minētos atvieglojumus piemēro arī gadījumā, ja nekustamā īpašuma īpašnieks ir kāds no minētajiem bērniem vai personas vai tās laulātā pirmās pakāpes augšupējais radnieks, kuram šajā objektā ir deklarētā dzīvesvieta);
- 3) **politiski represētām personām – 50%** apmērā no aprēķinātās nodokļa summas par dzīvošanai paredzēto nekustamo īpašumu, kā arī par zemi, ja nekustamais īpašums netiek izmantots saimnieciskajai darbībai;
- 4) **lauku zemēm**, kuru vismaz viens no noteiktajiem lietošanas mērķiem ir no lietošanas mērķu grupas "Lauksaimniecības zeme", "Mežsaimniecības zeme un īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kurās saimnieciskā darbība ir aizliegta ar normatīvo aktu" vai "Ūdens objektu zeme", ja to platība pārsniedz 3 ha, līdz 2025.gadam NĪN **aprēķina no speciālās vērtības**, ko nosaka pēc īpaša nodokļa aprēķina;
- 5) pēc nodokļa maksātāja sociālā stāvokļa un maksātspējas izvērtēšanas pašvaldībai (pieņemot savus saistošos noteikumus) ir tiesības pieņemt lēmumu par nodokļa maksājumu atlikšanu attiecībā uz dzīvojamām mājām, ja tās netiek izmantotas saimnieciskajai darbībai, kurā persona ir deklarējusi savu dzīvesvietu, un tam piekritīgo zemi līdz nekustamā īpašuma tiesību pārejai citai personai.

Papildus likumā noteiktajiem NĪN atvieglojumiem un atbrīvojumiem ir spēkā dažādi pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie atvieglojumi atsevišķām NĪN maksātāju kategorijām. 2020.gadā papildus likumā paredzētajiem atvieglojumiem 119 pašvaldības savos saistošajos noteikumos bija piešķīrušas NĪN atvieglojumus:

- par zemi – 178;
- par ēkām – 100;
- par mājokļiem – 133.

Lielākoties pašvaldības savos saistošajos noteikumos papildus nosaka atvieglojumus personām ar invaliditāti, pensionāriem, atvieglojumus ģimenēm ar bērniem un dažādus atvieglojumus komersantiem, kas ieguldījuši savus līdzekļus pašvaldībā esošajā infrastruktūrā vai vēsturiskos objektos.

Pārsvārā visus NĪN atvieglojumus gan likumā noteiktos, gan pašvaldību saistošajos noteikumos paredzētos, nosacīti pēc to mērķa varētu iedalīt kā *sociālā rakstura atvieglojumus*, kas paredzēti, lai samazinātu nodokļu slogu iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem un sociāli mazāk aizsargātiem iedzīvotājiem (trūcīgām un maznodrošinātām personām, daudz bērnu ģimenēm, personām ar invaliditāti, politiski represētām personām u.c.). Tāpat ir noteikts *atvieglojums lauksaimniecībai*, kas atļauj lauku zemēm, ja to platība pārsniedz 3 ha, līdz 2025.gadam nodokli aprēķināt no speciālās vērtības. Jāmin arī, ka daļa pašvaldību nosaka *atvieglojumus uzņēmējdarbības veicināšanai*, kur katram atvieglojumam pašvaldības ir noteikušas dažādus kritērijus. Piemēram, uzņēmumam jānodarbina novadā deklarētas personas vai atlaide piešķirama par dažādiem ieguldījumiem pašvaldībā – sporta, kultūras un veselības veicināšanā. Vairākas pašvaldības atbalsta viesmīlības nozares uzņēmumu, citas vairāk ražojošus uzņēmumus.

Savukārt nodokļa *atbrīvojumu* saraksts ir daudz plašāks – 2020.gadā ir spēkā divdesmit septiņi NĪN atbrīvojumi, no kuriem desmit nekustamo īpašumu veidi **no 2020.gada 1.janvāra** tiek aplikti ar NĪN, ja tie ir vidi degradējoši, sagruvuši vai cilvēku drošību apdraudoši (*detalizētāk skat. pielikumu Nr.1*).

4.4.2. Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu apmērs

Kopējais NĪN atvieglojumu apmērs **2020.gadā** bija **18,8** milj. *euro*, kas veido **0,06%** no IKP un **8,5%** no NĪN ieņēmumiem. No kopējiem piešķirtajiem NĪN atvieglojumiem likumā "*Par nekustamā īpašuma nodokli*" noteiktie atvieglojumi veidoja vien **1,4** milj. *euro* jeb **7,6%** no kopējā NĪN atvieglojumu apmēra, bet *pašvaldību saistošajos noteikumos* noteiktie nodokļu atvieglojumi – **17,4** milj. *euro* jeb **92,4%** no kopējā NĪN atvieglojumu apmēra.

Ņemot vērā situāciju valstī un pasaulē saistībā ar COVID-19 izplatību, 2020.gadā pašvaldības ir piešķirušas NĪN atvieglojumus, lai mazinātu COVID-19 izraisītās sekas. Piešķirto atvieglojumu kopējais apmērs sastāda **0,8** milj. *euro* un to piešķirušas Daugavpils pilsēta un Olaines novads.

13.tabula

NĪN atvieglojumu apmērs 2018. – 2020.gadā

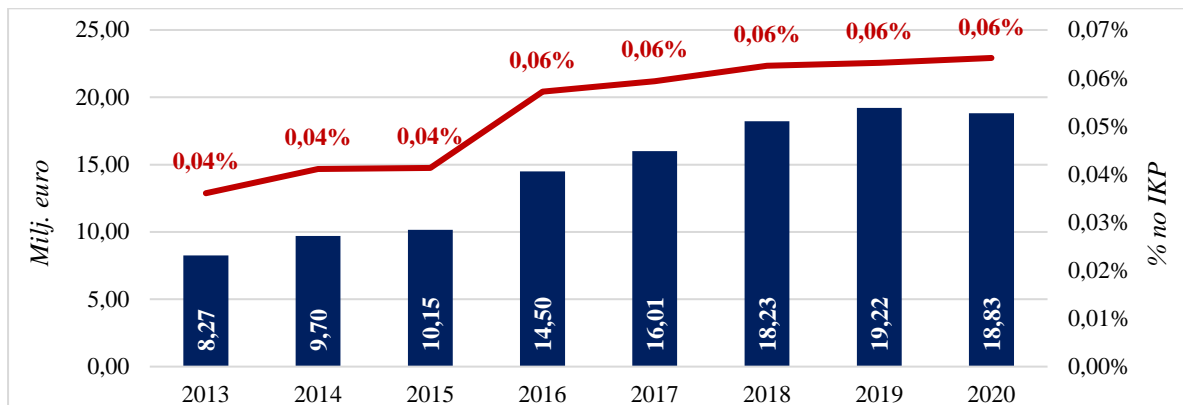
Nodokļa atvieglojums	2020				2019	2018
	Milj. <i>euro</i>	% pret IKP	% pret NĪN ieņēm.	% pret iepr. gadu	Milj. <i>euro</i>	
KOPĀ, no tā:	18,8	0,06	8,5	-2,1	19,2	18,2
Likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" noteiktie atvieglojumu veidi, tai skaitā:	1,4	0,005	0,6	-0,3	1,4	2,0
<i>Trūcīgām personām</i>	0,1	0,0004	0,1	-9,3	0,1	0,1
<i>Maznodrošinātām personām</i>	0,3	0,001	0,2	-12,5	0,4	0,4
<i>Daudz bērnu ģimenēm un aizbildņu ģimenēm</i>	0,4	0,0013	0,2	33,1	0,3	0,9
<i>Politiski represētajām personām</i>	0,6	0,002	0,3	-1,5	0,6	0,6

13.tabulas turpinājums

Nodokļa atvieglojums	2020				2019	2018
	Milj. euro	% pret IKP	% pret NĪN ieņēm.	% pret iep. gadu	Milj. euro	
Pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie atvieglojumi, no tiem:	17,4	0,06	7,8	-2,2	17,8	16,2
Rīgā, no tiem:	8,6	0,03	3,9	-15,6	10,2	9,3
Atvieglojumi ģimenēm ar bērniem	3,5	0,01	1,6	4,5	3,3	3,1
Par ēkām, kas atzītas par valsts aizsargājamo kultūras pieminekli un par ēkām, kas atrodas valsts pilsēt būvniecības pieminekļu teritorijā	1,9	0,01	0,8	-19,5	2,3	2,0
Personām ar invaliditāti un pensionāriem	1,4	0,005	0,6	20,1	1,2	1,2
Par pašvaldības kapitālsabiedrības īpašumā esošajām dzīvojamām mājām	0,5	0,002	0,2	-19,0	0,6	0,5
Atvieglojums personām, kas pārņēmušas dzīvojamās mājas pārvaldīšanu no pašvaldības	0,6	0,00	0,3	-68,5	2,0	1,6
Jūrmalā, no tiem:	3,7	0,01	1,7	0,8	3,6	3,6
Par īpašumiem, ja fiziska persona deklarējusi dzīvesvietu Jūrmalā	3,2	0,01	1,4	0,5	3,2	3,4
Speciālajām ekonomiskajām zonām	2,3	0,01	1,0	5,1	2,2	2,0
NĪN atlaides, lai mazinātu Covid-19 sekas	0,8	0,003	0,3	-	-	-

Avots: FM aprēķini, izmantojot Valsts kases datus

2020.gadā salīdzinājumā ar 2019.gadu, kopējais atvieglojumu apmērs samazinājies par 2,1% jeb 0,4 milj. euro. Taču, ja rēķina nodokļu atvieglojumu apmēra attiecību pret IKP, tad NĪN atvieglojumu apmērs kopš 2016.gada gandrīz nemainās un saglabājas 0,06% apmērā (skat. 16.att.).

16.att. NĪN atvieglojumu apmērs 2013. – 2020.gadā, milj. EUR un % no IKP

Avots: FM aprēķini

Likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" noteikto nodokļa atvieglojumu apmērs 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, palielinājies par 2,0%, ko galvenokārt noteica atvieglojuma apmēra daudz bērnu ģimenēm un aizbildņu ģimenēm palielinājums (33,1%). Bet pārējo likumā noteikto atvieglojumu apmēri ir samazinājušies – atvieglojuma apmērs trūcīgām ģimenēm par 9,3% maznodrošinātām ģimenēm par 12,5% un politiski represētām personām par 1,5%.

2020.gadā lielāko daļu – **17,4** milj. euro jeb 92,4% no kopējā NĪN atvieglojumu apmēra – veido pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie nodokļu atvieglojumi. 2020.gadā salīdzinājumā ar 2019.gadu pašvaldību saistošajos noteikumos noteikto atvieglojumu apmērs samazinājies par 0,4 milj. euro jeb 2,2 procentiem.

2020.gadā gandrīz pusi – **49,6%** no kopējā NĪN atvieglojumu apmēra, kas noteikti pašvaldību saistošajos noteikumos, jeb **8,6** milj. *euro* – veido Rīgas domes piešķirtie nodokļa atvieglojumi. Salīdzinot ar 2019.gadu, 2020.gadā Rīgas domes piešķirtie atvieglojumi ir samazinājušies par 15,6%.

Būtiskākais no Rīgas domes papildu piešķirtajiem NĪN atvieglojumiem pēc tā apmēra ir nodokļa atvieglojumi ģimenēm ar bērniem – 2020.gadā 3,5 milj. *euro* jeb 40,5% no kopējiem Rīgas domes papildu piešķirtajiem NĪN atvieglojumiem pēc tā apmēra. Proti, Rīgas dome papildus jau likumā noteiktajiem atvieglojumiem daudz bērnu ģimenēm (**50%** no aprēķinātā NĪN *personām, kuru apgādībā ir trīs vai vairāk bērni* līdz 18 gadu vecumam, bet ne vairāk kā 500 *euro*) piešķir NĪN atvieglojumus personām, kuru apgādībā ir bērni vecumā līdz 19 gadiem vai bērni pēc pilngadības sasniegšanas, kamēr viņi turpina vispārējās, profesionālās, augstākās vai speciālās izglītības iegūšanu dienas nodaļā (pilna laika klātienes studijas), bet ne ilgāk kā līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai²¹:

- **90%** apmērā *par trīs vai vairāk bērniem*;
- **70%** apmērā *par diviem bērniem*;
- **50%** apmērā *par vienu bērnu*.

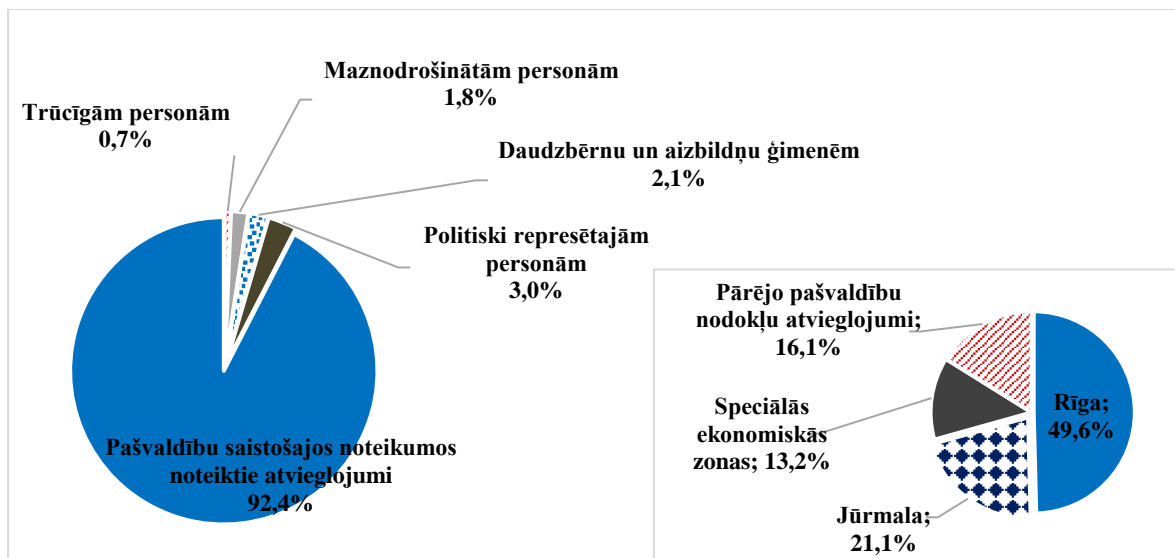
Otrs būtiskākais no Rīgas domes papildu piešķirtajiem NĪN atvieglojumiem pēc tā apmēra ir par ēkām, kas atzītas par valsts aizsargājamo kultūras pieminekli, un par ēkām, kas atrodas valsts nozīmes pilsēt būvniecības pieminekļu teritorijā – 1,9 milj. *euro* jeb 21,5% no kopējiem Rīgas domes papildus piešķirtajiem NĪN atvieglojumiem pēc tā apmēra.

Trešais būtiskākais no Rīgas domes papildu piešķirtajiem NĪN atvieglojumiem pēc tā apmēra 2020.gadā bija dažādi atvieglojumi personām ar invaliditāti un pensionāriem – 1,4 milj. *euro* jeb 16,1% no kopējiem Rīgas domes papildus piešķirtajiem NĪN atvieglojumiem pēc tā apmēra. Šī atvieglojuma apmērs 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, palielinājies par 20,1%.

Jūrmalas domes piešķirtie NĪN atvieglojumi pēc to apmēra 2020.gadā veidoja **3,7** milj. *euro* jeb **21,1%** no kopējā NĪN atvieglojumu apmēra, kas noteikti pašvaldību saistošajos noteikumos. Galvenokārt tie ir atvieglojumi par zemes īpašumiem vai tā daļām, ja fiziska persona deklarējusi pamata dzīvesvietu Jūrmalas administratīvajā teritorijā līdz pirmstaksācijas gada 31.decembrim (3,2 milj. *euro*).

Speciālajās ekonomiskajās zonās (SEZ), kas atrodas Rēzeknē un tās novadā, Rīgas brīvostā, Liepājā, Ventspils brīvostā un Latgales SEZ teritorijā, piešķirtie NĪN atvieglojumi pēc to apmēra 2020.gadā veidoja 2,3 milj. *euro* jeb 13,2% no kopējā pašvaldību saistošajos noteikto atvieglojumu apmēra. Latvijā kopumā 2020.gadā bija **126** brīvostu un SEZ kapitālsabiedrību, kurām ir tiesība saņemt tiešo nodokļu atvieglojumus, tostarp arī NĪN atvieglojumus. 2020.gadā lielākie NĪN atvieglojumi piešķirti Rīgas Brīvostai un Liepājas SEZ.

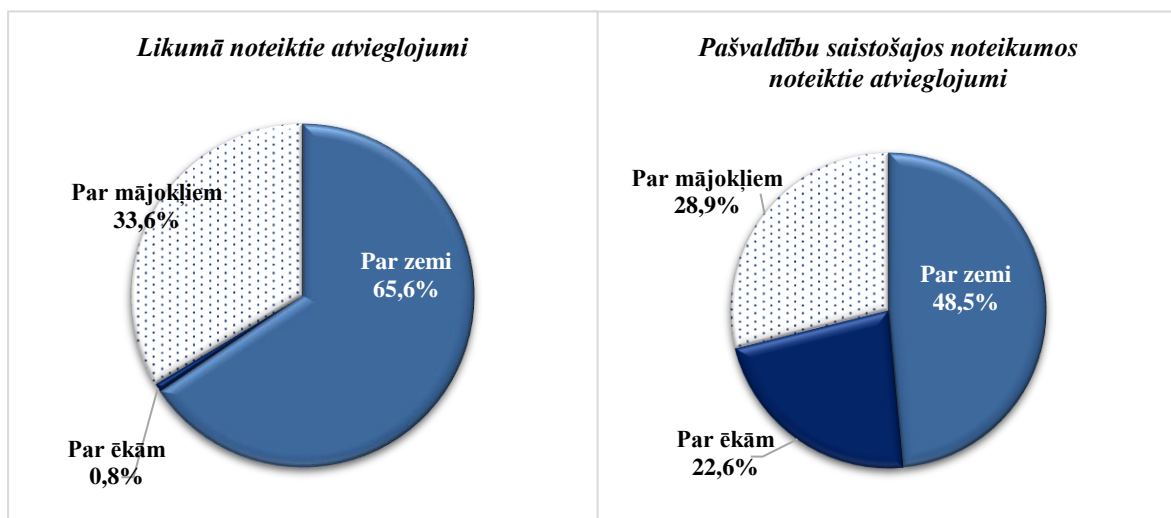
²¹ Rīgas Domes 2012.gada 18.decembra saistošie noteikumi Nr.198 "Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu piešķiršanas kārtība Rīgā" (ar 2015.gada 9.jūnijā veiktajiem grozījumiem, kas stājās spēkā 2016.gada 1.janvārī)

17.att. NĪN atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2020.gadā

Avots: FM aprēķini

2020.gadā no likumā noteiktajiem NĪN atvieglojumiem 0,9 milj. *euro* jeb 65,6% piešķirti par zemi, 0,5 milj. *euro* jeb 33,6% par mājokļiem un tikai 0,01 milj. *euro* jeb 0,8% par ēkām²². Bet no papildu piešķirtajiem pašvaldību atvieglojumiem 8,4 milj. *euro* jeb 48,5% piešķirti par zemi, 5,0 milj. *euro* jeb 28,9% par mājokļiem un 3,9 milj. *euro* jeb 22,6% par ēkām, no kuriem 46,6% veido atvieglojumi speciālajām ekonomiskajām zonām.

18.att. NĪN atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra un piemērošanas veida 2020.gadā

Avots: FM aprēķini

²² No 2019.gada pašvaldības sniedz Valsts kasei detalizētāku atskati par piešķirtajiem NĪN atvieglojumiem, arī sadalot tos pēc piemērošanas veida – zemei, ēkām, mājokļiem.

4.4.3. Kopsavilkums

1. NĪN atvieglojumu apmērs **2020.gadā** bija **18,8 milj. euro**, kas veido **0,06%** no IKP un **8,5%** no NĪN ieņēmumiem. No kopējā NĪN atvieglojumu apmēra 2020.gadā **92,4%** veido pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie nodokļu atvieglojumi (jeb 17,8 milj. euro).
2. Gandrīz pusi no kopējā pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktā atvieglojumu apmēra veido Rīga domes piešķirtie nodokļa atvieglojumi (2020.gadā – 8,6 milj. euro), no kuriem būtiskākie pēc to apmēra ir atvieglojumi ģimenēm ar bērniem (3,5 milj. euro), atvieglojumi par ēkām, kas atzītas par valsts aizsargājamo kultūras pieminekli, un par ēkām, kas atrodas valsts nozīmes pilsētībūvniecības pieminekļu teritorijā (1,9 milj. euro), kā arī dažādi atvieglojumi personām ar invaliditāti un pensionāriem (1,4 milj. euro).
3. Otri lielākie pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie NĪN atvieglojumi pēc to apmēra ir Jūrmalas domes piešķirtie atvieglojumi (2020.gadā – 3,7 milj. euro). Galvenokārt tie ir atvieglojumi par zemes īpašumiem vai tā daļām, ja fiziska persona deklarējusi pamata dzīvesvietu Jūrmalas administratīvajā teritorijā līdz pirmstaksācijas gada 31.decembrim.
4. Trešie lielākie pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie NĪN atvieglojumi pēc to apmēra ir atvieglojumi, kas piešķirti Rēzeknē un tās novadā, Rīgā, Liepājā, Ventspilī un Latgalē esošajām speciālajām ekonomiskajām zonām (SEZ) un brīvistām (2,3 milj. euro). Lielākie NĪN atvieglojumi tika piešķirti Rīgas Brīvistā un Liepājas SEZ.
5. 2020.gadā papildus likumā "*Par nekustamā īpašuma nodokli*" paredzētajiem atvieglojumiem pašvaldības savos saistošajos noteikumos bija piešķirušas 178 atvieglojumus par zemi (48,5% no papildus piešķirto atvieglojumu apmēra), 100 par ēkām (22,6%) un 133 par mājokļiem (28,9%).
6. 2020.gadā pašvaldības ir piešķirušas NĪN atvieglojumus, lai mazinātu COVID-19 izraisītās sekas. Piešķirto atvieglojumu kopējais apmērs sastāda 0,8 milj. euro un to piešķirušas Daugavpils pilsēta un Olaines novads.
7. Līdz ar to var secināt, ka pašvaldībām ir piešķirtas plašas tiesības NĪN likmes un dažādu atvieglojumu noteikšanā, kas būtiski ietekmē nodokļa ieņēmumus.

4.5. Pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumi

4.5.1. Aktuālie pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumi un samazinātās likmes

Saskaņā ar *Pievienotās vērtības nodokļa likumu* tiek piemērota pievienotās vērtības nodokļa (*turpmāk – PVN*) **standartlikme 21%** apmērā un trīs PVN samazinātās likmes – 12%, 5% un 0% apmērā.

PVN samazinātās likmes

PVN samazināto likmi **12% apmērā** piemēro :

- 1) medikamentu piegādei;
- 2) medicīnisko ierīču piegādei;
- 3) zīdaiņiem paredzēto specializēto pārtikas produktu piegādei;
- 4) pasažieru un to bagāžas regulāro pārvadājumu pakalpojumiem iekšzemē;
- 5) mācību literatūras un oriģinālliteratūras piegādei;
- 6) avīžu, žurnālu, biļetenu un citu periodisko izdevumu piegādei;
- 7) izmitināšanas pakalpojumiem tūristu mītnēs;
- 8) siltumenerģijas piegādēm iedzīvotājiem;
- 9) koksnes kurināmā piegādēm iedzīvotājiem.

No **2018.gada 1.janvāra** PVN samazināto likmi **5% apmērā** piemēro svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem, arī tādiem, kas ir mazgāti, mizoti, lobīti, griezti un fasēti, bet kas nav termiski vai kā citādi apstrādāti, piemēram, saldēti, sālīti vai kaltēti, un kuri ir minēti *Pievienotās vērtības nodokļa likuma pielikumā “Augļi, ogas un dārzeņi, kuriem piemēro nodokļa samazināto likmi 5% apmērā”*. PVN samazinātās likmes 5% apmērā svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem ieviešanas **mērķis** ir samazināt ēnu ekonomiku, palielināt legālajā tirgū darbošos komersantu konkurētspēju, mazināt augļu, ogu un dārzeņu cenas, tādā veidā arī palielinot vidējo augļu, ogu un dārzeņu patēriņu. Prognozētā negatīvā fiskālā ietekme, izstrādājot 2017.gada 22.novembra *likumprojektu “Grozījumi Pievienotās vērtības nodokļa likumā”*, bija 6,0 milj. euro gadā²³. Ņemot vērā, ka PVN samazinātās likmes ieviešana ir atkāpe no vispārējās PVN sistēmas, PVN samazinātās likmes 5% apmērā piemērošana svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem ir **terminēta**. Bija paredzēts, ka PVN samazināta likme 5% apmērā svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegādēm būs spēkā **līdz 2020.gada 31.decembrim**, bet *likumprojekta “Par valsts budžetu 2021.gadam”* izstrādes gaitā Ministru kabinets atbalstīja tās saglabāšanu līdz **2023.gada 31.decembrim**, vienlaikus nosakot sasniedzamos rezultātīvos rādītājus. Prognozētais PVN ieņēmumu samazinājums aprēķināts 3,0 milj. euro gadā.

No **2020.gada 25.decembra** PVN samazināto likmi **0% apmērā**²⁴ piemēro Covid-19 vakcīnu piegādēm, kā arī ar šo vakcīnu cieši saistītu pakalpojumu sniegšanai, un Covid-19 *in vitro* diagnostikas medicīnisko ierīču piegādēm, kā arī ar šīm ierīcēm cieši saistītu pakalpojumu sniegšanai, lai Covid-19 pandēmijas laikā nodrošinātu šo vakcīnu un *in vitro* diagnostikas medicīnisko ierīču piegāžu samērīgākas izmaksas.

Tāpat PVN samazinātās likmes tiek piemērotas visu augstāk minēto preču importam un šo preču iegādēm ES teritorijā.

²³ 2017.gada 22.novembra (stājas spēkā no 01.01.2018.) *likumprojekta “Grozījumi Pievienotās vērtības nodokļa likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija)*.

Saite: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/820E69C33B166D25C22581B60027D0B0?OpenDocument>

²⁴ Saskaņā ar ES direktīvas prasībām PVN likmi 0% apmērā piemēro arī preču eksportam, importam u.c. pakalpojumu un preču piegādēm un iegādēm (*pilnu sarakstu skat. pielikumā Nr.1*).

Pārsvārā visas PVN samazinātās likmes nosacīti var uzskatīt par *sociālā rakstura atvieglojumiem*, kas paredzēti, lai samazinātu nodokļu slogu iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem un sociāli mazāk aizsargātiem iedzīvotājiem.

Ar PVN neapliekamās preces un pakalpojumi

Saskaņā ar *Pievienotās vērtības nodokļa* likuma 52.pantu un 52.¹ pantu 25 dažādu preču un pakalpojumu veidi *netiek aplikti ar PVN*, piemēram, pasta pakalpojumi un pasta apmaksas zīmes, atsevišķi medicīnas un ar medicīnu saistīti pakalpojumi, zobārstniecības un zobu tehniķu pakalpojumi utt. Pie tam šā likuma 53.pants nosaka ar PVN neapliekamo preču importu, savukārt šā likuma 54.pants nosaka ar PVN neapliekamo preču iegādi ES teritorijā (*pilnu sarakstu skat. pielikumā Nr.1*).

Tiesības neregistrēties VID PVN maksātāju reģistrā

Kā atvieglots PVN piemērošanas režīms jāmin arī iekšzemes nodokļa maksātāja tiesības neregistrēties VID PVN maksātāju reģistrā un tādējādi nemaksāt PVN par veiktajiem ar PVN apliekamajiem darījumiem, ja tā veikto ar PVN apliekamo preču piegāžu un sniegto pakalpojumu kopējā vērtība iepriekšējo 12 mēnešu laikā nav pārsniegusi 40 000 *euro* (arī tad, ja pēc vienas preču iegādes ES teritorijā, ar kuru sasniegts vai pārsniegts reģistrācijas sliekšnis — 10 000 *euro* —, nākamajā kalendāra gadā nav paredzēts veikt citas preču iegādes ES teritorijā, kuru kopējā vērtība pārsniegtu 10 000 *euro*).

4.5.2. Pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumu apmērs

Kopējais PVN atvieglojumu apmērs **2020.gadā** bija **895,6** milj. *euro*, kas ir **3,05%** no IKP un **35,2%** no kopējiem PVN ieņēmumiem (*skat. 14.tab.*).

14.tabula

PVN atvieglojumu apmērs 2018. – 2020.gadā

Preces un pakalpojumi	2020				2019	2018
	Milj. euro	% pret IKP	% pret PVN ieņēm	% pret iepr. gadu	Milj. euro	
KOPĀ, no tā:	895,6	3,05	35,20	-3,49	928,0	901,3
1. Ar PVN samazināto likmi apliekamie darījumi, t.sk.:	118,2	0,4	4,6	-12,3	134,8	127,4
1.1. Medikamentu piegādes	35,7	0,12	1,40	4,72	34,1	33,5
1.2. Medicīnisko ierīču piegādes	3,5	0,01	0,14	-10,71	4,0	3,6
1.3. Zīdaiņiem paredzēto specializēto pārtikas produktu piegādes ¹	0,99	0,00	0,04	-6,57	1,1	1,1
1.4. Pasažieru un to bagāžas regulāro pārvadājumu pakalpojumi iekšzemē	14,9	0,05	0,59	-36,63	23,6	22,3
1.5. Mācību literatūras un oriģinālliteratūras piegādes	1,4	0,00	0,05	-10,68	1,6	1,6
1.6. Avīžu, žurnālu, biļetenu un citu periodisko izdevumu piegādes	2,9	0,01	0,11	-4,63	3,0	3,2
1.7. Izmitināšanas pakalpojumi tūristu mītnēs	5,6	0,02	0,22	-60,38	14,0	12,2
1.8. Siltumenerģijas piegādes iedzīvotājiem	15,7	0,05	0,62	-6,76	16,8	17,2
1.9. Koksnes kurināmā piegādes iedzīvotājiem ¹	11,9	0,04	0,47	-1,09	12,0	12,3
1.10. Svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegādes	25,7	0,09	1,01	3,86	24,7	20,6
2. Ar PVN neapliekamie darījumi²	777,4	2,65	30,55	-1,98	793,1	773,9

¹ Dati pieejami par 2018.gadu, par 2019. un 2020.gadu aprēķināts indikatīvs rādītājs

² Ar PVN neapliekamie darījumi saskaņā ar likuma 52.pantu. Aptuvenus aprēķins, jo PVN deklarāciju dati sniedz informāciju par visiem darījumiem, tai skaitā, par viena produkta vairākkārtējam piegādēm, nevis tikai par nodoto gala patēriņam

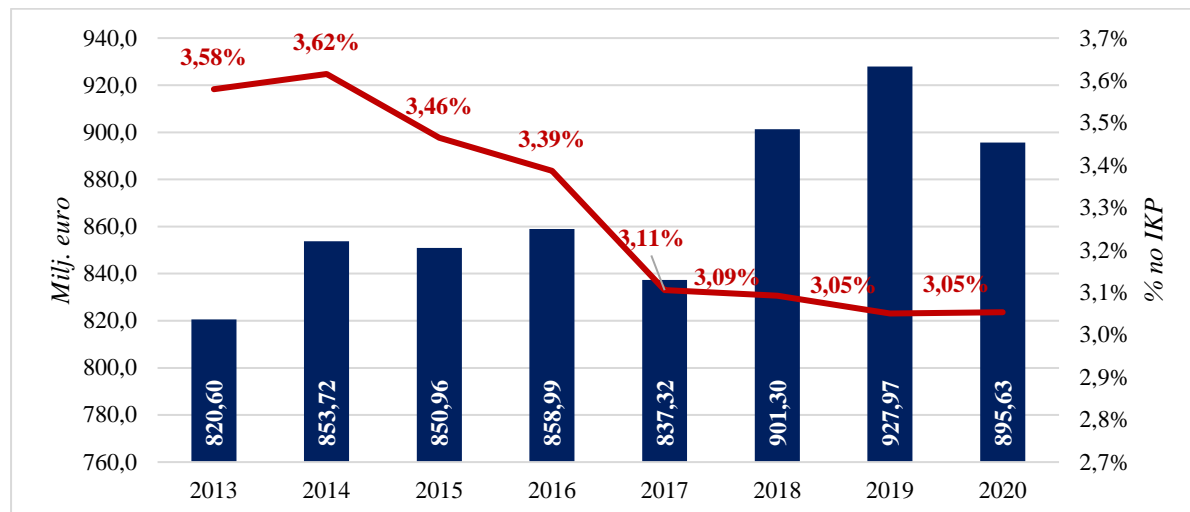
Avots: FM aprēķini, pēc VID datubāzes datiem, Zāļu valsts aģentūras un CSP datiem.

²⁵ Regulējums saskaņots ar Padomes 2006.gada 28.novembra direktīvu 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu, pārņemot obligātas normas un nodrošinot regulējuma harmonizāciju.

Lielāko daļu no PVN atvieglojumu apmēra veidoja ar PVN neapliekamie darījumi **777,4** milj. *euro* vērtībā, bet PVN samazināto likmju piemērošanas apmērs bija **118,2** milj. *euro*.

2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, kopējais PVN atvieglojumu apmērs samazinājies par 3,5% jeb 32,3 milj. *euro*, bet attiecībā pret IKP apmērs nav mainījies (*skat. 19.att.*).

19.att. PVN atvieglojumu apmērs 2013. – 2020.gadā, milj. *EUR* un % no IKP

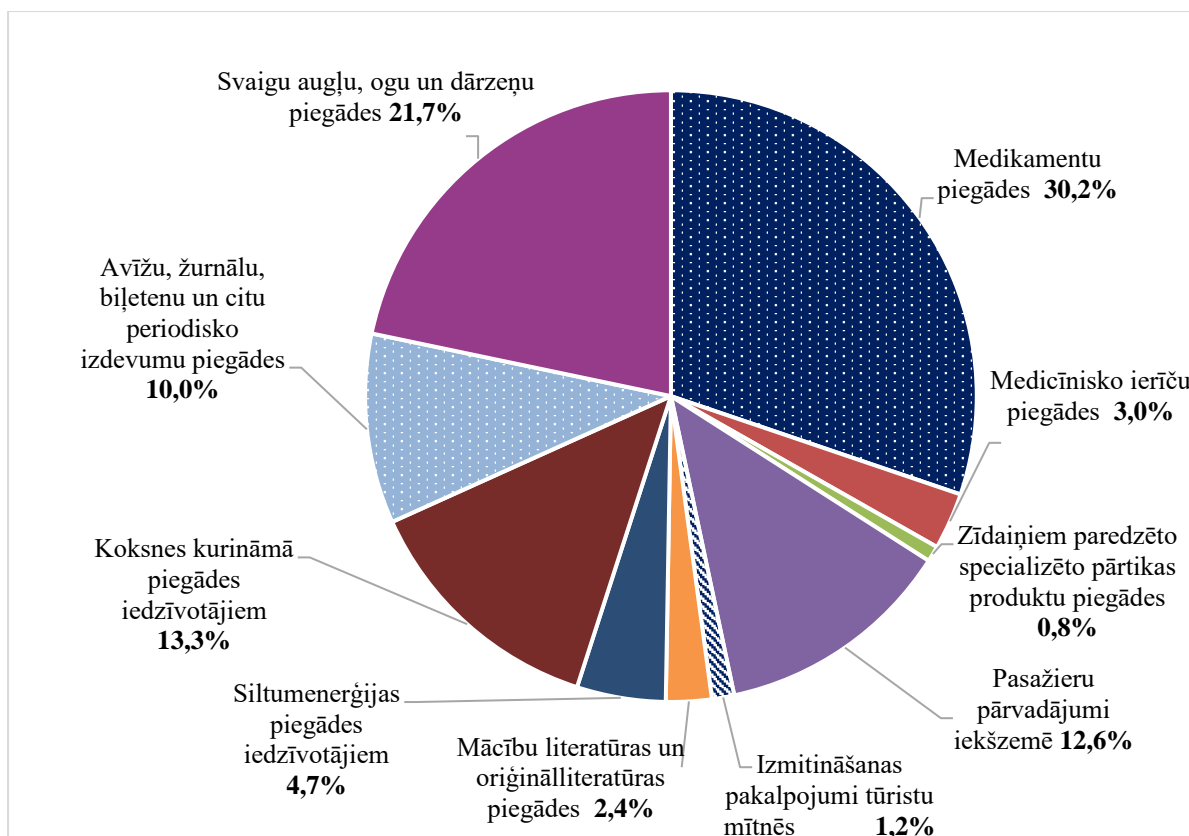
Avots: FM aprēķini

2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, ir samazinājies gan ar PVN neapliekamo darījumu apmērs (par 1,98% jeb 15,7 milj. *euro*), gan ar PVN samazinātajām likmēm apliekamo darījumu apmērs (par 12,3% jeb 16,6 milj. *euro*).

Attiecībā uz pakalpojumiem, kas apliekas ar PVN samazināto likmi 12% apmērā, visvairāk samazinājies izmitināšanas pakalpojumu tūristu mītnēs apmērs (par 60,4%), pasažieru un to bagāžas regulāro pārvadājumu pakalpojumu apmērs (par 36,6%), mācību literatūras un oriģinālliteratūras piegāžu apjoms (par 10,7%), kā arī medicīnisko ierīču piegāžu apjoms (10,7%). Šo sabiedrisko pakalpojumu apmēra samazinājumu būtiski ietekmējuši Covid-19 pandēmijas laikā valstī noteiktie ierobežojumi. Savukārt, medikamentu, kā arī svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegāžu apmērs ir nedaudz pieaudzis.

Kā var redzēt 20.attēlā ar PVN samazināto likmi apliekamo preču un pakalpojumu procentuālā sadalījumā pēc to apmēra vislielākais īpatsvars ir medikamentu piegādēm, kā arī nozīmīgs īpatsvars ir svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegādēm, koksnes kurināmā piegādēm iedzīvotājiem, kā arī sabiedriskā transporta pakalpojumiem un periodisko izdevumu piegādēm. Tas norāda, ka ar PVN samazinātās likmes piemērošanu tiek sniegts būtisks atbalsts mājsaimniecībām vai noteiktām nozarēm, tiešā veidā samazinot to izdevumus.

20.att. Ar PVN samazināto likmi apliekamo preču un pakalpojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2020.gadā

Avots: FM aprēķini

4.5.3. Pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumu apmēru prognozes

Lai sniegtu pilnīgu un caurskatāmu valsts budžeta izstrādes informāciju, šajā apakšnodaļā atbilstoši 2017.gada beigās publicētajam Valsts kontroles ziņojumam “*Budžeta plānošana Latvijā – vai esošā pieeja ir efektīva?*” (kas apstiprināts ar Valsts kontroles Revīzijas un metodoloģijas departamenta 22.12.2017. lēmumu Nr.2.4.1-7/2016) un tam pievienotajam “*Finanšu ministrijas ziņošanas par ieteikumu ieviešanu laika grafiks*”), ir sniegta informācija par PVN atvieglojumu ietekmi uz nākamo gadu valsts budžetiem.

PVN atvieglojumi ir svarīgs instruments nodokļu politikas sociālo, attīstības u.c. mērķu īstenošanai, sniedzot vērā ņemamu atbalstu gan iedzīvotāju pirktspējai, tai skaitā sociāli mazāk nodrošinātajām māsaimniecībām, gan arī konkrētu nozaru ekonomiskajai stimulēšanai. Jāmin, ka samazinot PVN likmi, ieguvēji ir gan iedzīvotāji, saņemot pieejamāku preci vai pakalpojumu, kā arī nozares, konkurētspējīgāk realizējot šo preci vai pakalpojumu.

Vienlaicīgi jāatzīmē, ka PVN samazināto likmju piemērošanai ir vairāki negatīvi aspekti. Pirmkārt, piemērojot PVN samazinātās likmes, nav iespējams sniegt atbalstu kādai konkrētai iedzīvotāju grupai, jo attiecīgo preci vai pakalpojumu var patērēt visi iedzīvotāji, turklāt turīgākie iespējams to patērēt lielākos apjomos un līdz ar to gūst proporcionāli lielāku labumu no PVN samazinātajām likmēm, nekā trūcīgie iedzīvotāji. Otrkārt, pieredze liecina, ka, samazinot PVN likmes, parasti tam neseko līdzvērtīga attiecīgo preču vai pakalpojumu cenu samazināšanās. Treškārt, preces vai pakalpojumi netiek patērēti vairāk, ja tiek piemērota samazinātā likme, to patēriņš ir atkarīgs no preces elastības. Ceturtkārt, PVN samazināto likmju piemērošana apgrūtina PVN administrēšanu, tāpēc daudz efektīvāks ir tiešs valsts atbalsts subsīdiju vai pabalstu veidā mērķētai grupai.

PVN atvieglojumi veido 36,2% no kopējiem 2020.gada atvieglojumiem (*skat. 5.att.*).

PVN atvieglojumu apmēru prognozes nākamajiem gadiem tiek aprēķinātas, ņemot vērā iepriekšējo gadu tendences atvieglojumu izmantošanā, kopējo to apmēru un to īpatsvars no IKP, kā arī Covid-19 pandēmijas izraisītās krīzes ietekme uz sabiedriskajiem pakalpojumiem. Jāatzīmē, ka PVN atvieglojuma apmēra samazinājumu pasažieru pārvadājumu pakalpojumiem iekšzemē un izmitināšanas pakalpojumiem tūristu mītnēs būtiski ietekmējuši Covid-19 pandēmijas laikā valstī noteiktie ierobežojumi. Turklāt atvieglojumu prognožu apmērus ietekmē arī valdības pieņemtie lēmumi par PVN likmju izmaiņām nākamajiem gadiem.

Kopējais PVN atvieglojumu prognozētais apmērs 2021.gadā nedaudz samazinās, bet nākamajos pakāpeniski palielinās, 2023.gadā sasniedzot 1 115 milj. *euro*, kas ir 3,09% no IKP (*skat. 15.tab.*).

15.tabula

PVN atvieglojumu prognozētais apmērs 2021. – 2023.gadā, milj. *euro*

PVN atvieglojums	PVN samazināto likmju izmaiņas, %		Atvieglojuma prognozētais apmērs, milj. <i>euro</i>		
	2020 - 2021	2022 - 2023	2021	2022	2023
PVN atvieglojumi, % no IKP			3,05%	3,07%	3,09%
PVN atvieglojumi, no tā:			956,2	1 042,9	1 114,6
1. Ar PVN samazināto likmi apliekamie darījumi	12/5%	12/5%	128,9	145,5	162,0
1. Medikamentu piegādes	12%	12%	35,2	38,1	40,5
2. Medicīnisko ierīču piegādes ¹	12%	12%	3,6	3,8	4,0
3. Zīdaiņiem paredzēto specializēto pārtikas produktu piegādes	12%	12%	1,1	1,1	1,2
4. Pasažieru un to bagāžas regulāro pārvadājumu pakalpojumi iekšzemē ²	12%	12%	20,1	21,8	28,0
5.1. Mācību literatūras un oriģinālliteratūras, avīžu, žurnālu, biļetenu un citu periodisko izdevumu piegādes ³	12%	5%	4,2	10,4	10,4
5.2. Mācību literatūras un oriģinālliteratūras, avīžu, žurnālu, biļetenu un citu periodisko izdevumu piegādes tiešsaistes režīmā vai lejupielādējot	21%				
6. Izmitināšanas pakalpojumi tūristu mītnēs ⁴	12%	12%	10,2	11,1	15,1
7. Siltumenerģijas piegādes iedzīvotājiem	12%	12%	16,8	18,2	19,3
8. Koksnes kurināmā piegādes iedzīvotājiem	12%	12%	12,7	13,8	14,6
9. Svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegādes	5%	5%	25,0	27,1	28,8
2. Ar PVN neapliekamie darījumi	-	-	827,26	897,36	952,59

¹ Medicīnisko ierīču piegādes atvieglojuma prognozes ietekmē ar Latvijas Republikas Senāta 2021.gada 22.marta spriedumu medicīnisko ierīču (arī to komplektējošo daļu, rezerves daļu un piederumu piegādēm precizēta norma. Kā rezultātā kopš 2021.gada jūlija lielākajai daļai medicīnisko ierīču piegādēm piemēro 21% likmi, nevis samazināto 12% likmi, kas tika piemērota pirms tam

² Ņemot vērā Covid-19 ārkārtas situācijas ietekmi, 2020.gadā būtiski samazinājās pasažieru un to bagāžas regulāro pārvadājumu pakalpojumi iekšzemē, kas ietekmēja piemērotā atvieglojuma apmēru. Tāpēc atvieglojuma prognozēm tiek izmantots 2019. un 2020.gada vidējais IKP īpatsvars uz šo nozari, bet 2023.gadam jau 2019.gada IKP īpatsvars, pieņemot, ka nozare pakāpeniski atkopsies iepriekšējā līmenī

³ Mācību literatūras un oriģinālliteratūras, avīžu, žurnālu, biļetenu un citu periodisko izdevumu piegādes, neskatoties uz IKP pieaugumu, jau no 2016.gada piemērotā atvieglojuma apmērs ar katru gadu pakāpeniski samazinājies, kā rezultātā atvieglojuma prognozei netiek piemērota IKP pieauguma tendence. Savukārt atvieglojuma pieaugumu būtiski ietekmē samazinātās likmes 5% apmērā piemērošana no 2022.gada

⁴ Ņemot vērā Covid-19 ārkārtas situācijas ietekmi, 2020.gadā būtiski samazinājās tūrisma izmitināšanas pakalpojumu apjoms, kas ietekmēja piemērotā atvieglojuma apmēru. Tāpēc atvieglojuma prognozēm tiek izmantots 2019. un 2020.gada vidējais IKP īpatsvars uz šo nozari, bet 2023.gadam jau 2019.gada IKP īpatsvars, pieņemot, ka nozare pakāpeniski atkopsies iepriekšējā līmenī

Avots: FM prognožu aprēķini uz 2021.gada novembri

4.5.4. Kopsavilkums

1. Par PVN atvieglojumiem var uzskatīt gan **PVN atbrīvojumus** (25 veidi, kas noteikti likuma 52. un 52.¹ pantā), gan **PVN samazinātās likmes 12%, 5% un 0% apmērā** (no 2020.gada decembra 0% likmi piemēro Covid-19 vakcīnu piegādēm un Covid-19 *in vitro* diagnostikas medicīnisko ierīču piegādēm, kā arī ar šo vakcīnu un ierīču cieši saistītu pakalpojumu sniegšanai), gan arī iekšzemes PVN maksātāja **tiesības neregistrēties VID PVN maksātāju reģistrā**.
2. Kopējais PVN atvieglojumu apmērs **2020.gadā** bija **895,6** milj. *euro*, kas ir **3,05%** no IKP un **35,2%** no kopējiem PVN ieņēmumiem, tai skaitā PVN samazināto likmju piemērošanas apmērs bija 118,2 milj. *euro*, bet ar PVN neapliekamo preču un pakalpojumu apmērs bija 777,4 milj. *euro*.
3. 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, kopējais PVN atvieglojumu apmērs samazinājies par 3,5% jeb 32,3 milj. *euro*. 2020.gadā ir samazinājies gan ar PVN neapliekamo darījumu apmērs (par 1,98% jeb 15,7 milj. *euro*), gan ar PVN samazinātajām likmēm apliekamo darījumu apmērs (par 12,3% jeb 16,6 milj. *euro*).
4. Attiecībā uz pakalpojumiem, kas apliekas ar PVN samazināto 12% likmi, visvairāk samazinājies izmitināšanas pakalpojumu tūristu mītnēs apmērs (par 60,4%), pasažieru un to bagāžas regulāro pārvadājumu pakalpojumu apmērs (par 36,6%), mācību literatūras un oriģinālliteratūras piegāžu apjoms (par 10,7%), kā arī medicīnisko ierīču piegāžu apjoms (10,7%). Šo sabiedrisko pakalpojumu apmēra samazinājumu būtiski ietekmējuši Covid-19 pandēmijas laikā valstī noteiktie ierobežojumi. Savukārt, medikamentu, kā arī svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegāžu apmērs ir nedaudz pieaudzis.
5. PVN samazināto likmi apliekamo preču un pakalpojumu procentuālā sadalījumā pēc to apmēra vislielākais īpatsvars ir medikamentu piegādēm, kā arī nozīmīgs īpatsvars ir svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegādēm, koksnes kurināmā piegādēm iedzīvotājiem, kā arī sabiedriskā transporta pakalpojumiem un periodisko izdevumu piegādēm. Tas norāda, ka ar PVN samazinātās likmes piemērošanu tiek sniegts būtisks atbalsts mājāsaimniecībām vai noteiktām nozarēm, tiešā veidā samazinot to izdevumus.
6. Tomēr jāatzīmē, ka, piemērojot PVN samazinātās likmes, nav iespējams sniegt atbalstu kādai konkrētai iedzīvotāju grupai, jo attiecīgo precī vai pakalpojumu var patērēt visi iedzīvotāji, turklāt turīgākie iespējams to patērē lielākos apjomos un līdz ar to gūst proporcionāli lielāku labumu no PVN samazinātajām likmēm, nekā trūcīgie iedzīvotāji.

4.6. Akcīzes nodokļa atvieglojumi

4.6.1. Aktuālie akcīzes nodokļa atvieglojumi un samazinātās likmes

Saskaņā ar likumu “Par akcīzes nodokli” un likumu “Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās” akcīzes precēm 2020.gadā tiek piemērotas šādas akcīzes nodokļa (*turpmāk – AN*) samazinātās likmes (*detalizētāk skat. pielikumu Nr.1*):

- 1) **alkoholiskajiem dzērieniem**, tajā skaitā:
  - 1.1) *alum, kas saražots mazajās alus darītavās (par vienā kalendāra gadā saražotajiem pirmajiem 10 000 hektolitriem), – 50% apmērā no AN likmes alum, bet ne mazāk kā minimālā AN likme alum;*
  - 1.2) *pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem, kas saražoti mazajās alkoholisko dzērienu darītavās (spēkā no 2019.gada 1.marta; par vienā kalendāra gadā saražotajiem 1000 litriem absolūtā spirta), – 50% apmērā no pārējo alkoholisko dzērienu likmes;*
- 2) **naftas produktiem**, tajā skaitā:
  - 2.1) *iezīmētiem (marķētiem) naftas produktiem²⁶, kurus izmanto kā kurināmo – 56,91 euro par 1000 litriem;*
  - 2.2) *iezīmētiem (marķētiem) naftas produktiem¹⁶, kurus izmanto kā kurināmo, ja vismaz 5% no kopējā produktu daudzuma veido rapšu sēklu eļļa vai no rapšu sēklu eļļas iegūta biodīzeļdegviela, – 21,34 euro par 1000 litriem;*
  - 2.3) *iezīmētai (marķētai) dīzeļdegvielai, kuru izmanto lauksaimniecībā²⁷ – 15% apmērā no dīzeļdegvielas nodokļa likmes (62,1 euro par 1 000 litriem);*
  - 2.4) *svinu nesaturošam benzīnam, kuram pievienots etilspirts, kas iegūts no lauksaimniecības izejvielām, – 30% apmērā no bezsvina benzīna likmes (152,7 euro par 1 000 litriem);*
  - 2.5) *rapšu sēklu eļļai, kuru realizē vai izmanto par kurināmo vai degvielu, un biodīzeļdegvielai, kas pilnībā iegūta no rapšu sēklu eļļas – 0 euro par 1000 litriem;*
  - 2.6) *naftas gāzēm un pārējiem gāzveida ogļūdeņražiem, ja tos piegādā personām, kuras tos izmanto par kurināmo vai gāzes krāsnīs un citās iekārtās, nevis par degvielu – 0 euro par 1000 kilogramiem;*
- 3) **dabsgāzei, kuru izmanto par kurināmo AN likme - 0,55 euro par vienu megavattstundu (MWh):**
  - 3.1) *rūpnieciskās ražošanas un citos ar ražošanu saistītos procesos, lauksaimniecības izejvielu pirmapstrādes tehnoloģisko iekārtu darbināšanai un tehnoloģiski nepieciešamā klimata nodrošināšanai*

²⁶ *Iezīmēta (marķēta) dīzeļdegviela, petroleja vai degvielleļļa (kuras kolorimetriskais indekss ir mazāks par 2,0 un kinemātiskā viskozitāte 50°C ir mazāka par 25 mm²/s), tā aizstājējprodukti un komponenti*

²⁷ *Dīzeļdegvielas daudzums tiek noteikts uz 1 hektāru atkarībā no audzējamās kultūras:*

- *augkopībai – 100 litri;*
- *augļkopībai, ogulājiem un dārzkopībai – 130 litri;*
- *zālāju platībai, ja tiek nodrošināts minimālais lauksaimniecības dzīvnieku blīvums vismaz 0,5 nosacītās liellopu vienības uz 1 hektāru (bioloģiskajās saimniecībās blīvums vismaz 0,4 nosacītās liellopu vienības uz 1 hektāru), – 130 litri;*
- *zālāju platībai dzīvnieku barības ražošanai – 60 litri;*
- *zemei zem zivju dīķiem – 60 litri;*
- *citām kultūrām un platībām – 60 litri.*

rūpnieciskās ražošanas un lauksaimniecības izejvielu pirmapstrādes telpās;

- 3.2) *lauksaimniecībā izmantojamās zemes segto platību (siltumnīcu) siltumapgādei (spēkā no 2020.gada 1.maija, pirms tam bija piemērots atbrīvojums);*
- 3.3) *rūpniecisko mājputnu novietņu (kūts) un inkubatoru siltumapgādei (likuma 15.¹panta pirmās daļas 3.punkts spēkā no 2020.gada 1.maija, pirms tam bija piemērots atbrīvojums).*

AN atbrīvojumi

Saskaņā ar likumu “*Par akcīzes nodokli*” 2020.gadā tiek piemēroti AN atbrīvojumi šādām akcīzes precēm (*detalizētāk skat. pielikumu Nr.1*):

- 1) *naftas produktiem (9 atbrīvojuma veidi);*
- 2) *alkoholiskajiem dzērieniem (11 atbrīvojuma veidi);*
- 3) *tabakas izstrādājumiem (4 atbrīvojuma veidi);*
- 4) *bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai (5 atbrīvojuma veidi);*
- 5) *dabaszāzi (5 atbrīvojuma veidi).*

Papildus AN atbrīvojumi tiek piemēroti akcīzes precēm, kas tiek piegādātas diplomātiem un starptautiskām organizācijām, kā arī tiek piemēroti citi atvieglojumi (*detalizētāk skat. pielikumu Nr.1*).

Pie atbrīvojumiem var attiecināt Ministru kabineta 2005.gada 30.augusta noteikumos Nr.662 “*Akcīzes preču aprites kārtība*” noteiktās pieļaujamās zuduma normas akcīzes precēm, kas zudušas ražošanas, apstrādes, pārstrādes, uzglabāšanas, fasēšanas, pārvietošanas vai naftas produktu sajaukšanas laikā, kad piemērota atliktā nodokļa maksāšana.

4.6.2. Akcīzes nodokļa atvieglojumu apmērs

Aprēķinātais AN atvieglojumu apmērs **2020.gadā** bija **239,1** milj. *euro*, kas ir **0,81%** no IKP un **22,6%** no kopējiem AN ieņēmumiem (*skat. 16.tab.*), tajā skaitā ar AN samazināto likmi apliekamo darījumu apmērs bija 74,7 milj. *euro*, bet AN atbrīvojumu apmērs – 164,3 milj. *euro*.

AN atvieglojumu apmērs 2018. – 2020.gadā

Nodokļa atvieglojums	2020				2019	2018
	Milj. euro	% pret IKP	% pret AN ieņēm	% pret iepr. gadu	Milj. euro	
KOPĀ, no tā:	239,1	0,81	22,6	35,5	176,4	186,3
1. Samazinātās AN likmes	74,7	0,25	7,1	14,4	65,3	60,9
1.1. Alkoholiskajiem dzērieniem	2,3	0,01	0,2	5,3	2,2	1,6
1.1.1. Mazo alus darītavu alus realizācija	2,3	0,01	0,2	4,4	2,2	1,6
1.1.2. Mazo alkoholisko dzērienu darītavu pārējo alkoholisko dzērienu realizācija	0,06	0,00	0,0	53,9	0,04	
1.2. Naftas produktiem, t.sk.:	71,5	0,24	6,7	15,0	62,2	58,2
1.2.1. Iezīmēta dīzeļdegviela, petroleja vai degviellejļa, tā aizstājējprodukti un komponenti, kuru izmanto kā kurināmo	7,8	0,03	0,7	20,3	6,5	5,8
1.2.2. Iezīmēta dīzeļdegviela, petroleja vai degviellejļa, kuru izmanto kā kurināmo, ja 5% veido rapšu sēklu eļļa vai no tās iegūta biodegviela	2,9	0,01	0,3	-22,7	3,8	4,8
1.2.3. Iezīmēta dīzeļdegviela, kuru izmanto lauksaimniecības mērķiem	50,8	0,17	4,8	17,4	43,3	39,4
1.2.4. Svinu nesaturošs benzīns, ja tas satur no 70 līdz 85 tilpumprocentiem etilspirta	0,03	0,00	0,0	9,9	0,02	0,03
1.2.5. Biodīzeļdegviela / rapšu sēklu eļļa	0,1	0,00	0,0	28,3	0,1	0,1
1.2.6. Naftas gāzes un pārējie gāzveida ogleņūdeņraži, ko izmanto par kurināmo (izņemot dabasgāzi)	9,8	0,03	0,9	14,9	8,5	8,2
1.3. Dabasgāzei izmantošanai par kurināmo	0,9	0,00	0,1	-1,5	0,9	1,1
1.3.1. Rūpnieciskās ražošanas un lauksaimniecības izejvielu apstrādes procesos	0,8	0,003	0,1	-13,7	0,9	1,1
1.3.2. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes segto platību (siltumnīcu) siltumapgādei un rūpniecisko māju putnu novietņu (kūts) un inkubatoru siltumapgādei (no 01.05.2020.)	0,1	0,00	0,0	-	Līdz 30.04.2020. tiek piemērots atbrīvojums (sk. 2.4.4.-2.4.5.p.)	
2. Atbrīvojumi	164,3	0,56	15,5	47,9	111,1	125,3
2.1. Alkoholiskajiem dzērieniem, t.sk.:	129,5	0,44	12,2	209,1	41,9	58,4
2.1.1. Denaturēts spirts ¹	82,1	0,28	7,7	139,4	34,3	25,5
2.1.2. Medicīnas un veterinārmedicīnas vajadzībām paredzētais spirts	0,3	0,00	0,03	88,6	0,2	0,2
2.1.3. Uztura bagātinātāji, kuri satur spirtu	0,1	0,00	0,01	95,3	0,04	0,02
2.1.4. Spirts (ja minētajos gadījumos nevar izmantot denaturētu spirtu)	0,3	0,00	0,03	37,7	0,3	0,3
2.1.5. Pieļaujамie alkoholisko dzērienu zudumi ²	1,7	0,01	0,2	-29,1	2,3	2,5
2.2. Tabakas izstrādājumiem, t.sk.:	2,6	0,01	0,2	-10,6	3,0	3,3
2.2.1. Tabakas izstrādājumi, kas piegādāti kuģiem un gaisakuģiem, kas veic starptautiskus pārvadājumus ³	2,5	0,01	0,2	-6,1	2,7	3,0
2.2.2. Tabakas izstrādājumi, kas piegādāti diplomātiem un starptautiskām organizācijām	0,1	0,00	0,01	-51,3	0,3	0,3

16.tab.turpinājums

Nodokļa atvieglojums	2020				2019	2018
	Milj. euro	% pret IKP	% pret AN ieņēm	% pret iepr. gadu	Milj. euro	
2.3. Naftas produktiem, t.sk.:	30,7	0,10	2,9	-52,5	64,6	62,2
2.3.1. Naftas produkti, kurus piegādā un izmanto citiem mērķiem, nevis par degvielu vai kurināmo	3,5	0,01	0,3	-1,1	3,6	4,1
2.3.2. Naftas produkti, kurus piegādā un izmanto gaisakuģi, kuri netiek izmantoti privātai atpūtai un izklaidei ⁴	22,7	0,08	2,1	-58,4	54,7	52,7
2.3.3. Naftas produkti, kurus piegādā un izmanto kuģi, kuri netiek izmantoti privātai atpūtai un izklaidei ⁴	3,9	0,01	0,4	-31,9	5,8	4,7
2.3.4. Naftas produkti, kurus piegādā un izmanto elektroenerģijas ražošanai vai kombinētās iekārtās, kas ražo elektroenerģiju un siltumenerģiju	0,5	0,00	0,0	11,9	0,5	0,4
2.4. Dabaszāzei, t.sk.:	1,4	0,00	0,1	-7,8	1,5	1,3
2.4.1. Dabaszāze, kuru izmanto citiem mērķiem, nevis par degvielu vai kurināmo	0,4	0,00	0,0	-26,5	0,5	0,4
2.4.2. Dabaszāze, kuru izmanto divējādi, ja to izmanto gan par kurināmo, gan citiem mērķiem, kas nav izmantošana par degvielu vai kurināmo ⁵	0,002	0,00	0,0	29,8	0,002	0,002
2.4.3. Dabaszāze, kuru izmanto mineraloģiskiem procesiem	0,9	0,00	0,1	24,7	0,7	0,6
2.4.4. Dabaszāze, kuru izmanto lauksaimniecībā izmantojamās zemes segto platību (siltumnīcu) siltumapgādei (līdz 30.04.2020.)	0,1	0,00	0,0	-60,1	0,2	0,2
2.4.5. Dabaszāze, kuru izmanto rūpniecisko māju putnu novietņu (kūts) un inkubatoru siltumapgādei (līdz 30.04.2020.)	0,1	0,00	0,0	-43,8	0,1	0,1
2.5. Bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai	0,1	0,00	0,0	-17,9	0,1	0,1

¹ Uzskaitīts denaturēts spirts saistībā ar darbībām gan akcīzes preču noliktavās, gan lietotājiem, kuri saņēmuši atbilstošas Valsts ieņēmumu dienesta izsniegtas atļaujas. Par denaturēto spirtu ir uzskatāms spirts, kas denaturēts ar denaturēšanas vielām atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem Nr.211 "Spirta denaturēšanas un denaturētā spirta aprites kārtība". Denaturēto spirtu izmanto nepārtikas preču ražošanā – iepilda, pievieno vai iestrādā denaturēto spirtu nepārtikas precēs – vai izmanto tehniskām vajadzībām (izņemot denaturētā spirta izmantošanu par degvielu vai kurināmo) atbilstoši lietotāja atļaujā norādītajam mērķim.

² Alkoholiskie dzērieni, kas zuduši ražošanas, apstrādes, pārstrādes, uzglabāšanas, fasēšanas vai pārvietošanas laikā atliktā nodokļa maksāšanas režīmā

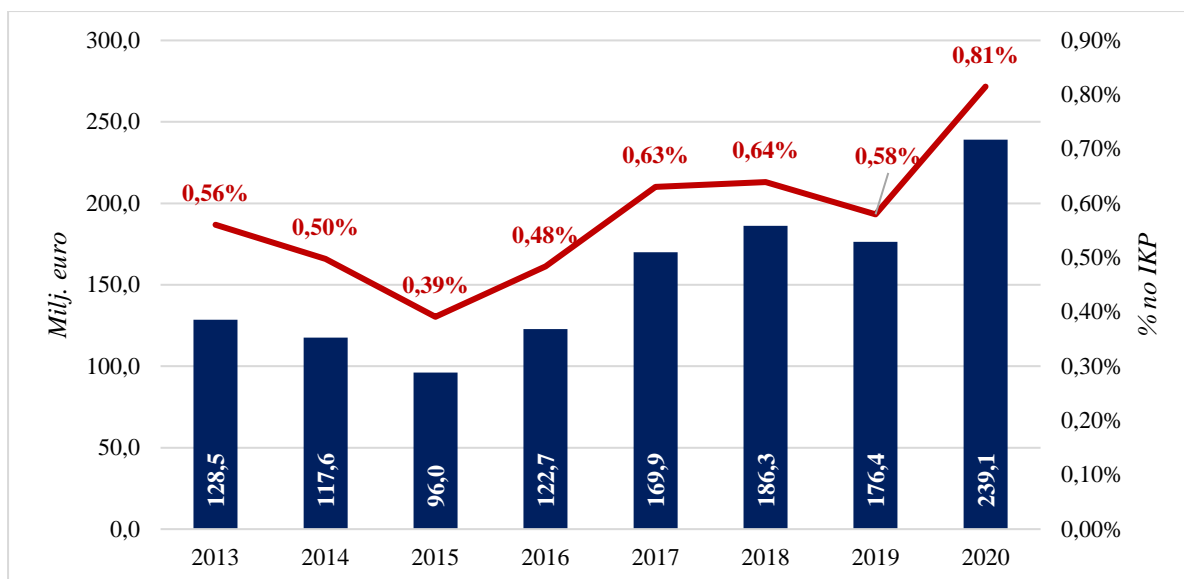
³ Tabakas izstrādājumi, kurus piegādā kuģiem un gaisakuģiem, kas veic starptautiskus pārvadājumus (arī starp dalībvalstīm), ar nosacījumu, ka šīs preces tiek realizētas (arī gadījumos, kad preču vērtība tiek iekļauta biļetes cenā) uz attiecīgā kuģa vai gaisakuģa mazumtirdzniecībā patērēšanai uz vietas (izņemot realizēšanu mazumtirdzniecībā promešanai) vai tiek izmantotas kuģa apkalpes apgādei

⁴ Par privāto atpūtu un izklaidi uzskatāmi gadījumi, kad gaisakuģa vai kuģa īpašnieks vai arī cita fiziskā vai juridiskā persona, kas gaisakuģi vai kuģi irē vai lieto ar citu pamatojumu, neizmanto gaisakuģi vai kuģi komerciāliem mērķiem, it īpaši pasažieru vai preču pārvadāšanai vai pakalpojumu sniegšanai par maksu, vai valsts iestāžu vajadzībām

⁵ Produktu izmantošanu ķīmiskai reducēšanai, elektrolītiskos vai metalurģijas procesos uzskata par divējādu izmantošanu

Avots: FM aprēķini, izmantojot VID datus un AN deklarācijas uz 2021.gada 22.septembri

Kopējais AN atvieglojumu (t.sk. AN atbrīvojumu) apmērs 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, ir palielinājies par 35,5% (AN atvieglojuma apmērs par samazinātajām likmēm 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, ir palielinājies par 14,4%, bet par atbrīvojumiem palielinājies par 47,9%). Arī attiecībā pret IKP AN atvieglojumu apmērs 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, ir palielinājies.

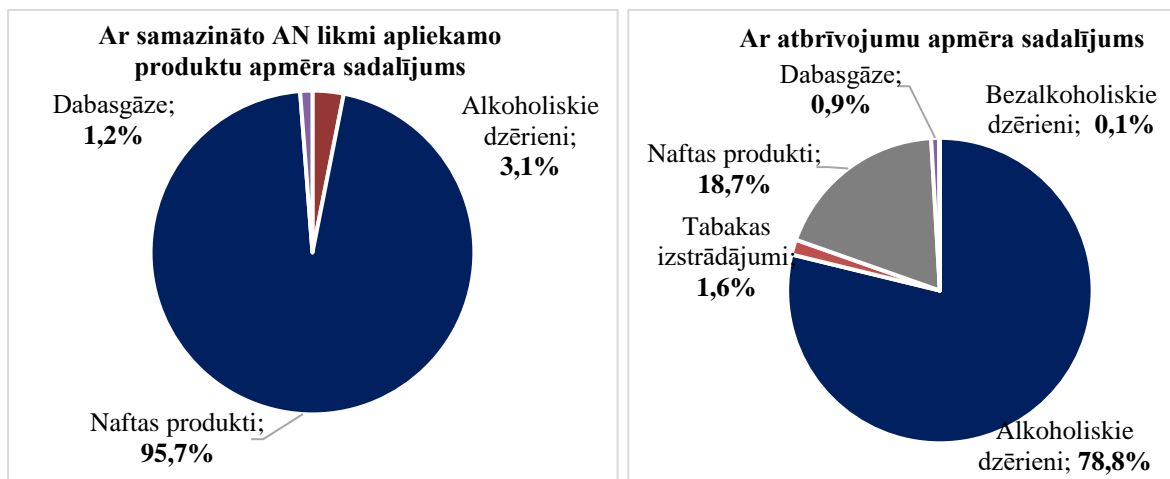

21.att. AN atvieglojumu apmērs 2013. – 2020.gadā, milj. EUR un % no IKP

Avots: FM aprēķini

Lielākais AN atvieglojumu apmērs par samazinātajām likmēm 2020.gadā tika piemērots naftas produktiem – 71,5 milj. euro jeb 95,7% no kopējā aprēķinātā AN atvieglojumu apmēra par samazinātajām AN likmēm (skat. 22.attēlu).

To galvenokārt veidoja AN samazinātās likmes piemērošana dīzeļdegvielai, kas paredzēta izmantošanai lauksaimniecības mērķiem – 50,8 milj. euro (skat. 16.tabulas 1.2.3.punktu) jeb 71,1% no kopējā aprēķinātā AN atvieglojumu apmēra par samazinātajām AN likmēm naftas produktiem. 2020.gadā dīzeļdegviela, kas paredzēta izmantošanai lauksaimniecības mērķiem, tika pārdota 120 tūkst. tonnu apmērā, kas ir par 6 tūkst. tonnām vairāk nekā 2019.gadā.

22.att. AN atvieglojumu (samazināto likmju un atbrīvojumu) apmēra procentuālais sadalījums 2020.gadā

Avots: FM aprēķini

Attiecībā uz atbrīvojumiem lielākais AN atbrīvojums pēc tā apmēra tika piemērots alkoholiskajiem dzērieniem – 2020.gadā 78,8% no kopējā aprēķinātā atbrīvojumu apmēra (skat. 22.att.). 2020.gadā atbrīvojuma apmērs par alkoholiskajiem dzērieniem ir palielinājies par 2,4 reizēm (2019.gadā kopējais atbrīvojuma apjoms bija 41,9 milj. euro, bet 2020.gadā

– 129,5 milj. *euro*). Šāds atbrīvojuma pieaugums veidojas galvenokārt uz atbrīvojuma par denaturēto spirtu rēķina, kas saražots akcīzes preču noliktavās un, kuru Latvijā ievēduši lietotāji, kuri saņēmuši VID atļauju denaturētā spirta izmantošanai (DI). 2020.gadā denaturētā spirta atbrīvojuma apmērs ir būtiski palielinājies, t.i., par 139%, sasniedzot AN atbrīvojumu 82,1 milj. *euro* apmērā. Denaturētā spirta atbrīvojuma apmēra pieaugums ir skaidrojams ar to, ka 2020.gadā Covid-19 pandēmijas dēļ liels apjoms denaturētā spirta un etilspirta tika novirzīts dezinfekcijas līdzekļu ražošanai, jo izņēmuma kārtā uz ārkārtējas situācijas izsludināšanas laiku tika atļauts ražot dezinfekcijas līdzekļus no etilspirta.

Otrs lielākais atbrīvojumu apmērs bija par naftas produktiem - 2020.gadā 18,7% no kopējā aprēķinātā atbrīvojumu apmēra (*skat. 22.att.*). 2020.gadā atbrīvojumu apmērs par naftas produktiem ir samazinājies par 2 reizēm (2019.gadā kopējais atbrīvojumu apjoms bija 64,6 milj. *euro*, bet 2020.gadā – 30,7 milj. *euro*).

Lielākais atbrīvojums pēc tā apmēra 2020.gadā - 22,7 milj. *euro* apmērā tika piemērots naftas produktiem, kas paredzēti izmantošanai gaisakuģos, kurus izmanto nevis privātai atpūtai un izklaidei, bet komerciāliem nolūkiem vai citiem mērķiem (piemēram, starptautiskiem pasažieru vai preču pārvadājumiem, glābšanas dienestu darbībai u.c.) Salīdzinot ar 2019.gadu šī atbrīvojumu apmērs ir samazinājies par 2,1 reizi (2019.gadā tas bija 54,7 milj. *euro*), kas varētu būt saistīts ar Covid-19 pandēmijas izraisītās krīzes ietekmi uz starptautiskajiem pārvadājumiem (*skat. 16.tabulas 2.3.2.punktu*).

Tiek atbrīvoti no AN naftas produkti, saskaņā ar likuma “Par akcīzes nodokli” 18., 20. un 21.pantu (*deklarācijas 13. un 30.rinda*). Likuma 18.pants nosaka atbrīvojumus gan naftas produktiem, kurus piegādā un izmanto kuģiem un gaisakuģiem, kuri netiek izmantoti privātai atpūtai un izklaidei, gan naftas produktiem, kurus piegādā un izmanto elektroenerģijas ražošanai vai kombinētās iekārtās, kas ražo elektroenerģiju un siltumenerģiju, gan arī naftas produktiem, kurus piegādā un izmanto ķīmiskās apstrādes procesā, pievienojot koksam, kā arī citus atbrīvojumus.

Savukārt likuma 20.pants nosaka atbrīvojumus akcīzes precēm, kas tiek piegādātas starptautiskajām organizācijām vai to pārstāvniecībām, kā arī to darbiniekiem, ES institūcijām, valsts bruņotajiem spēkiem, un līdzīgus atbrīvojumus, bet likuma 21.pants atbrīvojumus akcīzes precēm, kas zudušas nepārvaramas varas dēļ, ražošanas, apstrādes, pārstrādes, uzglabāšanas, fasēšanas, pārvietošanas vai naftas produktu sajaukšanas laikā, kā arī, kas zudušas citās dalībvalstīs un tamlīdzīgi atbrīvojumi. Šeit ietilpst arī atbrīvojums naftas produktiem, kurus licencēta kapitālsabiedrība, zonas kapitālsabiedrība, zonas pārvalde vai brīvostas pārvalde izmanto kuģos un citos peldlīdzekļos, kuri netiek izmantoti atpūtas un izklaides vajadzībām (*likuma “Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās” 3.panta astotā daļa*).

AN atbrīvojumu apmērs par tabakas izstrādājumiem, dabasgāzi, bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafiju nav tik būtisks.

4.6.3. Kopsavilkums

1. Likumā “*Par akcīzes nodokli*” ir paredzētas dažas samazinātās likmes, tai skaitā: alum, kas ražots mazajās alus darītavās, ar 2019.gada 1.martu arī pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem, kas saražoti mazajās alkoholisko dzērienu darītavās, iezīmētiem naftas produktiem, kurus izmanto kā kurināmo un lauksaimniecības mērķiem, biodegvielai un svinu nesaturošam benzīnam, ja tas satur 70 līdz 85 tilpumprocentu etilspirta, kā arī dabasgāzei, kuru izmanto kā kurināmo rūpnieciskās ražošanas un lauksaimniecības izejvielu apstrādes procesos. Tāpat ir paredzēti dažādi AN atvieglojumi un atbrīvojumi alkoholiskajiem dzērieniem, tabakas izstrādājumiem, naftas produktiem, dabasgāzei, bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai.
2. Kopējais AN atvieglojumu apmērs 2020.gadā bija **239,1** milj. *euro*, kas ir **0,81%** no IKP un **22,6%** no kopējiem AN ieņēmumiem, tajā skaitā ar AN samazināto likmi apliekamo darījumu apmērs bija 74,7 milj. *euro*, bet AN atbrīvojumu apmērs – 164,3 milj. *euro*.
3. Kopējais AN atvieglojumu (t.sk. atbrīvojumu) apmērs 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, ir palielinājies par 35,5%. 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, ir palielinājies gan AN atvieglojuma apmērs par samazinātajām likmēm (par 14,4%), gan par atbrīvojumiem (47,9%).
4. Attiecībā uz samazinātajām likmēm lielākais apmērs tika piemērots naftas produktiem – 2020.gadā 95,7% no kopējā aprēķinātā apmēra par samazinātajām AN likmēm. Naftas produktu samazināto likmju aprēķinātais lielākais apmērs veidojas no AN samazināto likmju piemērošanas par dīzeļdegvielu, kas paredzēta izmantošanai lauksaimniecības mērķiem, kas ir būtisks atbalsts lauksaimniecības nozarei. 2020.gadā dīzeļdegviela, kas paredzēta izmantošanai lauksaimniecības mērķiem, tika pārdota 120 tūkst. tonnu apmērā, kas ir par 6 tūkst. tonnām vairāk nekā 2019.gadā.
5. Attiecībā uz atbrīvojumiem lielākais atbrīvojums pēc tā apmēra tika piemērots alkoholiskajiem dzērieniem – 2020.gadā 78,8% no kopējā aprēķinātā atbrīvojumu apmēra. Lielāko daļu no šī atbrīvojuma apmēra veido atbrīvojums par denaturēto spirtu, kas 2020.gadā būtiski palielinājies, jo Covid-19 pandēmijas dēļ liels apjoms denaturētā spirta un etilspirta tika novirzīts dezinfekcijas līdzekļus ražošanai.
6. Otrs lielākais atbrīvojumu apmērs ir par naftas produktiem – 2020.gadā 18,7% no kopējā aprēķinātā atbrīvojumu apmēra. No naftas produktiem lielāko atvieglojuma apjomu piemēro naftas produktiem, kurus piegādā un izmanto gaisakuģiem, kuri netiek izmantoti privātai atpūtai un izklaidei. 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, šis atbrīvojuma apmērs gan ir samazinājies par 2,1 reizēm, kas varētu būt saistīts ar Covid-19 pandēmijas izraisītās krīzes ietekmi uz starptautiskajiem pārvadājumiem.

4.7. Dabas resursu nodokļa atvieglojumi

4.7.1. Aktuālie dabas resursu nodokļa atvieglojumi un atbrīvojumi

Saskaņā ar *Dabas resursu nodokļa likumu* dabas resursu nodokli (*turpmāk – DRN*) nemaksā par:

- 1) fona piesārņojumu, ja nodokļa maksātājs attiecīgo piesārņojuma līmeni ir pierādījis ar monitoringa datiem, kurš veikts atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām;
- 2) ūdeņu lietošanu (caurplūdi) zivsaimniecības objektos, zivju audzētavās un dīķsaimniecībās;
- 3) termālo un tehnisko ūdeņu izmantošanu, kas pēc izmantošanas iesūknēti atpakaļ ūdeņu ieguves horizontā, nemainot ūdeņu ķīmisko sastāvu (izņemot atsāļošanu);
- 4) balasta smilšu novietošanu vietējās pašvaldības noteiktajās vietās;
- 5) piesārņojuma ievadīšanu augsnes vai grunts filtrācijas slānī (absorbentā), ja attīrīšanas iekārtas projektā tā paredzēta kā piesārņojuma attīrīšanas metode;
- 6) avārijas noplūdes dēļ nelikumīgi vidē nonākušā tā piesārņojuma apjomu, kuru atbildīgā persona savākusi vai neitralizējusi saskaņā ar Valsts vides dienesta noteiktajiem termiņiem un prasībām;
- 7) gruntsūdeņu līmeņa pazemināšanas procesā atsūknētajiem ūdeņiem, ja to atsūknēšana saistīta ar derīgo izrakteņu ieguvī;
- 8) ražošanas vajadzībām izlietotajiem ūdeņiem, ja tie pēc attīrīšanas izmantoti atkārtoti;
- 9) radioaktīvo vielu izmantošanu, kuras izmanto:
  - valsts iestādes, kuras atbilstoši savām funkcijām nodrošina:
    - radiācijas drošības un kodoldrošības uzraudzību un kontroli;
    - metroloģiju;
    - gatavību radiācijas avārijām;
    - radiometrisko kontroli uz valsts robežas;
    - kriminālprocesuālo darbību veikšanu;
  - ārstniecības iestādes, kurām šīs vielas nepieciešamas onkoloģisko, kardioloģisko un kardiokirurģisko slimību ārstēšanā un diagnostikā, mātes un bērna veselības aprūpes nodrošināšanā, nieru transplantācijā un ar HIV inficēto pacientu aprūpes nodrošināšanā atbilstoši valsts programmām, kā arī citu slimību ārstēšanā un diagnostikā;
  - radioaktīvo atkritumu apglabāšanas un pārvaldības komercsabiedrības;
  - persona, kura izmanto radioaktīvās vielas, ja pirkuma līgumā ir ietvertas garantijas izlietoto jonizējošā starojuma avotu nosūtīšanai atpakaļ ražotājvalstij;
  - persona, kura izmanto radioaktīvās vielas, ja šīs radioaktīvās vielas izmanto demonstrēšanai izstādēs, gadatirgos vai līdzīgos pasākumos un tās ievestas Latvijā uz laikposmu, kas nepārsniedz 30 dienas.
- 10) oglekļa dioksīda (CO₂) emisijām no stacionārajām tehnoloģiskajām iekārtām un gaisa kuģiem, kuru operatori ir iekļauti Eiropas Savienības emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā un par oglekļa dioksīda (CO₂) emisiju, kas rodas, izmantojot atjaunojamus energoresursus un kūdras;
- 11) ozona slāni noārdošu vielu izmantošanu, ja komersants atbilstoši vides aizsardzības normatīvajos aktos noteiktajām tehnoloģiskajām un vides aizsardzības prasībām ozona slāni noārdošu vielu izmanto citu ķīmisku vielu

ražošanai, un ķīmiskajā pārveides procesā ozona slāni noārdoša viela pilnībā maina savu ķīmisko sastāvu.

Savukārt *nodokļa atbrīvojumi* tiek piemēroti šādiem nodokļa objektiem:

- 1) par transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi reģistrē LR;
- 2) par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem;

Nodokļa maksātājs DRN par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem (papīra, kartona, metāla folijas, koksnes vai no citām dabiskām šķiedrām) nemaksā, ja tas nodrošina vides aizsardzības normatīvajos aktos noteikto izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu reģenerācijas normu izpildi, kā arī izpilda vienu no šādiem nosacījumiem:

- ir izveidojis un piemēro izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanas sistēmu, iesniedzis VARAM padotībā esošai iestādei finanšu nodrošinājumu un noslēdzis ar šo iestādi līgumu par izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanas sistēmas piemērošanu;
- ir noslēdzis ar iepakojuma vai vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekotāju līgumu par piedalīšanos izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanas sistēmā.

Iepakojums un vienreiz lietojamie galda trauki un piederumi kā DRN objekts Latvijā ir noteikts ar mērķi motivēt komersantus nodrošināt ražotāju atbildības principa īstenošanu. Iepakotāji, kas nodrošina izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas sistēmas īstenošanu, vienojoties ar iepakojuma apsaimniekotājiem, vai paši noslēdzot līgumus ar Valsts vides dienestu par šādu sistēmu īstenošanu, var saņemt atbrīvojumu no DRN samaksas par iepakojumu. Vienlaikus iepakotāji sedz izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo trauku un galda piederumu dalītās vākšanas, šķirošanas, pārstrādes vai reģenerācijas izmaksas, kā arī komunikācijas pasākumu izmaksas.

Lai nodrošinātu materiālu plūsmu efektīvu kontroli, iepakojuma apsaimniekotājiem ir jāiesniedz atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai auditēts pārskats par iepriekšējā kalendārā gadā izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanu un aprēķināto nodokli. Iepakojuma apsaimniekotāji 2019.gadā apsaimniekoja aptuveni 90% no radītā iepakojuma.

Jāatzīmē, ka **no 2018.gada 1.jūlija** paaugstināta DRN likme iepakojumam no oksonoārdāmas plastmasas izejmateriāla no 0,70 *euro* līdz 1,22 *euro* par kg.

Savukārt **no 2019.gada 1.jūlija** vairs nepiemēro DRN atbrīvojumu vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem, kas izgatavoti no plastmasas (polimēriem) un to kompozītmateriāliem (laminātiem). Jauns normatīvais regulējums ir attiecināms uz LR teritorijā mazumtirdzniecībā realizējamiem un sabiedriskajā ēdināšanā izmantojamiem vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem (tai skaitā šķīvji, bļodas, krūzes, tasītes, glāzes, kokteiļu salmiņi, naži, dakšiņas, karotes, spraudīņi).

- 3) par videi kaitīgām precēm;

DRN par videi kaitīgām precēm nodokļa maksātājs līdzīgi kā iepakojuma gadījumā nemaksā, ja tas nodrošina vides aizsardzības normatīvajos aktos noteikto videi kaitīgu preču atkritumu reģenerācijas normu izpildi, kā arī izpilda vienu no šādiem nosacījumiem:

- ir izveidojis un piemēro videi kaitīgu preču atkritumu apsaimniekošanas sistēmu, iesniedzis VARAM padotībā esošai iestādei finanšu nodrošinājumu un

noslēdzis ar šo iestādi līgumu par videi kaitīgu preču atkritumu apsaimniekošanas sistēmas piemērošanu;

- ir noslēdzis ar videi kaitīgu preču atkritumu apsaimniekotāju līgumu par piedalīšanos videi kaitīgu preču apsaimniekošanas sistēmā.

Līdzīgi kā iepakojuma gadījumā, arī videi kaitīgas preces kā DRN objekts ir noteiktas ar mērķi motivēt komersantus nodrošināt ražotāju atbildības principa īstenošanu. DRN maksātājiem par videi kaitīgām precēm, kas nodrošina videi kaitīgu preču atkritumu apsaimniekošanas sistēmas īstenošanu, vienojoties ar videi kaitīgu preču atkritumu apsaimniekotājiem vai pašiem slēdzot līgumus ar Valsts vides dienestu par šādu sistēmu īstenošanu, ir iespēja piemērot atbrīvojumu no DRN samaksas par videi kaitīgām precēm. Šie komersanti sedz videi kaitīgu preču atkritumu dalītās vākšanas, šķirošanas, pārstrādes vai reģenerācijas izmaksas, kā arī komunikācijas pasākumu izmaksas.

No **2018.gada 1.jūlija** ir mainīta videi kaitīgu preču sastāvā esošo elektrisko un elektronisko iekārtu klasifikācija, sagrupējot tās sešās kategorijās (*sk. 17.tab.*).

17.tab. Dabas resursu nodokļa likmes par elektriskām un elektroniskām iekārtām, euro

Līdz 30.06.2018.		No 01.07.2018.	
1. Liela izmēra dzesēšanas iekārtas, saldētavas, ledusskapji, euro par 1 kg	2,33	1. kategorija. Temperatūras maiņas iekārtas, euro par 1 kg	2,50
2. Monitori, euro par 1 kg	2,33	2. kategorija. Ekrāni, monitori un iekārtas ar ekrānu, kura virsmas laukums ir lielāks nekā 100 cm ² , euro par 1 kg	3,50
3. Televizori, euro par 1 kg	2,33		
4. Mobilie telefoni, euro par 1 kg	3,33		
5. Gāzizlādes spuldzes, euro par 1 kg	8,58	3. kategorija. Spuldzes, euro par 1 kg	8,58
6. Liela izmēra mājsaimniecības iekārtas (izņemot liela izmēra dzesēšanas iekārtas, saldētavas, ledusskapjus), euro par 1 kg	1,44	4. kategorija. Liela izmēra iekārtas (vismaz viens ārējais izmērs pārsniedz 50 cm), tai skaitā mājsaimniecības preces, IT un telesakaru iekārtas, patērētāju iekārtas, gaismekļi, skaņas vai attēlus demonstrējošas iekārtas, mūzikas ierīces, elektriski un elektroniski instrumenti, rotaļlietas, izklaides un sporta aprīkojums; medicīnas ierīces, monitoringa un kontroles instrumenti, tirdzniecības automāti, ierīces elektriskās strāvas ražošanai un citas iekārtas (izņemot 1.,2.,3. kat. iekārtas), euro par 1 kg	3,00
7. Tirdzniecības automāti, euro par 1 kg	3,00		
8. Maza izmēra mājsaimniecības iekārtas, euro par 1 kg	3,00	5. kategorija. Maza izmēra iekārtas (neviens ārējais izmērs nepārsniedz 50 cm), tai skaitā mājsaim. preces, plaša patēriņa audiovizuālas iekārtas, gaismekļi, skaņas vai attēlus demonstrējošas iekārtas, mūzikas ierīces, elektriski un elektroniski instrumenti, rotaļlietas, izklaides un sporta aprīkojums; medicīnas ierīces, monitoringa un kontroles instrumenti, automātiskie sadalītāji; ierīces elektriskās strāvas ražošanai un citas iekārtas (izņemot 1.,2.,3.,6. kat. iekārtas), euro par 1 kg	3,00
9. Plašam patēriņam paredzētās iekārtas (izņemot televizorus) ¹ , euro par 1 kg	1,44		
10. Elektriskie un elektroniskie instrumenti (izņemot liela izmēra stacionārus ražošanas mehānismus, kas nav pārnēsājami vai ir pastāvīgi piestiprināti) ¹ , euro par 1 kg	3,01		
11. Apgaismes ķermeņi (izņemot gāzizlādes spuldzes) ¹ , euro par 1 kg	2,22		
12. Monitoringa un kontroles instrumenti ¹ , euro par 1 kg	2,00		
13. Rotaļlietas, sporta un atpūtas piederumi*, euro par 1 kg	3,00		
14. Medicīniskās ierīces (izņemot implantētās un inficētās medicīniskās ierīces) ¹ , euro par 1 kg	2,00		
15. Informācijas tehnoloģijas un elektronisko sakaru iekārtas (izņemot monitorus, mobilos telefonus), euro par 1 kg	3,00		

¹ elektriskās un elektroniskās iekārtas var tikt iekļautas arī 4.kategorijā, ja tās vismaz viens ārējais izmērs pārsniedz 50 cm

Avots: Dabas resursa nodokļa likuma 6.pielikums

Lai efektīviziētu nodokļa atbrīvojumu administrēšanu, no 2017.gada 1.janvāra Latvijas vides aizsardzības fonda administrācijas funkcijas attiecībā uz nodokļa atbrīvojumu piemērošanu tika nodotas Valsts vides dienestam.

4.7.2. Dabas resursu nodokļa atvieglojumu apmērs

DRN atbrīvojumu apmērs **2020.gadā** bija **246,8** milj. *euro*, kas ir **0,84%** no IKP un gandrīz par **7 reizēm** lielāks nekā kopējie DRN ieņēmumi.

18.tabula

DRN atbrīvojumu apmērs 2018. – 2020.gadā¹

Nodokļa atbrīvojumi	2020				2019	2018
	Milj. euro	% no IKP	% pret DRN ieņēm.	% pret iepr. gadu	Milj. euro	
KOPĀ, no tā:	246,8	0,84	721,3	2,2	241,5	211,2
1. Par transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi reģistrē LR	0,7	0,00	2,1	-23,5	1,0	0,9
2. Par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem, t.sk.:	136,1	0,46	397,7	2,5	132,8	133,7
2.1. No stikla izejmateriāliem	29,0	0,10	84,7	0,5	28,9	27,6
2.2. No plastmasas izejmateriāliem, t.sk., oksisadalāmās plastmasas	49,9	0,17	146,0	7,0	46,7	47,2
2.3. No metāla izejmateriāliem	12,7	0,04	37,2	-1,1	12,9	13,5
2.4. No koksnes, papīra un kartona vai citu dabisko šķiedru un bioplastmasas izejmateriāliem	35,0	0,12	102,3	3,6	33,8	32,9
2.5. Plastmasas maisiņi	7,2	0,02	21,1	-12,7	8,3	10,0
2.6. No polistirola izejmateriāliem	2,2	0,01	6,4	-4,9	2,3	2,5
3. Par videi kaitīgām precēm, t.sk.:	110,0	0,37	321,4	2,0	107,8	76,6
3.1. Smērēļļas un eļļas filtri	2,9	0,01	8,4	-7,5	3,1	2,9
3.2. Svinu saturoši elektriskie akumulatori	3,3	0,01	9,6	-0,8	3,3	3,6
3.3. Galvaniskie elementi un galvaniskās baterijas	4,6	0,02	13,4	3,5	4,4	3,7
3.4. Elektriskie akumulatori (Ni-Cd, Fe-Ni) un citi elektriskie akumulatori	3,4	0,01	10,0	5,0	3,2	3,2
3.5. Visu veidu riepas	10,6	0,04	30,9	4,0	10,2	10,8
3.6. Elektriskās un elektroniskās iekārtas, t.s.k.:	85,3	0,29	249,3	2,1	83,6	52,5
līdz 30.06.2018.						
	no 01.07.2018.²					
3.6.1. Liela izmēra dzesēšanas iekārtas, saldētavas un ledusskapji	13,6	0,05	39,9	8,4	12,6	10,7
3.6.2. Monitori						0,9
3.6.3. Televizori	10,6	0,04	31,1	3,1	10,3	4,9
3.6.4. Mobilie tālruņi						0,3
3.6.5. Gāzizlādes spuldzes	2,3	0,01	6,8	-13,6	2,7	1,1
3.6.6. Liela izmēra mājāsaimniecības iekārtas	37,6	0,13	109,9	-3,4	38,9	12,8
4.1.1. Tirdzniecības automāti						0,3

18.tab. turpinājums

Nodokļa atbrīvojumi		2020				2019	2018
		Milj. euro	% no IKP	% pret DRN ieņēm.	% pret iepr. gadu	Milj. euro	
4.1.2. Maza izmēra mājsaimniecības iekārtas	5. kategorija Maza izmēra iekārtas ⁴	18,3	0,06	53,4	15,7	15,8	5,1
5.1.1. Plašam patēriņam paredzētās iekārtas							0,8
5.1.2. Elektriskie un elektroniskie instrumenti							6,0
5.1.3. Apgaismes ķermeņi							3,3
5.1.4. Monitoringa un kontroles instrumenti							0,7
5.1.5. Rotaļlietas, sporta un atpūtas piederumi							0,9
5.1.6. Medicīniskās ierīces							0,4
5.1.7. Informācijas tehnoloģijas un elektronisko sakaru iekārtas	6. kategorija Mazas informācijas tehnoloģiju un telekom. iekārtas ⁵	2,8	0,01	8,2	-13,9	3,3	4,3

¹ DRN atbrīvojuma piemērošanas apmērs aprēķināts atbilstoši Dabas resursu nodokļa likuma 7., 8. un 9.panta nosacījumiem, t.i., par transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi reģistrē Latvijas Republikā, par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem un videi kaitīgām precēm. Savukārt netiek rēķināts atbrīvojuma apjoms no DRN samaksas par Dabas resursu nodokļa likuma 5., 6., 10. un 11.panta pozīcijām, kas ietver – dabas resursu lietošanu un radioaktīvo vielu un ozona slāni noārdošas vielas izmantošanu, un oglekļa dioksīda emisijas, jo tām netiek piemērots atbrīvojums no DRN samaksas, bet gan norādīts, kādos gadījumos DRN nav piemērojams.

² Nodokļa likmes par elektriskām un elektroniskām iekārtām un to klasifikācija mainījās no 2018.gada 1.jūlija, taču, nodokļa uzskaitē 2018.gadā tika veikta atbilstoši Dabas resursu nodokļa likuma 6. pielikuma 2. punktā norādītajam iedalījumam, bet sākot ar 2019.gadu – atbilstoši 3. punktā norādītajam iedalījumam, t.i., pēc preču kategorijām.

³ ar ekrānu, kura virsmas laukums ir lielāks par 100 cm²

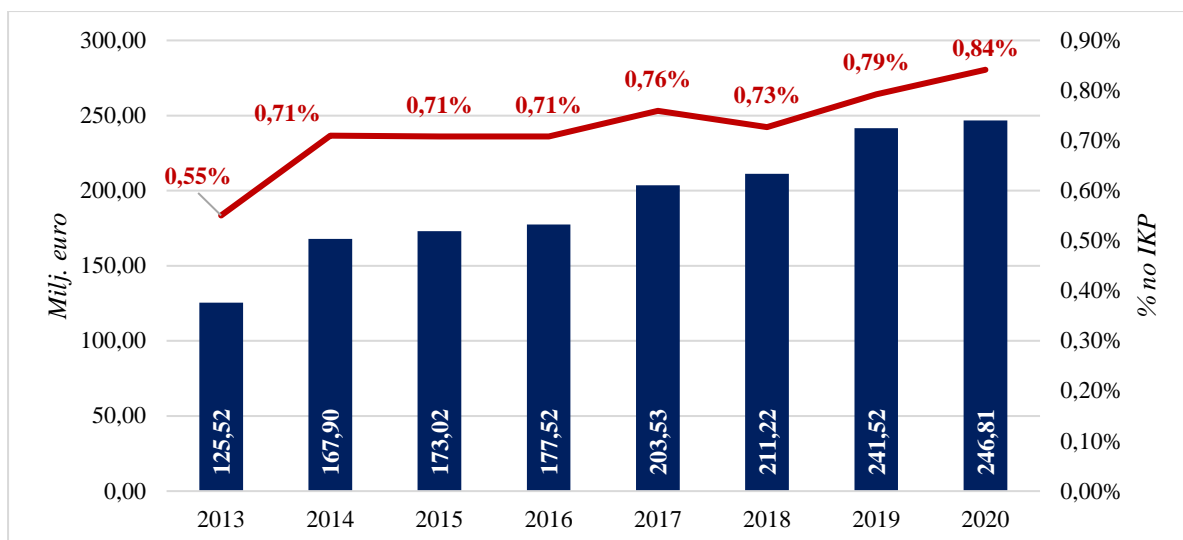
⁴ Liela izmēra iekārtas (vismaz viens ārējais izmērs pārsniedz 50 cm), tai skaitā mājsaimniecības preces, IT un telesakaru iekārtas, patērētāju iekārtas, gaismekļi, skaņas vai attēlus demonstrējošas iekārtas, mūzikas ierīces, elektriski un elektroniski instrumenti, rotaļlietas, izklaides un sporta aprīkojums, medicīnas ierīces, monitoringa un kontroles instrumenti, tirdzniecības automāti, ierīces elektriskās strāvas ražošanai un citas iekārtas (izņemot šā pielikuma 1., 2. un 3.kategorijā ietilpstošās iekārtas)

⁵ Maza izmēra iekārtas (neviens ārējais izmērs nepārsniedz 50 cm), tai skaitā mājsaimniecības preces, plaša patēriņa audiovizuālas iekārtas, gaismekļi, skaņas vai attēlus demonstrējošas iekārtas, mūzikas ierīces, elektriski un elektroniski instrumenti, rotaļlietas, izklaides un sporta aprīkojums, medicīnas ierīces, monitoringa un kontroles instrumenti, automatiskie sadalītāji, ierīces elektriskās strāvas ražošanai un citas iekārtas (izņemot šā pielikuma 1., 2., 3. un 6.kategorijā ietilpstošās iekārtas)

⁶ neviens ārējais izmērs nepārsniedz 50 cm

Avots: VARAM dati

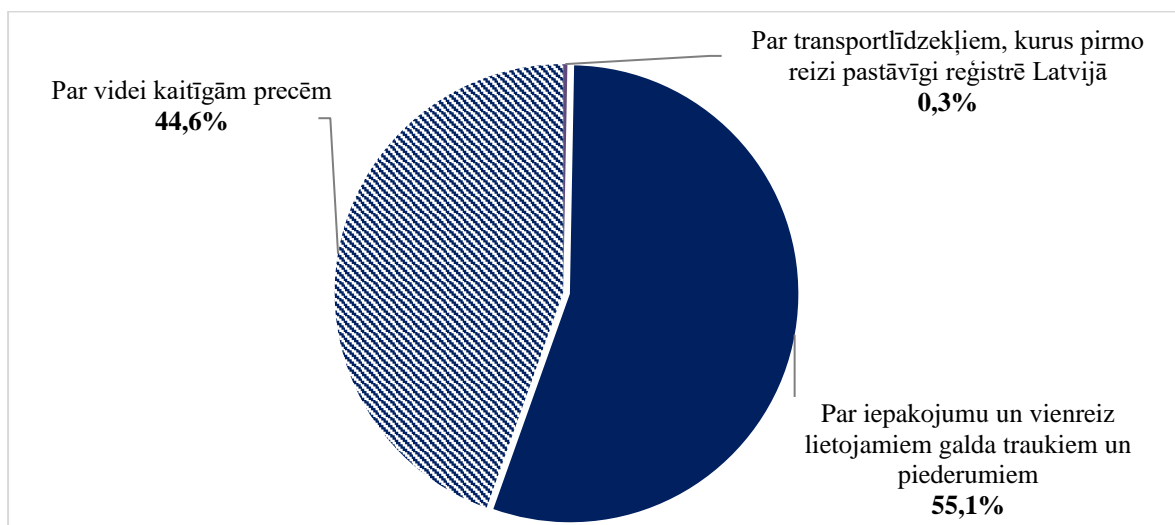
Salīdzinājumā ar 2019.gadu piemērotais atbrīvojuma apmērs ir palielinājies par 5,3 milj. euro jeb 2,2%. Arī attiecībā pret IKP nodokļu atvieglojumu apmērs 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, ir palielinājies (skat. 23.att.).

23.att. DRN atvieglojumu apmērs 2013. – 2020.gadā, milj. EUR un % no IKP

Avots: FM aprēķini

2020.gadā lielākais DRN atbrīvojumu apjoms tika piemērots par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem – **55,1%**, kā arī par videi kaitīgām precēm – **44,6%**.

24.att. DRN atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2020.gadā Avots: FM aprēķini

Atbrīvojuma apjoms no DRN samaksas par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem 2020.gadā bija **136,1 milj. euro**. 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, atbrīvojuma apmērs no DRN samaksas par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem ir palielinājies par 2,5% jeb 3,3 milj. euro.

Atbrīvojuma apjoms no DRN samaksas par videi kaitīgām precēm 2020.gadā bija **110,0 milj. euro**. 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, DRN atbrīvojuma apmērs par videi kaitīgām precēm ir palielinājies 2% jeb 2,2 milj. euro.

Šeit jāatzīmē, ka DRN atbrīvojumu sistēma ir veidota ar konkrētu mērķi – nodrošināt Latvijas saistības attiecībā uz ES direktīvu prasību izpildi atkritumu, tajā skaitā specifisku atkritumu, apsaimniekošanas jomā un īstenot paplašinātās ražotāju atbildības principa īstenošanu. Valsts ir noteikusi no ES Direktīvām izrietošas prasības atkritumu

apsaimniekošanas jomā, kuru izpildei tiek piesaistīti atbilstošo preču ražotāju un tirgotāju līdzekļi, nodrošinot principa “piesārņotājs maksā” īstenošanu. *Tādejādi, ja komersants nodrošina šo prasību īstenošanu un sedz ar to saistītos izdevumus, viņš nodokli nemaksā. Nodoklis ir jāmaksā tajā gadījumā, ja netiek īstenotas atbilstošās atkritumu pārstrādes un reģenerācijas prasības.* Jāatzīmē, ka ES Direktīvas atkritumu sektorā paredz ekonomisko instrumentu izmantošanu, jo tiem ir pozitīvs efekts izvairīto mērķu sasniegšanā.

Jāņem vērā, ka nodokļa likmju apmērs veidots 2-3 reizes augstāks, nekā atbilstošo atkritumu apsaimniekošanas izmaksas, lai panāktu ražotāju un tirgotāju aktīvu iesaisti un atbildību par viņu darbības rezultātā radīto atkritumu apsaimniekošanas nodrošināšanu atbilstošos apmēros, īstenojot ražotāju atbildības principu, kas izriet arī no ES prasībām.

4.7.3. Dabas resursu nodokļa atvieglojumu apmēru prognozes

Lai sniegtu pilnīgu un caurskatāmu valsts budžeta izstrādes informāciju, šajā apakšnodaļā atbilstoši 2017.gada beigās publicētajam Valsts kontroles ziņojumam “*Budžeta plānošana Latvijā – vai esošā pieeja ir efektīva?*” (kas apstiprināts ar Valsts kontroles Revīzijas un metodoloģijas departamenta 22.12.2017. lēmumu Nr.2.4.1-7/2016) un tam pievienotajam “*Finanšu ministrijas ziņošanas par ieteikumu ieviešanu laika grafiks*”), ir sniegta informācija par PVN atvieglojumu ietekmi uz nākamo gadu valsts budžetiem.

DRN atvieglojumi ir svarīgs instruments nodokļu vides politikas attīstības un mērķu īstenošanai, sniedzot vērā ņemamu stimulu videi kaitīgu preču atkritumu un iepakojuma apsaimniekošanas sistēmas īstenošanai, tādējādi saglabājot tīrāku vidi ilgtermiņā.

Nodokļa atvieglojums ir efektīvs, jo pēdējos piecos gados ražotāja paplašinātās atbildības sistēmās apsaimnieko vairāk kā 90% no radītā iepakojuma vai videi kaitīgu preču atkritumu apjoma, kā arī normatīvajos aktos noteiktie izlietotā iepakojuma vai videi kaitīgu preču atkritumu pārstrādes un reģenerācijas mērķi, kas izriet no Eiropas Savienības direktīvas²⁸, tiek regulāri sasniegti.

DRN atvieglojumi veido 10,0% no kopējiem 2020.gada atvieglojumiem (*skat. 5.att.*).

DRN atvieglojumu apmēru nākamajiem gadiem tiek aprēķinātas, ņemot vērā iepriekšējo trīs gadu atvieglojumu īpatsvara no iekšzemes kopprodukta (IKP) tendences un IKP prognozes vidējam termiņam. Atvieglojumu prognožu apmērus ietekmētu arī valdības pieņemtie lēmumi par nodokļa likmju izmaiņām nākamajiem gadiem. Tomēr uz šo brīdi attiecībā uz DRN likmēm nav pieņemti grozījumi, kas ietekmētu prognozējamo atvieglojuma apmēru. Jāmin gan, ka Ministru kabinetā ir iesniegts likumprojekts par ierosinātām likmju izmaiņām attiecībā par transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi reģistrē Latvijas Republikā, kā arī par likmju izmaiņām saistībā par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem.

Kopējais DRN atvieglojumu prognozētais apmērs 2021.gadā saglabājās iepriekšējo gadu līmenī, bet nākamajos pakāpeniski palielinās, 2023.gadā sasniedzot 284,1 milj. *euro*, kas ir 0,79% no IKP (*skat. 19.tab.*).

²⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 4. jūlija Direktīvas 2012/19/ES par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEIA); Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 6. septembra Direktīvas 2006/66/EK par baterijām un akumulatoriem, un bateriju un akumulatoru atkritumiem un ar ko atceļ Direktīvu 91/157/EEK

DRN atvieglojumu prognozētais apmērs 2021. – 2023.gadā, milj. euro

Nodokļa atvieglojums	Atvieglojuma prognozētais apmērs, milj. euro		
	2021	2022	2023
DRN atvieglojumi, % no IKP	0,79%	0,79%	0,79%
DRN atvieglojumi, no tā:	246,7	267,6	284,1
1. Par transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi reģistrē Latvijā Republikā	0,9	1,0	1,0
2. Par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem	142,1	154,1	163,6
3. Par videi kaitīgām precēm	103,7	112,5	119,5

Avots: FM prognožu aprēķini uz 2021.gada novembri

4.7.4. Kopsavilkums

- DRN atbrīvojumi tiek piemēroti transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi reģistrē LR, iepakojumam, vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem un videi kaitīgām precēm.
- DRN atbrīvojumu kopējais apmērs 2020.gadā bija **246,8** milj. euro, kas ir **0,84%** no IKP un par **7 reizēm** lielāks nekā kopējie DRN ieņēmumi.
- Tomēr nevar runāt par šādu summu kā potenciālo ieņēmumu daļu, jo nodokļa likmju apmērs, kas ir 2-3 reizes augstāks, nekā atbilstošo atkritumu apsaimniekošanas izmaksas, noteikts ar mērķi motivēt īstenot ražotāju atbildības principu un panākot ražotāju un tirgotāju aktīvu iesaisti un atbildību par viņu darbības rezultātā radīto atkritumu apsaimniekošanas nodrošināšanu.
- Salīdzinājumā ar 2019.gadu piemērotais atbrīvojuma apmērs 2020.gadā ir palielinājies par 5,3 milj. euro jeb 2,2%. Arī attiecībā pret IKP nodokļu atvieglojumu apmērs 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, ir palielinājies.
- 2020.gadā lielākais DRN atbrīvojumu apjoms tika piemērots par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem – **55,1%**, kā arī par videi kaitīgām precēm – **44,6%**.

4.8. Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa atvieglojumi

4.8.1. Aktuālie transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa atvieglojumi un atbrīvojumi

Saskaņā ar *Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likumu* Latvijā noteikti šādi transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa (*turpmāk – TEN*) *atvieglojumi* :

- 1) **50%** apmērā Iekšlietu ministrijas padotībā esošu iestāžu transportlīdzekļiem (izņemot operatīvos transportlīdzekļus);
- 2) **50%** apmērā Aizsardzības ministrijas padotībā esošu institūciju vai Nacionālo bruņoto spēku transportlīdzekļiem (izņemot operatīvos transportlīdzekļus);
- 3) **50%** apmērā pašvaldības policijas iestāžu transportlīdzekļiem (izņemot operatīvos transportlīdzekļus);
- 4) **75%** apmērā (*TEN maksā 25% apmērā*) lauksaimniecības produktu ražotāju, lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību un atzītu akvakultūras (dīķsaimniecības tipa) saimniecību kravas automobiļiem, ievērojot specifiskus nosacījumus;
- 5) **75%** apmērā (*TEN maksā 25% apmērā*) transportlīdzekļiem, ar kuriem fiziskā vai juridiskā persona, kas iekļauta Lauku atbalsta dienesta maksājumu saņēmēju datubāzē, veic kravas pašpārvadājumus, ievērojot specifiskus nosacījumus;
- 6) **50%** apmērā daudz bērnu ģimenei par vienu no tās locekļa īpašumā, turējumā vai valdījumā reģistrētu transportlīdzekli, ievērojot transportlīdzekļa veida nosacījumus.

TEN nemaksā par (*detalizētāk skat. pielikumu Nr.1*):

- 1) vienu personas ar invaliditāti īpašumā, turējumā vai valdījumā esošu vieglo automobili, motociklu, triciklu vai kvadriciklu;
- 2) diplomātiskās, konsulārās vai starptautiskās organizācijas pārstāvniecības vai tādas personas, kurai ir diplomātiskās vai konsulārās privilēģijas un imunitātes, īpašumā, turējumā vai valdījumā esošu transportlīdzekli;
- 3) transportlīdzekli, kuru noraksta vai arī noraksta vienlaikus ar citu reģistrācijas darbību;
- 4) operatīvajiem transportlīdzekļiem;
- 5) laiku, kad transportlīdzeklis normatīvajos aktos paredzētajos gadījumos bijis apķīlāts un tā izmantošana ceļu satiksmē bijusi liegta;
- 6) iepriekšējo periodu, ja transportlīdzeklis normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā bijis atzīts par bezīpašnieka mantu;
- 7) laiku, kad transportlīdzeklis noziedzīga nodarījuma rezultātā, ko apliecina procesa virzītāja vai ārvalsts kompetentās iestādes izsniegti dokumenti vai informācija reģistrā par transportlīdzekli, nav bijis nodokļa maksātāja rīcībā;
- 8) laiku, kad Latvijā reģistrēts transportlīdzeklis bijis izvests no Latvijas un bijis reģistrēts ārzemēs;
- 9) transportlīdzekli, kas reģistrēts fiziskajai personai īpašumā, par laiku no šīs fiziskās personas nāves brīža līdz īpašnieka maiņas vai valdītāja reģistrācijas brīdim;
- 10) vēsturiskā spēkrata statusa transportlīdzekļiem;
- 11) sporta transportlīdzekli;

- 12) laiku, kad transportlīdzeklis noņemts no uzskaites atsavināšanai Latvijā vai izvešanai no Latvijas vai transportlīdzekļa reģistrācija pārtraukta uz laiku, nododot numura zīmes, vai arī transportlīdzeklis izslēgts no reģistra;
- 13) tādu transportlīdzekli, kas pēc savas konstrukcijas kā vienīgo mehānisko dzinējspēku izmanto enerģiju no transportlīdzeklī glabātās elektroenerģijas vai dzinējspēka glabāšanas iekārtas (piemēram, akumulators, kondensators, spārars vai ģenerators);
- 14) vieglo transportlīdzekli, kura īpašniekam, turētājam vai valdītājam vai šādas personas laulātajam apgādībā ir bērns ar invaliditāti;
- 15) transportlīdzekli, kuru transportlīdzekļa īpašnieka maksātnespējas administrators noņem no uzskaites atsavināšanai Latvijā vai izvešanai no Latvijas, vai transportlīdzekli, kura reģistrāciju pārtrauc uz laiku, nododot numura zīmes;
- 16) vienu transportlīdzekli, kurš ir vai tiek reģistrēts īpašumā, turējumā vai valdījumā Sabiedroto spēku štāba loceklim vai viņa apgādājamam, ja šī persona nav Latvijas pilsonis vai pastāvīgais iedzīvotājs.

Savukārt saskaņā ar likumu uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa (*turpmāk tekstā – UVTN*) nemaksā par (*detalizētāk skatīt pielikumu Nr.1*):

- 1) operatīvajiem transportlīdzekļiem;
- 2) demonstrācijas transportlīdzekļiem;
- 3) iznomāšanai paredzētiem transportlīdzekļiem, ja transportlīdzekļu iznomāšanas pakalpojumi kopā ar transportlīdzekļu tirdzniecību veido ne mazāk kā 90% no kopējā apgrozījuma;
- 4) transportlīdzekļiem, kuri tiek izmantoti tikai saimnieciskās darbības vajadzībām;
- 5) lauksaimniecības zemes apstrādātāju transportlīdzekļiem, ievērojot likumā paredzētos noteikumus;
- 6) laiku, kad transportlīdzeklis noziedzīga nodarījuma rezultātā, ko apliecina procesa virzītāja vai ārvalsts kompetentās iestādes izsniegti dokumenti vai informācija reģistrā par transportlīdzekli, nav bijis nodokļa maksātāja rīcībā;
- 7) laiku, kad transportlīdzeklis normatīvajos aktos paredzētajos gadījumos bijis apķīlāts un tā izmantošana ceļu satiksmē bijusi liegta;
- 8) laiku, kad transportlīdzeklis noņemts no uzskaites atsavināšanai Latvijā vai izvešanai no Latvijas vai transportlīdzekļa reģistrācija pārtraukta uz laiku, nododot numura zīmes;
- 9) vēsturiskā spēkrata statusa transportlīdzekli;
- 10) sporta transportlīdzekli;
- 11) laiku, kad Latvijā reģistrēts transportlīdzeklis bijis izvests no Latvijas un bijis reģistrēts ārzemēs;
- 12) transportlīdzekli, kuru transportlīdzekļa īpašnieka maksātnespējas administrators noņem no uzskaites atsavināšanai Latvijā vai izvešanai no Latvijas, vai transportlīdzekli, kura reģistrāciju pārtrauc uz laiku, nododot numura zīmes;
- 13) fiziskās personas transportlīdzekli, kuru komersants vai ārvalsts komersanta filiāle, vai zemnieku saimniecība lieto uz nomas līguma pamata un par kuru šai personai, izmaksājot nomas maksu par transportlīdzekli, ietur IIN;
- 14) tādu transportlīdzekli, ko komersants vai ārvalsts komersanta filiāle, vai zemnieku saimniecība lieto, pamatojoties uz nomas līgumu, kurš noslēgts ar fizisko personu, kas reģistrēta VID kā saimnieciskās darbības veicēja, kas patstāvīgi rezumējošā kārtībā aprēķina un iemaksā IIN no nomas maksas par transportlīdzekli.

4.8.2. Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa atvieglojumu apmērs

Kopā TEN un UVTN atvieglojumu apmērs, par kuriem ir pieejama informācija, **2020.gadā** bija **20,7** milj. euro, kas ir **17,3%** no kopējiem TEN un UVTN ieņēmumiem un **0,07%** no IKP.

20.tabula

TEN un UVTN atvieglojumu¹ apmērs 2018. – 2020.gadā

Nodokļa atbrīvojumi un atvieglojumi	2020				2019	2018
	Milj. euro	% pret iepr. gadu	% pret TEN vai UVTN ieņēm.	% pret IKP	Milj. euro	
KOPĀ, no tā:	20,7	3,4	17,3	0,07	20,0	18,1
1. Transportlīdzekļi, kas atbrīvoti no TEN²:	11,8	4,6	12,1	0,04	11,2	10,1
1.1. Motocikli, kvadricikli, tricikli	0,04	1,7	0,0	0,00	0,04	0,04
1.2. Viegļie automobiļi (reģ. pirms 2005.gada)	6,1	-2,6	6,3	0,02	6,3	6,2
<i>t.sk. reģistrētiem īpašumā, valdījumā vai turējumā personām ar invaliditāti</i>	4,5	-2,9	4,6	0,02	4,7	4,7
1.3. Viegļie automobiļi (reģ. pēc 2005.gada)	3,4	13,8	3,5	0,01	3,0	3,1
<i>t.sk. reģistrētiem īpašumā, valdījumā vai turējumā personām ar invaliditāti</i>	2,9	17,8	2,9	0,01	2,4	2,0
1.4. Viegļie automobiļi (reģ. pēc 31.12.2008.)	1,8	21,5	1,8	0,01	1,5	0,3
<i>t.sk. reģistrētiem īpašumā, valdījumā vai turējumā personām ar invaliditāti</i>	1,3	33,8	1,4	0,00	1,0	0,2
1.5. Autobusi, kravas automobiļi, seglu vilcēji, piekabes un puspiekabes	0,4	-9,5	0,4	0,00	0,5	0,3
2. Piemērotie TEN atvieglojumi:	3,9	8,4	4,0	0,01	3,6	3,1
1.1. 50% apmērā IeM padotības iestāžu, AM padotības iestāžu, NBS, pašvaldības policijas iestāžu transportlīdzekļiem	0,3	9,7	0,3	0,00	0,2	0,2
1.2. 75% apmērā (50% pirms 2017.gada) lauksaimniecības produktu ražotāju, lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību un atzītu akvakultūras saimniecību transportlīdzekļiem	1,7	5,2	1,8	0,01	1,6	1,4
1.3. 50% apmērā personu, kuru apgādībā ir trīs vai vairāk nepilngadīgi bērni, transportlīdzekļiem	1,9	11,4	2,0	0,01	1,7	1,5
3. Transportlīdzekļi, kas atbrīvoti no UVTN³	5,0	-2,8	23,1	0,02	5,2	4,8

¹ Galvenie atbrīvojumi un atvieglojumi, par kuriem pieejama informācija

² Atbrīvojumi par invalīdu, diplomātisko, konsulāro vai starptautisko organizāciju pārstāvniecību transportlīdzekļiem, operatīvajiem transportlīdzekļiem, transportlīdzekļiem ar vēsturiskā spēkrata statusu, sporta transportlīdzekļiem, bērnu-invalīdu apgādnieku transportlīdzekļiem un transportlīdzekļiem ar elektromotoru, saskaņā ar Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 6.pantu

³ Atbrīvojumi operatīvajiem transportlīdzekļiem, ražotāju demonstrācijas transportlīdzekļiem, nomas transportlīdzekļiem ar specifiskiem nosacījumiem, transportlīdzekļiem, kuri tiek izmantoti tikai saimnieciskās darbības vajadzībām, transportlīdzekļiem ar vēsturiskā spēkrata statusu, sporta transportlīdzekļiem, saskaņā ar Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 14.pantu

Avots: CSDD dati uz 2021.gada septembri un FM aprēķini

2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, TEN un UVTN atvieglojumu apmērs pieaudzis par 0,7 milj. *euro* jeb par 3,4%.

UVTN atbrīvojumi 2020.gadā veidoja 23,1% no kopējiem UVTN ieņēmumiem. Šī atvieglojuma pozīcija ietver visus likumā noteiktos UVTN atbrīvojuma veidus, izņemot tos, kuri piemērojami par konkrētu laika periodu vai nomas līgumu vai transportlīdzekļiem, ar kuriem apstrādā lauksaimniecības zemi. 2020.gadā no UVTN maksāšanas tika atbrīvoti 12 349 transportlīdzekļi.

Katru gadu gandrīz trešdaļu no kopējā transportlīdzekļu nodokļu atvieglojumu un atbrīvojumu apmēra veido TEN atbrīvojumi vieglajiem automobiļiem, kas reģistrēti pirms 2005.gada. 2020.gadā šis atbrīvojums bija 6,1 milj. *euro*, kas ir 29,7% no kopējiem transportlīdzekļu nodokļu atvieglojumiem un atbrīvojumiem. Lielāko daļu TEN atbrīvojumu summas veido piemērotie atbrīvojumi personu ar invaliditāti īpašumā, valdījumā vai turējumā esošajiem transportlīdzekļiem – 2020.gadā šo atbrīvojumu apmērs bija 8,7 milj. *euro* jeb 74,1% no kopējiem piemērotajiem TEN atbrīvojumiem. Kopumā no TEN maksāšanas 2020.gadā atbrīvoti 87 798 transportlīdzekļi, savukārt TEN atvieglojumi piemēroti 44 697 transportlīdzekļiem.

20.tabulā minētie atvieglojumi un atbrīvojumi 2020.gadā veidoja tikai 0,07% no IKP, līdz ar to salīdzinājumā ar citu nodokļu atvieglojumiem, transportlīdzekļu nodokļu atvieglojumu ietekme vērtējama kā nebūtiska.

4.8.3. Kopsavilkums

1. *Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likums* paredz gan TEN atvieglojumus, samazinot nodokļa apmēru par konkrētiem procentiem, gan TEN un UVTN atbrīvojumus.
2. Kopā TEN un UVTN atvieglojumu apmērs, par kuriem ir pieejama informācija, 2020.gadā bija **20,7** milj. *euro*, kas ir **17,3%** no kopējiem TEN un UVTN ieņēmumiem un **0,07%** no IKP.
3. 2020.gadā **74,1%** jeb **8,7** milj. *euro* no kopējiem piemērotajiem TEN atbrīvojumiem veidoja atbrīvojumi personu ar invaliditāti īpašumā, valdījumā vai turējumā esošajiem transportlīdzekļiem.
4. Tā kā transportlīdzekļu nodokļu atvieglojumi 2020.gadā veidoja tikai **0,07%** no IKP, to ietekme vērtējama kā nebūtiska.

4.9. Elektroenerģijas nodokļa atvieglojumi

4.9.1. Aktuālie elektroenerģijas nodokļa atvieglojumi

Saskaņā ar *Elektroenerģijas nodokļa likumu (turpmāk – likums)* no elektroenerģijas nodokļa (*turpmāk – EN*) tiek atbrīvota elektroenerģija, ko izmanto:

- 1) preču pārvadājumiem un sabiedriskajiem pasažieru pārvadājumiem, tajā skaitā dzelzceļa transportā un pilsētu sabiedriskajos pasažieru pārvadājumos;
- 2) mājsaimniecību lietotāji.

No nodokļa tiek atbrīvota arī elektroenerģija, kas piegādāta citu ES vai citu ārvalstu pārstāvjiem vai organizācijām (*detalizētāk skatīt pielikumu Nr. 1*):

- 1) saistībā ar diplomātiskajām vai konsulārajām attiecībām;
- 2) starptautiskajām organizācijām, kas par tādām atzītas to valstu iestādēs, kurās šīs organizācijas atrodas, kā arī šo organizāciju biedriem saskaņā ar starptautiskajām šo organizāciju dibināšanas konvencijām vai to mītnes zemes nolīgumiem;
- 3) jebkuras Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts bruņotajiem spēkiem, izņemot dalībvalsti, kurā iekasē elektroenerģijas nodokli, kā arī bruņotajiem spēkiem, kas minēti Eiropas Padomes 1990.gada 3.decembra lēmuma 90/640/EEK 1.pantā, šo bruņoto spēku patēriņam un civilpersonālam, kas tos pavada, vai šo bruņoto spēku virtuves vai ēdnīcu vajadzībām;
- 4) patēriņam saskaņā ar līgumiem, kas noslēgti ar ārvalstīm, kuras nav ES dalībvalstis, vai starptautiskajām organizācijām, ja vien attiecībā uz atbrīvojumu no pievienotās vērtības nodokļa šāds līgums ir atļauts vai apstiprināts.

Elektroenerģijai, ko piegādā personām ielu apgaismošanas pakalpojumu sniegšanai, nodokli aprēķina pēc likmes 0 *euro* par megavatstundu.

4.9.2. Elektroenerģijas nodokļa atvieglojumu apmērs

Elektroenerģijas nodokļa atbrīvojumu kopējais apmērs **2020.gadā** bija **2,2 milj. euro**, kas ir **0,008%** no IKP. 2020.gadā elektroenerģijas nodokļa atbrīvojumu apmērs bija 46,8% no faktiskajiem elektroenerģijas nodokļa ieņēmumiem (4,8 milj. euro). Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, 2020.gadā kopējais atbrīvojumu apmērs ir samazinājies par 0,01 milj. euro jeb 0,6%.

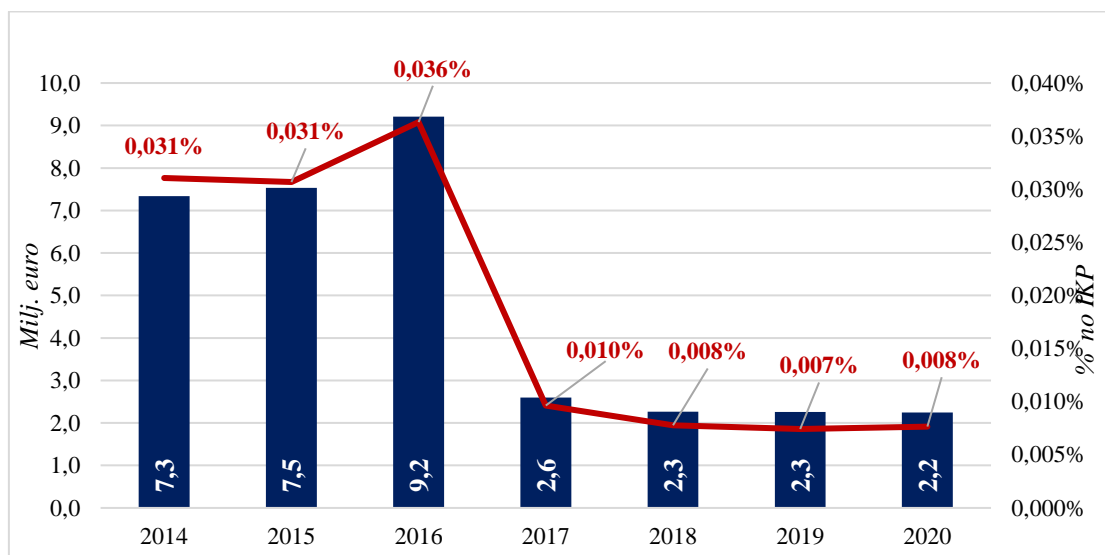
Elektroenerģijas nodokļa atbrīvojumu apmērs 2018. – 2020.gadā

Nodokļa atvieglojums	2020				2019	2018
	Milj. euro	% no IKP	% pret nodokļa ieņēm.	% pret iep. gadu	Milj. euro	
KOPĀ, no tā:	2,2	0,008	46,8	-0,6	2,3	2,3
1. Elektroenerģija, kas atbrīvota no nodokļa saskaņā ar likuma 6.panta otro un trešo daļu, t.sk.:	2,2	0,007	45,1	-0,3	2,2	2,2
1.1. Elektroenerģija, kas izmantota preču pārvadājumiem un sabiedriskajiem pasažieru pārvadājumiem	0,1	0,004	2,5	-7,0	0,1	0,1
1.2. Elektroenerģija, kas piegādāta mājāsaimniecībām	1,7	0,006	35,7	4,4	1,6	1,7
1.3. Elektroenerģija, kas izmantota citu Eiropas Savienības dalībvalstu vai citu ārvalstu pārstāvjiem vai organizācijām	0,003	0,00001	0,1	-9,8	0,003	0,003
1.4. Elektroenerģija, kas tiešā veidā izlietota elektroenerģijas sadalei un pārvadei ¹	0,3	0,0001	6,9	-17,3	0,4	0,4
2. Apliekamais elektroenerģijas daudzums, kas piegādāts personām ielu apgaismošanas pakalpojumu sniegšanai, un kas atbrīvots no nodokļa saskaņā ar likuma 6.panta piekto daļu	0,1	0,0003	1,7	-7,2	0,1	0,1

¹ Atbrīvojums nav detalizētāk atšifrējams. Tas ietvert elektroenerģiju, kas izmantota pārvadājumiem, ES dalībvalstu vai citu ārvalstu pārstāvjiem vai organizācijām vai piegādāta mājāsaimniecībām

Avots: FM aprēķini un dati no elektroenerģijas nodokļa deklarācijām uz 08.09.2021.

Pēdējo gadu laikā elektroenerģijas nodokļa atbrīvojumu apmērs saglabājas gandrīz nemainīgā apmērā.

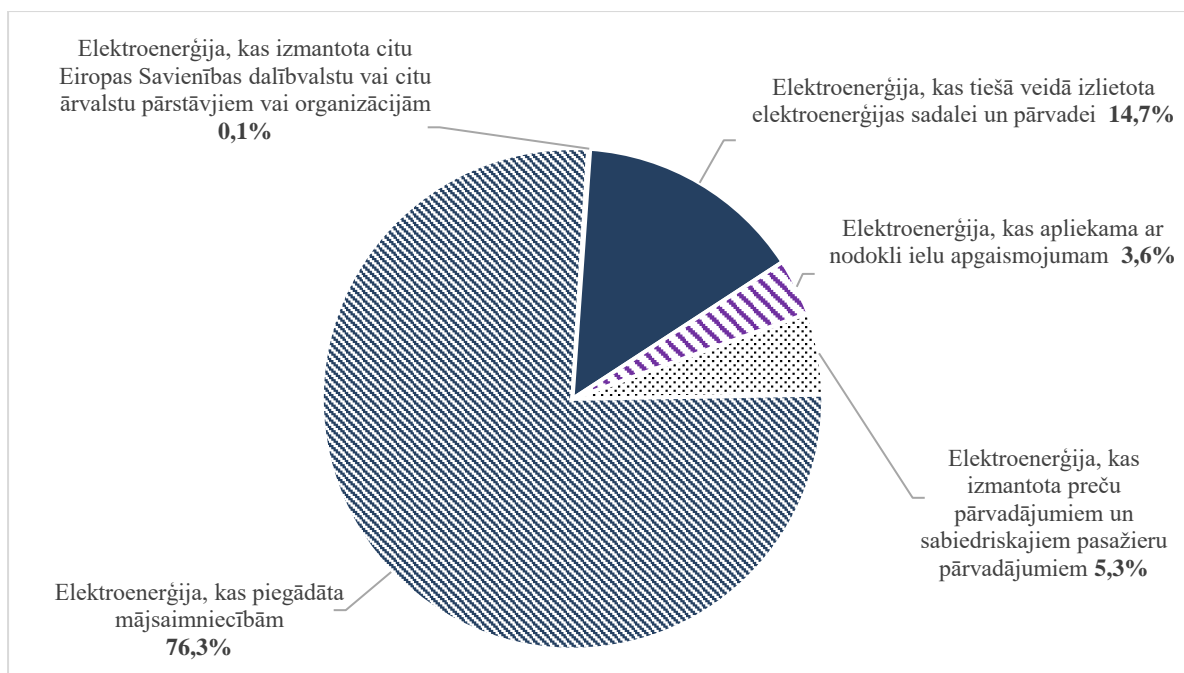

25.att. EN atvieglojumu apmērs 2014. – 2020.gadā, milj. EUR un % no IKP

Avots: FM aprēķini

2020.gadā lielākie elektroenerģijas nodokļa atvieglojumi pēc to apmēra tika piemēroti elektroenerģijai, kas piegādāta mājāsaimniecībām (76,3%) un elektroenerģijai, kas tiešā veidā izlietota elektroenerģijas sadalei un pārvadei (14,7%).

26.att. **Elektroenerģijas nodokļa atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2020.gadā**

Avots: FM aprēķini

4.9.3. Kopsavilkums

1. Elektroenerģijas nodokļa likums paredz vairākus nodokļa atbrīvojumu veidus un vienu atvieglojumu, kas tiek piemērots ielu apgaismošanas pakalpojumu sniegšanai.
2. Elektroenerģijas nodokļa atbrīvojumu kopējais apmērs 2020.gadā bija **2,2 milj. euro** jeb **0,008%** no IKP. 2020.gadā elektroenerģijas nodokļa atbrīvojumu apmērs bija 46,8% no faktiskajiem elektroenerģijas nodokļa ieņēmumiem.
3. 2020.gadā lielākie elektroenerģijas nodokļa atvieglojumi pēc to apmēra tika piemēroti elektroenerģijai, kas piegādāta mājāsaimniecībām (76,3%) un elektroenerģijai, kas tiešā veidā izlietota elektroenerģijas sadalei un pārvadei (14,7%).

4.10. Izložu un azartspēļu nodokļa atvieglojumi

4.10.1. Aktuālie izložu un azartspēļu nodokļa atvieglojumi

Latvijā ir spēkā **divi** izložu un azartspēļu nodokļa atbrīvojumi:

- 1) no valsts nodevas par speciālās atļaujas (licences) izsniegšanu ir atbrīvotas un ar izložu nodokli netiek apliktas sabiedriskās organizācijas un to apvienības un reliģiskās organizācijas, ja tās organizē likumā noteiktās vietēja mēroga vienreizēja rakstura izlozes;
- 2) ar azartspēļu nodokli netiek apliktas azartspēles, kas tiek organizētas transportlīdzekļos, kuri veic starptautiskus reisus, ja spēļu zāli var izmantot tikai reģistrēti pasažieri.

Saskaņā ar Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijas informāciju **2020.gadā** vietēja mēroga vienreizēja rakstura izlozes un azartspēles transportlīdzekļos, kuri veic starptautiskus reisus, netika organizētas, tādējādi neviens no spēkā esošajiem atbrīvojumiem netika izmantots. Jāatzīmē, ka 2019.gadā vietēja mēroga vienreizēja rakstura izlozi organizēja **viena** sabiedriskā organizācija, bet transportlīdzekļos, kuri veic starptautiskus reisus, azartspēles netika organizētas.

Nobeiguma secinājumi

1. **Nodokļu atvieglojumu ziņojums izstrādāts, lai veidotu sabiedrības labāku izpratni par nodokļu atvieglojumiem, to apmēru, mērķi un ietekmi uz budžeta ieņēmumiem.**
2. **Regulāra nodokļu atvieglojumu efektivitātes izvērtēšana ir nepieciešama, jo jāpārlicinās, vai tie sasniedz izvirzīto mērķi, nerada konkurences kropļojumus, būtiskas papildizmaksas un administratīvo slogu.**
3. **Nodokļu izdevumi (atvieglojumi) ir valsts nesaņemtie ienākumi nodokļa atvieglojumu pastāvēšanas dēļ.** Par nodokļu atvieglojumu var uzskatīt jebkuras novirzes no attiecīgās valsts likumos noteiktā vispārējā nodokļu režīma, kas kādam nodokļu maksātājam vai maksātāju grupai paredz nodokļa sloga samazinājumu vai izdevīgāku nodokļa nomaksas kārtību, vadoties pēc kritērija, ka nodokļu maksātājs vai to grupa atbilst nodokļu likumā noteiktai pazīmei (ienākumu apmērs, ģimenes stāvoklis, saimnieciskās darbības veids, reģions u.tml.).
4. **Ziņojumā nodokļu atvieglojumu ietekme vērtēta pēc zaudēto ieņēmumu metodes, kuri nenonāk budžetā šo nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā.** Pie tam ziņojumā detalizētāk tiek aplūkoti būtiskākie nodokļu atvieglojumi, kuru īpatsvars no iekšzemes kopprodukta ir vismaz 0,05 procenti, kā arī tie, kuru apmēri ir nosakāmi.
5. **2020.gadā kopējais būtiskāko nodokļu atvieglojumu apmērs bija 2 478,2 milj. euro, kas ir 8,45% no IKP un ¼ daļa jeb 25,9% no analizēto nodokļu kopējiem ieņēmumiem.**
6. **2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, kopējais nodokļu atvieglojumu apmērs ir palielinājies par 95,0 milj. euro jeb par 4,0%. 2020.gadā visvairāk pieaudzis ir akcīzes nodokļa atvieglojumu apmērs (par 62,7 milj. euro jeb 35,5%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu) un iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu apmērs (par 77,8 milj. euro jeb 8,7%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu). Savukārt mikrouzņēmumu nodokļa atvieglojumu apmērs samazinājies par 18,6 milj. euro jeb 21,9%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu.**
7. **Lielākie nodokļu atvieglojumi pēc to apmēra 2020.gadā ir bijuši iedzīvotāju ienākuma nodokļa un pievienotās vērtības nodokļa atvieglojumi – attiecīgi 39,1% un 36,1% no visiem identificējamiem nodokļu atvieglojumiem pēc to apmēra. Tiem seko dabas resursu nodokļa, akcīzes nodokļa un mikrouzņēmumu nodokļa režīma atvieglojumi – attiecīgi 10,0%, 9,6% un 2,7%. Pārējo nodokļu atvieglojumu apmērs nav tik būtisks.**
8. **Nodokļu atvieglojumus nosacīti var iedalīt pēc to mērķa. Lielākie nodokļu atvieglojumi pēc to apmēra un mērķa tiek piešķirti sociālā rakstura atvieglojumiem 2020.gadā –76,4% no visiem nodokļu atvieglojumiem pēc to apmēra. Investīciju veicināšanai 2020.gadā tika piešķirti 3,0% no visiem nodokļu atvieglojumiem pēc to apmēra. Dabas resursu aizsardzībai un lauksaimniecībai 2020.gadā tika piešķirti attiecīgi – 10,0% un 2,4% no visiem nodokļu atvieglojumiem pēc to apmēra.**
9. **Iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) atvieglojumu apmērs sastāda vairāk kā 1/3 daļu no kopējā nodokļu atvieglojumu apmēra (2020.gadā – 39,1% no visiem identificējamiem nodokļu atvieglojumiem pēc to apmēra).**
10. **2020.gadā IIN atvieglojumu apmērs veidoja 968,2 milj. euro, kas ir vairāk kā puse jeb 53,2% no kopējiem IIN ieņēmumiem 2020.gadā.**

11. 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, kopējais IIN atvieglojumu apmērs pieaudzis par 77,8 milj. *euro* jeb 8,7%. Visbūtiskāk palielinājušies neapliekamie ienākumi, taču palielinājies ir arī piemēroto nodokļu atvieglojumu (sevišķi, neapliekamā minimuma, pensionāra neapliekamā minimuma un atvieglojuma par apgādībā esošām personu) apmērs. Neapliekamo ienākumu apmēra pieaugums galvenokārt saistīts ar valdības 2020.gada vasarā atbalstītajām izmaiņām likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”, kas ļauj bankām vienpusēji dzēst privātpersonu hipotekāro kredītu parādus, kas uzskatāmi par neatgūstamiem (2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, banku dzēsto parādsaistību apjoms pieaudzis par 93 milj. *euro*).
12. IIN atvieglojumi ir svarīgs instruments nodokļu politikas sociālo, attīstības u.c. mērķu īstenošanai, sniedzot vērā ņemamu atbalstu sociāli mazāk aizsargātiem iedzīvotājiem (tā piemēram, zemu ienākumu saņēmējiem, pensionāriem un personām, kurām apgādībā ir bērni).
13. Procentuāli lielāko daļu no IIN atvieglojumiem 2020.gadā veidoja: pensionāra neapliekamais minimums – 36,1%, neapliekamie ienākumi – 24,2%, neapliekamais minimums – 15,9% un atvieglojums par apgādībā esošām personām – 16,7%. Pēdējo gadu laikā būtiskāko atvieglojumu (neapliekamais minimums, pensionāra neapliekamais minimums un atvieglojums par apgādībā esošām personām) summa ir tikusi palielināta katru gadu.
14. Darbaspēka nodokļu izmaiņu rezultātā darbaspēka nodokļa slogs zemu ienākumu saņēmējiem ir samazinājies. Pēc *Eurostat* datiem, darbaspēka nodokļa slogs strādājošajam bez apgādībā esošām personām, kas saņem 67% no vidējās darba algas Latvijā, 2020.gadā ir 38,1% un Latvijas rādītājs pirmo reizi ir zemāks kā ES vidējais rādītājs (2020.gadā ES 27 – 39,3%).
15. **Pievienotās vērtības nodokļa (PVN) atvieglojumu kopējais apmērs sastāda vairāk kā 1/3 daļu no kopējā nodokļu atvieglojumu apmēra (2020.gadā – 36,1% no visiem identificējamiem nodokļu atvieglojumiem pēc to apmēra).**
16. PVN atvieglojumu kopējais apmērs 2020.gadā veidoja **895,6** milj. *euro*, kas ir **35,2%** no kopējiem PVN ieņēmumiem.
17. Šajā summā ietilpst ar PVN neapliekamo preču un pakalpojumu apmērs (2020.gadā – 777,4 milj. *euro*) un ar PVN samazinātām likmēm (12%, 5% un 0%) apliekamo preču un pakalpojumu apmērs (2020.gadā – 118,2 milj. *euro*). Jāatzīmē, ka no 2020.gada decembra 0% likmi piemēro Covid-19 vakcīnu piegādēm un Covid-19 in vitro diagnostikas medicīnisko ierīču piegādēm.
18. 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, PVN atvieglojumu apmērs samazinājies par 3,5% jeb 32,3 milj. *euro*. Attiecībā uz pakalpojumiem, kas aplikas ar PVN samazināto 12% likmi, visvairāk samazinājies izmitināšanas pakalpojumu tūristu mītnēs apmērs (par 60,4%), pasažieru un to bagāžas regulāro pārvadājumu pakalpojumu apmērs (par 36,6%), mācību literatūras un oriģinālliteratūras piegāžu apjoms (par 10,7%), kā arī medicīnisko ierīču piegāžu apjoms (10,7%). Šo sabiedrisko pakalpojumu apmēra samazinājumu būtiski ietekmējuši Covid-19 pandēmijas laikā valstī noteiktie ierobežojumi. Savukārt, medikamentu, kā arī svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegāžu apmērs ir nedaudz pieaudzis.
19. **Dabas resursu nodokļa (DRN) atbrīvojumu kopējais apmērs 2020.gadā sastādīja 10,0% no kopējā identificēto nodokļu atvieglojumu apmēra.**
20. DRN atbrīvojumu kopējais apmērs 2020.gadā bija **246,8** milj. *euro*, kas **gandrīz 7 reizes pārsniedz** kopējos DRN ieņēmumus.

21. Tomēr, kā norāda VARAM, nevar runāt par šādu summu kā potenciālo ieņēmumu daļu, jo nodokļa likmju apmērs veidots tādejādi, kas tas ir 2-3 reizes augstāks, nekā atbilstošo atkritumu apsaimniekošanas izmaksas, ar mērķi motivēt īstenot ražotāju atbildības principu un panākt ražotāju un tirgotāju aktīvu iesaisti un atbildību par viņu darbības rezultātā radīto atkritumu apsaimniekošanas nodrošināšanu atbilstošos apmēros. Piemērojot atbrīvojumus no DRN, tiek nodrošinātas Latvijas saistības attiecībā uz ES direktīvu prasībām noteiktu veidu atkritumu pārstrādei un reģenerācijai, īstenoti Direktīvās noteiktie principi un piemērojamie ekonomiskie instrumenti. DRN atbrīvojumu mehānisms nodrošina finansējumu specifisko atkritumu atbilstošai apsaimniekošanai, kas pretējā gadījumā būtu jāpiesaista no valsts un pašvaldību budžetiem.
22. 2020.gadā salīdzinājumā ar 2019.gadu DRN atbrīvojuma apmērs ir nedaudz palielinājies (par 5,3 milj. *euro* jeb 2,2%). Arī attiecībā pret IKP DRN nodokļu atvieglojumu apmērs ir palielinājies.
23. 2020.gadā lielākais DRN atbrīvojumu apjoms tika piemērots par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem – **55,1%**, kā arī par videi kaitīgām precēm – **44,6%**.
24. **Akcīzes nodokļa (AN) atvieglojumu kopējais apmērs 2020.gadā sastādīja 9,6% no kopējā identificēto nodokļu atvieglojumu apmēra.**
25. AN atvieglojumu kopējais apmērs bija **239,1** milj. *euro*, kas ir **22,6%** no kopējiem AN ieņēmumiem, tai skaitā ar AN samazināto likmi apliekamo darījumu apmērs bija 74,7 milj. *euro*, bet AN atbrīvojumu apmērs – 164,3 milj. *euro*.
26. 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, kopējais AN atvieglojumu apmērs samazinājies par 35,5%, tostarp par samazinātām likmēm palielinājies par 14,4%, bet par atbrīvojumiem samazinājies par 47,9%.
27. Lielāko daļu no ar samazinātām akcīzes nodokļa likmēm apliekamo darījumu apmēra veido *dīzeļdegviela, kas paredzēta izmantošanai lauksaimniecības mērķiem*. 2020.gadā *dīzeļdegviela, kas paredzēta izmantošanai lauksaimniecības mērķiem*, tika pārdota 120 tūkst. tonnu apmērā, kas ir par 6 tūkst. tonnām vairāk nekā 2019.gadā.
28. 2020.gadā lielākais atbrīvojumu apmērs ir par alkoholiskajiem dzērieniem, no kuriem lielāko daļu veido *atbrīvojums par denaturēto spirtu, ko izmanto nepārtikas preču ražošanā vai izmanto tehniskajām vajadzībām*. 2020.gadā šī atbrīvojuma apmērs būtiski palielinājies, jo Covid-19 pandēmijas dēļ liels apjoms denaturētā spirta un etilspirta tika novirzīts dezinfekcijas līdzekļu ražošanai
29. Otrs lielākais atbrīvojumu pēc tā apmēra tika piemērots naftas produktiem, no kuriem lielāko daļu veido atbrīvojums *naftas produktiem, kurus piegādā un izmanto gaisakuģiem, kuri netiek izmantoti privātai atpūtai un izklaidei*. 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, šis atbrīvojuma apmērs gan ir samazinājies par 2,1 reizēm, kas varētu būt saistīts ar Covid-19 pandēmijas izraisītās krīzes ietekmi uz starptautiskajiem pārvadājumiem.
30. **Mikrouzņēmumu nodokļa (MUN) neiegūto ieņēmumu kopējais apmērs 2020.gadā sastādīja 2,7% no kopējā identificēto nodokļu atvieglojumu apmēra.**
31. Piemērojot MUN teorētiski neiegūto nodokļu ieņēmumu kopējais apmērs veidoja **66,1** milj. *euro*, kas ir **gandrīz tikpat daudz** kā kopējie MUN ieņēmumi 2020.gadā.
32. Neiegūtie MUN ieņēmumi tika aprēķināti pieņemot, ka pastāvošie MUN maksātāji būtu maksājuši darbaspēka nodokļus (IIN un VSAOI) kā vispārējā režīmā.

33. MUN režīmu kā atvieglotu nodokļu režīmu var uzskatīt par nodokļu atvieglojumu, jo tas paredz nodokļa sloga samazinājumu mikrouzņēmumos nodarbinātajiem, salīdzinot ar nodarbinātajiem, kas maksā darbaspēka nodokļus vispārējā režīmā.
34. Jāatzīmē, ka 2020.gadā, salīdzinot ar 2019.gadu, teorētiski neiegūtie ieņēmumi ir nedaudz samazinājušies – par 18,6 milj. *euro* jeb 21,9%, kas skaidrojams ar to, ka Latvijas valdība veica pasākumus, lai ierobežotu šo režīmu: samazinot apgrozījuma sliekšni, paaugstinot nodokļa likmi, ieviešot nodokļu pretizvairīšanās normas un citus pasākumus. Tomēr šie pasākumi nerisināja galveno MUN problēmu, ko radīja pārāk zema pašreizējā MUN likme un attiecīgi – MUN maksātāju nepietiekama sociālā aizsardzība. Līdz ar to 2020.gada 26.novembrī Saeima pieņēma virkni grozījumus *Mikrouzņēmumu nodokļa likumā*, lai šīs problēmas risinātu.
35. **Nekustāmā īpašuma nodokļa (NĪN) atvieglojumu apmērs 2020.gadā sastādīja 0,8% no kopējā identificēto nodokļu atvieglojumu apmēra.**
36. NĪN atvieglojumu apmērs 2020.gadā bija **19,2** milj. *euro*, kas ir **8,5%** no NĪN ieņēmumiem.
37. Tā kā pašvaldībām ir piešķirtas plašas tiesības NĪN likmes un dažādu atvieglojumu noteikšanā, **92,4%** no kopējā NĪN atvieglojumu apmēra veido pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie nodokļu atvieglojumi (jeb 17,8 milj. *euro*).
38. Pie tam gandrīz pusi no pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktā kopējā atvieglojumu apmēra veido *Rīgas domes* piešķirtie nodokļa atvieglojumi (2020.gadā – 8,6 milj. *euro*), no kuriem būtiskākie pēc to apmēra ir atvieglojumi ģimenēm ar bērniem (3,5 milj. *euro*), atvieglojumi par ēkām, kas atzītas par valsts aizsargājamo kultūras pieminekli, un par ēkām, kas atrodas valsts nozīmes pilsētībūvniecības pieminekļu teritorijā (1,9 milj. *euro*), kā arī dažādi atvieglojumi personām ar invaliditāti un pensionāriem (1,4 milj. *euro*).
39. Otri lielākie pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie NĪN atvieglojumi pēc to apmēra ir *Jūrmalas domes* piešķirtie atvieglojumi (2020.gadā – 3,7 milj. *euro*), no kuriem 87,0% piešķirti par zemes īpašumiem, ja fiziska persona deklarējusi pamata dzīvesvietu Jūrmalas administratīvajā teritorijā.
40. Trešie lielākie pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktie NĪN atvieglojumi pēc to apmēra ir atvieglojumi, kas piešķirti Rēzeknē un tās novadā, Rīgā, Liepājā, Ventspilī un Latgalē esošajām speciālajām ekonomiskajām zonām (SEZ) un brīvostām (2,3 milj. *euro*). Lielākie NĪN atvieglojumi tika piešķirti Rīgas Brīvostā un Liepājas SEZ.
41. 2020.gadā pašvaldības ir piešķirušas NĪN atvieglojumus, lai mazinātu COVID-19 izraisītās sekas. Piešķirto atvieglojumu kopējais apmērs sastāda 0,8 milj. *euro* un to piešķirušas Daugavpils pilsēta un Olaines novads.
42. Līdz ar to var secināt, ka pašvaldībām ir piešķirtas plašas tiesības NĪN likmes un dažādu atvieglojumu noteikšanā, kas būtiski ietekmē nodokļa ieņēmumus.
43. **Uzņēmumu ienākuma nodokļa (UIN) atvieglojumu apmērs 2020.gadā sastādīja 0,8% no kopējā identificēto nodokļu atvieglojumu apmēra**
44. UIN atvieglojumu kopējais apmērs 2020.gadā bija **20,7** milj. *euro*, kas ir **10,0%** no kopējiem UIN ieņēmumiem.
45. Jaunā UIN sistēma, kas stājās spēkā no 2018.gada 1.janvāra, paredz, ka nodoklis 20% apmērā tiek maksāts peļņas sadales brīdī, nevis par gūto peļņu. Tā veidota tā, lai veicinātu investīcijas, un pēc būtības jau ir atvieglots nodokļu režīms. Tāpēc saglabāti ir vien atsevišķi no iepriekš spēkā esošajiem nodokļa atvieglojumiem, bet atsevišķiem

nodokļa atvieglojumiem noteikts pārejas periods. Līdz ar jaunās sistēmas ieviešanu, UIN atvieglojumu apmērs pirmajā ieviešanas gadā jeb 2018.gadā, salīdzinot ar 2017.gadu, samazinājās būtiski – par 97,4%.

46. 2020.gadā, un salīdzinot ar 2018.gadu, atvieglojumu apjoms ir palielinājies gandrīz ir palielinājies 3 reizes (par 200,2% jeb 13,8 milj. *euro*). Atvieglojumu apjoma apmēra pieaugumu 2020.gadā galvenokārt ietekmēja nodokļa atvieglojuma par veiktajiem ziedojumiem un nodokļa atlaides par investīciju veikšanai BO un SEZ apmēra palielināšanās.
47. Nobeigumā jāatzīmē, ka 2021.gada 8.aprīlī, lai nodrošinātu, ka nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā iedzīvotāju un komersantu rīcībā palikušie līdzekļi palīdz sasniegt valsts mērķus un prioritātes, Ministru kabinetā tika izskatīts un atbalstīts **Finanšu ministrijas izstrādātais informatīvais ziņojums “Par spēkā esošo nodokļu atvieglojumu izvērtēšanu” (VSS-440, TA-1359) un tam pievienotais plāns “Plāns spēkā esošo nodokļu atvieglojumu mērķu un sasnieguma rādītāju definēšanai”**. Šis informatīvais ziņojums tika izstrādāts atbilstoši 2018.gada 31.maijā publicētajam Valsts kontroles ziņojumam “*Nodokļu atlaides – neredzami budžeta izdevumi*” (kas veikta pamatojoties uz Valsts kontroles Revīzijas un metodoloģijas departamenta 2017.gada 19.oktobra revīzijas uzdevumu Nr.2.4.1-41/2017) un tam pievienotajam “*Finanšu ministrijas ziņošanas par ieteikumu ieviešanu laika grafiks*”.

29.12.2021.

Finanšu ministrijas

Nodokļu analīzes departaments

I.Kodoliņa-Miglāne 67083902

Ieva.Kodolina-Miglana@fm.gov.lv

V.Jureviča 67095560

Viktorija.Jurevica@fm.gov.lv

M. Jaunzeme 67095657

Madara.Jaunzeme@fm.gov.lv

L.Gudēvica-Liepīņa 67083920

Liga.Gudevica-Liepina@fm.gov.lv